

Technická univerzita v Liberci

Ekonomická fakulta

Studijní program: N6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Podniková ekonomika

Úvěrové podvody na českém bankovním trhu

Loan frauds at the Czech bank market

DP – EF – KFÚ – 2010 - 72

Bc. ZUZANA TÝČOVÁ

Vedoucí práce: Ing . Martina Prskavcová, Ph.D., Katedra financí a účetnictví

Konzultant : Bc. Jaroslav Jakš, [REDACTED]

Počet stran : 138

Počet příloh: 2

Datum odevzdání: 07.05.2010

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 - školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci, 07.05.2010

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá analýzou současné situace týkající se úvěrových podvodů na českém bankovním trhu. Nejprve definuje úvěrové produkty, jichž se úvěrové podvody týkají, a provede jejich rozčlenění. Charakterizuje úvěrové podvody a člení je dle úvěrových produktů či pachatelů. Pojednává o příčinách úvěrových podvodů, tedy důvodech, proč jsou páchány. Popisuje nejznámější české případy úvěrových podvodů, úvěrovými podvody s drahoukamy v 90. letech počínaje a úvěrovými podvody uprchlého podnikatele Radovana Krejčíře konče. Dále analyzuje opatření finančních institucí, které působí na českém bankovním trhu, proti úvěrovým podvodům a nastíní možnosti zlepšení těchto opatření. Okrajově se práce také zabývá rozdíly mezi preventivními opatřeními českých bankovních institucí proti podvodům a preventivními opatřeními, která jsou využívána v zahraničí.

Klíčová slova

Banka

Úvěr

Podvod

Prevence

Pachatel

Riziko

Annotation

This diploma thesis considers the current situation about loan frauds at the Czech bank market analysis. First it defines the loan products which are connected with the loan frauds, than they are clasified into the various sorts. It defines the loan frauds and structure them by loan products and offenders. It describes the loan frauds reasons. It mentions the well-known loan frauds cases in Czech history, e.g. the cases of overvalued gem stones or the case of the loan fraud comitted by the escaped entrepreneur Radovan Krejčíř. Next it analyses preventive anti-fraud precautions of financial institutions at the Czech bank market and proposes their improvements. The thesis also slightly considers differences between preventive precautions of the Czech banks and the banks abroad.

Keywords

Bank

Loan

Fraud

Prevention

Offender

Risk

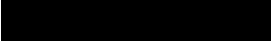
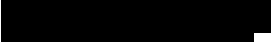

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí diplomové práce paní Ing. Martině Prskavcové, PhD. z Katedry financí a účetnictví za odborný dohled, věnovaný čas a poskytnutí metodických rad při zpracování mé diplomové práce. Zároveň bych chtěla velice poděkovat konzultantovi panu Bc. Jaroslavu Jakšovi z [REDACTED] [REDACTED] za poskytnuté podklady a informace a také několika desítkám pracovníků a pracovníků ze čtyř českých bankovních ústavů za vyplnění dotazníků a zodpovězení velmi citlivých otázek.

Obsah

Úvod	14
1. Charakteristika a členění úvěrových produktů.....	15
1.1. Členění bankovních produktů.....	15
1.2. Úvěrové bankovní produkty	15
1.2.1. Kontokorentní úvěr.....	16
1.2.2. Eskontní úvěr.....	16
1.2.3. Hypoteční úvěr	17
1.2.4. Spotřební úvěr	17
1.2.5. Akceptační úvěr.....	17
1.2.6. Avalový úvěr	18
1.2.7. Faktoring.....	18
1.2.8. Forfaiting	18
1.3. Způsoby splácení úvěrů	18
1.4. Bankovní rizika	19
1.5. Úvěrové riziko	20
1.6. Zajištění úvěrů	21
1.6.1. Ručení.....	22
1.6.2. Depotní směnka	23
1.6.3. Zástavní právo	23
1.6.4. Postoupení pohledávek	23
1.7. Shrnutí	24
2. Charakteristika úvěrových podvodů.....	25
2.1. Úvěrový podvod	25
2.2. Právní úprava podvodu.....	26
2.3. Právní úprava úvěrového podvodu	27
2.4. Organizace zabývající se podvody	29
2.5. Základní rozdělení bankovních podvodů	30
2.5.1. Interní podvody	30
2.5.2. Externí podvody	32
2.5.3. Kombinace interního a externího podvodu	33
2.5.4. Individuální podvody.....	33
2.5.5. Organizované podvody.....	33
2.6. Formy úvěrových podvodů.....	34
2.6.1. Podvody u soukromých úvěrů	34
2.6.2. Podvody u firemních úvěrů	38
2.7. Nejznámější české případy úvěrových podvodů	42
2.7.1. Úvěrové podvody s drahokamy v 90.letech	42
2.7.2. H-Systém	43
2.7.3. František Chvalovský	44
2.7.4. Radovan Krejčíř.....	45
2.7.5. Barak Alon.....	45
2.7.6. Tomáš Šohaj	46
2.7.7. Severočeská úvěrová mafie	46
2.8. Shrnutí	47

3.	Preventivní opatření bankovních institucí proti úvěrovým podvodům	48
3.1.	Trojúhelník podvodu	48
3.1.1.	Motiv	48
3.1.2.	Příležitost	49
3.1.3.	Odůvodnění	49
3.2.	Pachatelé podvodů	50
3.3.	Preventivní opatření bankovních institucí proti úvěrovým podvodům v praxi ...	50
3.4.	Úvěrový proces z hlediska prevence úvěrových podvodů	51
3.4.1.	Úvěrový proces u soukromých úvěrů	52
3.4.2.	Úvěrový proces u firemních úvěrů	54
3.5.	Pracovní prostředí z hlediska prevence podvodů	57
3.5.1.	Politika nulové tolerance	57
3.5.2.	Spokojenost zaměstnanců	58
3.5.3.	Etický kodex	58
3.5.4.	„Whistle Blowing“	58
3.6.	Rizikové oblasti	59
3.7.	Preventivní opatření bankovních institucí proti podvodům v zahraničí	59
3.7.1.	Politika nulové tolerance	60
3.7.2.	Zákon Sarbanes-Oxley	60
3.8.	Shrnutí	61
4.	Dotazníkové šetření	62
4.1.	Sběr dat	62
4.1.1.	Metoda sběru dat	62
4.1.2.	Návratnost dotazníků	63
4.1.3.	Základní soubor	63
4.2.	Systém vyhodnocování odpovědí	64
4.3.	Bankéři poskytující soukromé úvěry	65
4.3.1.	Respondenti	65
4.3.2.	Výsledky šetření	65
4.3.3.	Osobní údaje	85
4.4.	Bankéři poskytující firemní úvěry	87
4.4.1.	Respondenti	87
4.4.2.	Výsledky šetření	88
4.4.3.	Osobní údaje	114
4.5.	Shrnutí	116
5.	Návrhy zlepšení preventivních opatření proti úvěrovým podvodům	117
5.1.	Zaměření preventivních opatření proti úvěrovým podvodům	117
5.2.	Návrhy zlepšení preventivních opatření proti externím úvěrovým podvodům ..	118
5.2.1.	Soukromé úvěry	118
5.2.2.	Firemní úvěry	122
5.3.	Návrhy zlepšení preventivních opatření proti interním úvěrovým podvodům ..	129
5.3.1.	Finanční ohodnocení	129
5.3.2.	Pracovní prostředí	130
5.3.3.	Kontrola „čtyř očí“	130
5.3.4.	Politika nulové tolerance	131

5.3.5.	Zamlčování negativních informací o klientovi.....	131
5.4.	Doporučení jednotlivým bankovním ústavům	132
5.4.1.		132
5.4.2.		133
5.4.3.		134
5.4.4.		135
5.5.	Shrnutí	136
Závěr.....		137
Seznam použité literatury		139
Seznam příloh		142

Seznam použitých zkratk a symbolů

§	paragraf
a.s.	akciová společnost
ACFE	Association of Certified Fraud Examiners
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
BRKI	Bankovní registr clientských informací
CFE	Certified Fraud Examiner
č.	číslo
	
	
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
FÚ	Finanční úřad
	
Kč	koruna česká
např.	například
NRKI	Nebankovní registr clientských informací
obr.	obrázek
PIN	Personal Identification Number
popř.	popřípadě
	
resp.	respektive
Sb.	sbírka
SME	Small and Medium Enterprise
tab.	tabulka
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný
USA	United States of America

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Rozdělení respondentů dle velikosti poskytovaných úvěrů

Tabulka 2 – Vyhodnocení otázky č.1

Tabulka 3 – Vyhodnocení otázky č.2

Tabulka 4 – Vyhodnocení otázky č.3

Tabulka 5 – Vyhodnocení otázky č.4

Tabulka 6 – Vyhodnocení otázky č.5

Tabulka 7 – Vyhodnocení otázky č.6

Tabulka 8 – Vyhodnocení otázky č.7

Tabulka 9 – Vyhodnocení otázky č.8

Tabulka 10 – Vyhodnocení otázky č.9

Tabulka 11 – Vyhodnocení otázky č.10

Tabulka 12 – Vyhodnocení otázky č.11

Tabulka 13 – Vyhodnocení otázky č.12

Tabulka 14 – Vyhodnocení otázky č.13

Tabulka 15 – Vyhodnocení otázky č.14

Tabulka 16 – Vyhodnocení otázky č.15

Tabulka 17 – Vyhodnocení otázky č.16

Tabulka 18 – Vyhodnocení otázky č.17

Tabulka 19 – Vyhodnocení otázky č.18

Tabulka 20 – Vyhodnocení otázky č.19

Tabulka 21 – Vyhodnocení otázky č.20

Tabulka 22 – Vyhodnocení otázky č.21

Tabulka 23 – Vyhodnocení otázky č.22

Tabulka 24 – Vyhodnocení otázky č.23

Tabulka 25 – Vyhodnocení otázky č.24

Tabulka 26 – Vyhodnocení otázky č.25

Tabulka 27 – Rozdělení respondentů dle velikosti poskytovaných úvěrů

Tabulka 28 – Vyhodnocení otázky č.1

Tabulka 29 – Vyhodnocení otázky č.2

Tabulka 30 – Vyhodnocení otázky č.3

Tabulka 31 – Vyhodnocení otázky č.4
Tabulka 32 – Vyhodnocení otázky č.5
Tabulka 33 – Vyhodnocení otázky č.6
Tabulka 34 – Vyhodnocení otázky č.7
Tabulka 35 – Vyhodnocení otázky č.8
Tabulka 36 – Vyhodnocení otázky č.9
Tabulka 37 – Vyhodnocení otázky č.10
Tabulka 38 – Vyhodnocení otázky č.11
Tabulka 39 – Vyhodnocení otázky č.12
Tabulka 40 – Vyhodnocení otázky č.13
Tabulka 41 – Vyhodnocení otázky č.14
Tabulka 42 – Vyhodnocení otázky č.15
Tabulka 43 – Vyhodnocení otázky č.16
Tabulka 44 – Vyhodnocení otázky č.17
Tabulka 45 – Vyhodnocení otázky č.18
Tabulka 46 – Vyhodnocení otázky č.19
Tabulka 47 – Vyhodnocení otázky č.20
Tabulka 48 – Vyhodnocení otázky č.21
Tabulka 49 – Vyhodnocení otázky č.22
Tabulka 50 – Vyhodnocení otázky č.23
Tabulka 51 – Vyhodnocení otázky č.24
Tabulka 52 – Vyhodnocení otázky č.25
Tabulka 53 – Vyhodnocení otázky č.26
Tabulka 54 – Vyhodnocení otázky č.27
Tabulka 55 – Vyhodnocení otázky č.28
Tabulka 56 – Vyhodnocení otázky č.29
Tabulka 57 – Vyhodnocení otázky č.30
Tabulka 58 – Vyhodnocení otázky č.31
Tabulka 59 – Vyhodnocení otázky č.32
Tabulka 60 – Vyhodnocení otázky č.33

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Základní rozdělení bankovních podvodů

Obrázek 2 – Úvěrový proces

Obrázek 3 – Rozdělení respondentů dle pohlaví

Obrázek 4 – Rozdělení respondentů dle věku

Obrázek 5 – Rozdělení respondentů dle délky zaměstnání

Obrázek 6 – Rozdělení respondentů dle pohlaví

Obrázek 7 – Rozdělení respondentů dle věku

Obrázek 8 – Rozdělení respondentů dle délky zaměstnání

Úvod

Na počátku 90.let to, že řada firemních klientů bank za sebou v té době neměla prakticky žádnou historii, nedokonalý právní rámec ekonomiky a obtížná vynutitelnost práva (nemluvě o malých zkušenostech řady bankovních pracovníků a nepříliš propracovaných systémech řízení úvěrového rizika), způsobilo vysokou rizikovost bankovního prostředí. Ta se v mnoha bankách nutně musela projevit v kvalitě poskytovaných úvěrů.

Postupem času, když tyto úvěry měly být spláceny, se již jejich nízká kvalita začínala projevovat a podíl rizikových úvěrů se začal zvyšovat. Banky byly nucené reagovat zvýšenou tvorbou opravných položek a rezerv. Nicméně v několika menších bankách byly ztráty ze špatných úvěrů tak velké, že vedly k zániku těchto bank a u některých velkých bank si vynutily pomoc ze strany státu.

Kolik ze špatných úvěrů z té doby můžeme připočíst na vrub úmyslným podvodníkům, je otázkou. Přestože se ke konci 90.let již situace na českém bankovním trhu stabilizovala, stále se objevují úvěrové podvody či pokusy o ně (i když v trochu odlišné podobě nežli na začátku 90.let) u všech současných bankovních institucí a tato problematika je stále aktuální.

Tato diplomová práce se bude zabývat analýzou úvěrových podvodů na českém bankovním trhu s důrazem na preventivní opatření českých bankovních institucí proti úvěrovým podvodům. Tato preventivní opatření zanalyzuje jak na základě informací z veřejně přístupných zdrojů, tak na základě informací z několika bankovních ústavů. Pomocí dotazníkového šetření provede průzkum, jak vypadají ochranná opatření bankovních ústavů v praxi. Cílem je situaci v oblasti ochranných opatření českých bank zhodnotit a na základě zjištěných informací předložit návrhy na zlepšení těchto opatření. Základnou pro tuto praktickou část bude část teoretická zabývající se obecnou charakteristikou úvěrových produktů a úvěrových podvodů. V práci nebudou chybět ani případy úvěrových podvodů, které byly v minulosti v České republice spáchány.

1. Charakteristika a členění úvěrových produktů

Než se tato diplomová práce začne věnovat úvěrovým podvodům, je nutné charakterizovat bankovní produkty, kterých se úvěrové podvody týkají. Tato kapitola nejprve řeší členění bankovních produktů a dále se zabývá již jen úvěrovými bankovními produkty a jejich konkrétními formami. Poskytuje také základní informace o způsobech splácení úvěrů, o bankovních rizicích a konkrétně o úvěrovém riziku a o možnostech zajištění úvěru.

1.1. Členění bankovních produktů

Moderní přístup členění bankovních produktů, který třídí bankovní produkty z hlediska jejich funkce pro klienta banky, rozděluje bankovní produkty do tří základních skupin:

- **Úvěrové bankovní produkty** – ty umožňují klientům získat finanční prostředky od banky;
- **vkladové bankovní produkty** – ty představují pro klienty možnosti finančního investování;
- **platebně zúčtovací bankovní produkty** – ty umožňují klientům provádět platební a zúčtovací styk prostřednictvím banky.

Úvěrové podvody se týkají úvěrových bankovních produktů, tedy nadále bude diplomová práce řešit pouze tyto.

1.2. Úvěrové bankovní produkty

„Poskytování úvěrů a další formy financování patří mezi nejdůležitější obchody komerčních bank. Banky poskytují celou řadu různých úvěrů, které se vzájemně odlišují řadou charakteristik. Sestavit přehled všech v praxi se vyskytujících úvěrů je takřka nemožné, samo třídění úvěrů není jednoduchou záležitostí. Zaměříme se proto pouze na vysvětlení principu základních forem úvěrů.

Bankovní produkty, jejichž prostřednictvím banky kryjí finanční potřeby svých klientů, můžeme rozdělit do tří základních skupin:

- **Peněžní úvěry** – ty znamenají skutečné poskytnutí likvidních peněz někdy v hotovostní, obvykle však v bezhotovostní podobě. Klient musí v dohodnuté lhůtě splatit přijatý úvěr, včetně úroků. Tyto úvěry se z hlediska banky přímo odrážejí v její bilanci, a tedy přímo ovlivňují její likviditu. Kromě účelových provozních a investičních úvěrů lze za hlavní druhy peněžních úvěrů považovat úvěry kontokorentní, eskontní, hypoteční a spotřební;
- **závazkové úvěry a záruky** – ty naopak neznamenají pro klienta bezprostřední získání likvidních prostředků. Banka se pouze v určité formě zaručuje za svého klienta a zavazuje se splnit jeho závazek, pokud tak klient neučiní sám. Jde zejména o akceptační úvěr, avalový úvěr a různé druhy bankovních záruk;
- **alternativní formy financování** – ty lze charakterizovat jako takové produkty, které umožňují klientům získat finanční prostředky za určitých specifických podmínek. K nejvýznamnějším patří faktoring a forfaiting.¹

1.2.1. Kontokorentní úvěr

Kontokorentní úvěr (neboli povolený debet) znamená, že má klient nastaven dohodnutý úvěrový rámec a může platit ze svého účtu až do výše tohoto úvěrového rámce i v případě, kdy na účtu nemá dostatečné prostředky. Stav úvěru se tedy velmi často mění. Klient platí úrok z využitého úvěru a obvykle i z nevyužitého úvěrového rámce.

1.2.2. Eskontní úvěr

„Eskontní úvěr je krátkodobý úvěr, který poskytuje banka prostřednictvím odkupu (eskontu) směnky před její splatností, přičemž si sráží úrok (diskont) za dobu od eskontu do dne splatnosti směnky.“²

¹ REVENDA, Z., aj. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3.vyd. Praha: Management Press, 2000. 136-137 s. ISBN 80-7261-031-7.

² REVENDA, Z., aj. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3.vyd. Praha: Management Press, 2000. 140 s. ISBN 80-7261-031-7.

1.2.3. Hypoteční úvěr

Hypoteční úvěr je dlouhodobý úvěr, jehož základním charakteristickým rysem je jeho zajištění zástavním právem k nemovitosti. Zpravidla bývá účelový, tedy podmínkou je použití hypotečního úvěru na financování výstavby či pořízení nemovitosti. Je obvykle splácen pravidelnými anuitami.

1.2.4. Spotřební úvěr

Mezi spotřební úvěry můžeme zahrnout veškeré úvěry poskytované soukromým osobám, které slouží k financování spotřebních výdajů.

Spotřební úvěry můžeme rozdělit na:

- Revolvingové spotřební úvěry – mezi které patří veškeré spotřební úvěry, které jsou poskytovány formou úvěrového rámce, s tím, že klient platí úrok pouze za skutečně čerpaný úvěr. Tento typ úvěru bývá dnes velmi často ve formě kreditní karty;
- splátkové úvěry – ty jsou charakteristické pravidelným (zpravidla měsíčním) splácením včetně úroků.

Spotřebitelské úvěry mohou být uzavírány jak přímo na pobočce banky, tak skrze prodejny spotřebního zboží.

1.2.5. Akceptační úvěr

Při poskytnutí akceptačního úvěru akceptuje banka od svého klienta na ni vystavenou cizí směnku s podmínkou, že musí klient složit prostředky k pokrytí závazku u banky ještě před splatností směnky. Banka je povinna v den splatnosti směnku proplatit bez ohledu na to, zda jí klient složí či nesloží prostředky k pokrytí závazku. Banka si účtuje akceptační provizi, která se obvykle stanovuje jako měsíční procentní sazba ze směnečné částky.

1.2.6. Avalový úvěr

Avalový (neboli ručitelský) úvěr spočívá v tom, že se banka jako ručitel zavazuje uhradit určitý závazek za svého klienta, pokud tak neučiní on sám. Banka si účtuje avalovou provizi, která je stanovena jako procentní sazba z částky, za kterou se banka zaručuje.

1.2.7. Faktoring

Faktoring je smluvně sjednaný odkup krátkodobých pohledávek, které vznikly dodavateli v důsledku poskytnutí nezajištěného dodavatelského úvěru. Provádí ho specializovaná finanční instituce (banka, bankovní dceřinná společnost či samostatná faktoringová firma), která zpravidla přejímá úvěrové riziko vyplývající z možnosti platební neschopnosti nebo platební nevůle odběratele. Faktoringová společnost si účtuje faktoringovou provizi (která v sobě zahrnuje rizikovou složku a náklady spojené se zpracováním) a úrok.

1.2.8. Forfaiting

Forfaiting je možné charakterizovat jako smluvně sjednaný odkup střednědobých a dlouhodobých zajištěných pohledávek vzniklých většinou při vývozu. Forfaitingová společnost na sebe přebírá riziko nezaplacení pohledávky dovozcem a účtuje si forfaitingovou provizi.

1.3. Způsoby splácení úvěrů

„Způsob splacení úvěru je sjednán v úvěrové smlouvě. V úvahu přichází některá z následujících variant:

- **Úvěr splatný najednou v době splatnosti** – poskytuje se na předem pevně sjednanou dobu splatnosti a po ní je splacen najednou. Úroky jsou však splatné na konci sjednaných period (zpravidla 3, 6 nebo 12 měsíců);

- **úvěr splatný najednou po uplynutí výpovědní lhůty** – je poskytován na předem neurčitou dobu. Současně je dohodnuta výpovědní lhůta pro jeho vypovězení. Úroky jsou splatné obdobně jako v předchozím případě;
- **úvěr splácený v pravidelných splátkách** – je umořován v pravidelných (měsíčních, čtvrtletních, pololetních nebo ročních) splátkách. Přitom je předem sjednaná pevná částka (absolutně nebo procentem z původní výše úvěru) jako výše ročního úmoru. Zároveň se splátkami úvěru jsou splatné i úroky;
- **úvěr splácený konstantními anuitami** – splácení probíhá v pravidelných splátkách, které jsou po celou dobu splácení ve stejné výši, mění se pouze jejich struktura z hlediska podílu úmoru a úroku.³

1.4. Bankovní rizika

„Při provádění obchodů jsou banky vystaveny řadě různých rizik. Jejich správná identifikace, měření a řízení patří k jedné ze základních podmínek efektivní činnosti banky.

Vzhledem k tomu, že banky se snaží z dlouhodobého hlediska maximalizovat a stabilizovat svůj zisk, musejí přebírat určitá rizika, protože nerizikové operace (resp. činnost směřující k úplnému vyloučení rizika) by se mohly projevit v nedostatečné ziskovosti banky. Banky se proto snaží maximalizovat svou ziskovost, popř. dosahovat jinak formulovaného cíle při dané (stanovené) míře rizika.

Mezi nejdůležitější druhy bankovních rizik patří:

- Úvěrové riziko,
- úrokové riziko,
- měnové riziko,
- likviditní riziko,
- kapitálové riziko (riziko nesolventnosti).⁴

³ REVENDA, Z., aj. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3.vyd. Praha: Management Press, 2000. 132-133 s. ISBN 80-7261-031-7.

⁴ REVENDA, Z., aj. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3.vyd. Praha: Management Press, 2000. 127 s. ISBN 80-7261-031-7.

Riziko úvěrových podvodů je součástí rizika úvěrového.

1.5. Úvěrové riziko

„Úvěrovým rizikem v nejširším záběru rozumíme pravděpodobnost toho, že partner banky ve finanční transakci nedostojí závazkům plynoucím ze smlouvy, nebude jednat podle jejích podmínek a bance odtud vznikne ztráta.“⁵

„Příčiny úvěrového rizika můžeme rozdělit na dvě skupiny:

- **Interní příčiny**, které jsou bezprostředně závislé na vlastních rozhodnutích banky, vyplývají ze špatných rozhodnutí banky o alokaci aktiv;
- **externí příčiny**, které jsou naopak v zásadě nezávislé na rozhodnutích banky a jsou dány celkovým vývojem ekonomiky, politickou situací apod.

Z hlediska řízení úvěrového rizika bankou je důležité rozlišovat dvě složky každého úvěrového rizika:

- **Riziko nesplnění závazku druhou stranou**, které vyplývá z pravděpodobnosti vzniku ztráty z dané transakce. Obsahuje v sobě *riziko zákazníka* (vyplývá z toho, že zákazník není schopen či ochoten splnit závazek vůči bance), *riziko země* (všechny nebo většina ekonomických subjektů dané země nebudou schopny z určitého společného důvodu splnit své závazky vůči zahraničním subjektům), *riziko transferu* (země nebude v důsledku celkového nedostatku devizových prostředků schopna – i přes platební schopnost subjektů v tuzemské měně – plnit mezinárodní závazky), *riziko nedostatečné diverzifikace aktiv* (vyplývá z nadměrné orientace banky na určité odvětví, oblast či pouze malý počet klientů);
- **inherentní „riziko“ produktu**, které je dáno výší ztráty, která vznikne bance v důsledku nesplnění závazku klientem či obchodním partnerem. Inherentní riziko neukazuje na pravděpodobnost, s jakou ztráta pro banku z daného obchodu nastane, ale vyčísluje, jaká bude výše této ztráty a z čeho vznikne. Obsahuje *riziko jistiny a úroků* (znamená, že bance nebude řádně v době splatnosti splacen úvěr, který

⁵ PŮLPÁN, K. aj. *Slovník bankovníctví, pojišťovnictví a kapitálových trhů*. 1.vyd. Praha: Public History, 2001. 260 s. ISBN: 80-902193-2-2.

poskytla, včetně úroků), *riziko náhradního obchodu* (v důsledku nesplnění sjednaného kontraktu ze strany klienta či partnera vznikne bance tzv. otevřená pozice, kterou musí zajistit novým obchodem, který však již může být uzavřen za méně výhodných podmínek) a *riziko zajištění* (je spojeno s možností vzniku ztráty i v případě plně zajištěného úvěru, pokud se bance nepodaří plně pokrýt nedobytný úvěr ze zajišťovacího instrumentu).“⁶

Úvěrovému riziku se banky snaží bránit komplexním prověřováním bonity svých klientů či obchodních partnerů s využitím finančních analýz, ve spolupráci s ratingovými agenturami, resp. využívají různých zajišťovacích instrumentů (ručení, záruky, zástava movitých a nemovitých věcí, postoupení pohledávek atd.). Banka se proti úvěrovému riziku také zajišťuje tvorbou rezerv a rezervních fondů.

Riziko úvěrového podvodu řadíme pod riziko zákazníka, ovšem o úvěrový podvod se nejedná v případě, kdy zákazník není schopen splnit svůj závazek vůči bance, ale v případě, že není ochoten toto učinit. Mezi těmito dvěma případy je velmi tenká hranice a pro banku bývá leckdy velice obtížné zjistit, zda se jedná o nezamýšlenou platební neschopnost dlužníka či o záměr vyhnout se zaplacení.

1.6. Zajištění úvěrů

„Pojmem zajištění úvěrů v širším slova smyslu rozumíme veškerá opatření prováděná bankou s cílem zajistit řádné splacení úvěru, včetně úroků.

K nejdůležitějším nástrojům využívaným k zajištění úvěrů před jejich poskytnutím a během trvání úvěrového vztahu patří:

- Prověrka úvěrové způsobilosti (bonity) klienta,
- limitování výše úvěrů pro jednotlivé klienty,
- diverzifikace rizika prostřednictvím konsorciálních úvěrů,
- kontrola úvěrového subjektu a objektu.

⁶ REVENDA, Z., aj. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3.vyd. Praha: Management Press, 2000. 127-128 s. ISBN 80-7261-031-7.

I přes tato opatření se banka nevyhne poskytnutí špatných úvěrů. Pro tyto případy využívá řady zajišťovacích instrumentů (úvěrové zajištění v užším pojetí), které dávají bance možnost v případě, kdy klient nemůže nebo nechce splnit své závazky vůči bance, uspokojit své pohledávky mobilizací sjednaných záruk.

Úvěrové zajištění (zajišťovací instrumenty) se nejčastěji člení ze dvou následujících hledisek.

Podle povahy (formy) zajištění se rozlišuje zajištění osobní a věcné (reálné):

Osobní zajištění, kdy bance ručí za její pohledávku kromě příjemce úvěru ještě další, třetí osoba (ať už fyzická či právnická);

věcné zajištění dává bance právo na určité majetkové hodnoty toho, kdo zajištění poskytuje (zpravidla příjemce úvěru).

Podle svázanosti zajištění se zajišťovanou pohledávkou rozlišujeme zajištění akcesorické a abstraktní:

Akcesorické zajištění je takové, kdy zajištění je těsně a nerozlučně spojeno se zajišťovanou pohledávkou. Zanikne-li pohledávka, automaticky zaniká i zajištění;

abstraktní zajištění naproti tomu představuje samostatně stojící právo, které je nezávislé na zajišťované pohledávce. S uspokojením pohledávky zajištění nezaniká, subjekt poskytující zajištění má však právo na jeho vrácení. To dává možnost využívat tohoto zajištění k opakovanému poskytování úvěrů.⁷

1.6.1. Ručení

Podstatou ručení je jednostranné písemné prohlášení fyzické či právnické osoby – ručitele, že pokud dlužník nesplatí svůj závazek vůči bance, splatí poskytnutý úvěr on. Jedná se o zajištění osobní akcesorické.

⁷ REVENDA, Z., aj. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3.vyd. Praha: Management Press, 2000. 133-134 s. ISBN 80-7261-031-7.

1.6.2. Depotní směnka

Zajištění depotní směnkou znamená, že příjemce úvěru vystaví ve prospěch banky bianko směnku a banka je oprávněna v případě, že dlužník vůči ní nesplní řádně a včas své závazky, doplnit na směnku dosud nesplacenou dlužnou částku včetně úroků a předložit ji dlužníkovi k proplacení. V případě řádného splacení úvěru banka vrací směnku dlužníkovi zpět. Jedná se o zajištění osobní abstraktní.

1.6.3. Zástavní právo

Zajištění zástavním právem spočívá v tom, že v případě kdy dlužník řádně a včas nesplní své závazky vůči bance, má banka právo uspokojit své pohledávky zpeněžením zástavy. Zástavou může být movitá nebo nemovitá věc či cenný papír. Kromě písemné zástavní smlouvy je pro vznik zástavního práva nutné u movitých věcí odevzdání zastavené věci věřiteli a u nemovitých věcí vklad zástavního práva do katastru nemovitostí. V případě listinných cenných papírů je nutné jejich předání, v případě zaknihovaných cenných papírů registrace zástavního práva ve Středisku cenných papírů. Jedná se o zajištění věcné akcesorické.

1.6.4. Postoupení pohledávek

Postoupení (cese) pohledávek je založeno na prohlášení příjemce úvěru, v němž jako dosavadní věřitel postupuje novému věřiteli – bance – své pohledávky vůči třetí osobě jako zajištění přijatého úvěru. Banka požaduje, aby úhrada postoupených pohledávek probíhala na účet, který má u ní klient otevřen, aby se mohla v případě, kdy klient řádně nesplácí úvěr, uspokojit z těchto úhrad. Jedná se o zajištění věcné abstraktní.

1.7. Shrnutí

Tato kapitola obsahovala členění bankovních produktů na úvěrové, vkladové a platebně zúčtovací produkty a dále obsahovala výčet základních úvěrových produktů, které jsou poskytovány na českém bankovním trhu. Nejedná se o kompletní výčet a jednotlivé úvěrové produkty mohou mít v každém bankovním ústavu trochu jinou formu. Druhá část kapitoly se zabývala bankovními riziky a konkrétně popsala jednu z možností, jakými se může bankovní ústav bránit úvěrovému riziku – zajištění úvěrů. O tuto teoretickou základnu se opírají další části diplomové práce.

2. Charakteristika úvěrových podvodů

V této kapitole bude nejprve definováno, co to je úvěrový podvod a jaká je právní úprava úvěrového podvodu a podvodu obecně. Poté bude představena celosvětová organizace zabývající se bojem s podvody a základem kapitoly je rozčlenění bankovních a speciálně úvěrových podvodů dle několika kritérií. Jako zajímavost budou popsány nejznámější případy úvěrových podvodů, které se staly v České republice od Sametové revoluce.

2.1. Úvěrový podvod

Některé internetové zdroje uvádějí pod názvem úvěrový podvod případy úvěrových společností, které zneužívají tísně a neznalosti občanů v oblasti finančnictví. Naivní, méně inteligentní či zoufalý člověk podlehne svodům úvěrové společnosti nabízející nebankovní půjčky, aniž by si řádně přečetl, k čemu se při podpisu smlouvy zavazuje. Potom bývá zpravidla překvapen nevýhodností podmínek, ke kterým se zavázal (např. výši úroků, výši poplatku za zpracování žádosti o úvěr či poplatku za předčasné ukončení smlouvy). Dle těchto pramenů se jedná o úvěrový podvod ze strany úvěrové společnosti.

O podvod se v takovémto případě nepochybně jednat může, ale nikoli o úvěrový podvod v pravém slova smyslu (a ve smyslu § 211 zákona č. 40/2009 Sb. trestního zákona). V této práci se tedy oprostíme od takového výkladu pojmu a za úvěrový podvod budeme vždy považovat pouze jednání dle následující definice.

„Úvěrový podvod je termín používaný k označení aktivit, jejichž cílem je závažným způsobem zkreslit informace v žádosti o úvěr za účelem jeho získání v neoprávněné výši nebo s úmyslem ho nesplatit.

Tyto aktivity mohou zahrnovat jak elementární, tak komplikovanější podvodné modely. Podívejme se na nejtypičtější.

Mezi nejjednodušší patří pokusy mírně zveličit příjmy domácnosti nebo nevykázat skutečnou výši pravidelných a povinných měsíčních plateb (např. leasingových splátek) jiným finančním institucím či věřitelům. Tyto aktivity však mohou skončit tím, že podvodník potrestá sám sebe, neboť brzy zjistí, že není schopen úvěr splácet a nese pak důsledky.

Ke komplikovanějším – a tím i nebezpečnějším podvodným modelům – patří pokusy získat úvěr pomocí padělaného nebo ukradeného občanského průkazu nebo cestovního pasu.

Na nejvyšším konci stupnice se nacházejí složitá schémata, jakými jsou získání úvěru prostřednictvím „bílého koně“ (naivního nebo zastrašeného jedince), padělaná dokumentace, z níž vychází fingovaný podnikatelský záměr, a/nebo tajná spolupráce s někým uvnitř finanční instituce.“⁸

2.2. Právní úprava podvodu

V českém právním řádu trestný čin podvod upravuje zákon č. 40/2009 Sb. trestního zákona, § 209.

„(1) Kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 a byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

⁸ Price Waterhouse Coopers. *Tři úhly pohledu na úvěrový podvod* [online]. [cit. 2010-02-17]. Dostupné z: <<http://www.pwc.com/cz/cs/clanky-2008/tri-uhly-pohledu-na-uverovy-podvod.jhtml>>

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 větší škodu.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,
- b) spáchá-li takový čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného,
- c) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek, nebo
- d) způsobí-li takovým činem značnou škodu.

(5) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu, nebo
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady, teroristického útoku nebo teroru.

(6) Příprava je trestná.⁹

2.3. Právní úprava úvěrového podvodu

Trestný čin úvěrový podvod upravuje zákon č. 40/2009 Sb. trestního zákona, § 211. Tento paragraf nabyl účinnosti 1.1.2010.

„(1) Kdo při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

(2) Stejně bude potrestán, kdo bez souhlasu věřitele, v nikoli malém rozsahu, použije prostředky získané účelovým úvěrem na jiný než určený účel.

⁹ Zákon č. 40/2009 Sb. *Trestní zákon*, § 209 Podvod.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 a byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

(4) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 větší škodu.

(5) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li takový čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného, nebo
- b) způsobí-li takovým činem značnou škodu.

(6) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu, nebo
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady, teroristického útoku nebo teroru.

(7) Příprava je trestná.¹⁰

Dle právního výkladu se za trestný čin úvěrového podvodu považuje už samotné vylákání finančních prostředků z finanční instituce na základě nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů a to i v případě že nevznikla žádná škoda, ani se pachatel neobohatil. Úvěrového podvodu se tedy dopustí i člověk, který např. při žádosti o úvěr předloží falešné potvrzení o příjmech, na základě něho získá úvěr a poté ho pravidelně v pořádku splácí dle dohodnutých podmínek. Když se však takovýto případ dostane k soudu, soudce obvykle ke skutečnosti, že nedošlo ke škodě, přihlédne.

Někteří odborníci na trestní právo vyčítají trestnímu zákoníku, že je v případě definice úvěrového či pojistného podvodu zbytečně konkrétní. Tyto úpravy pouze rozvíjí termín podvod a čím je úprava detailnější, tím lépe nacházejí pachatelé trestné činnosti klíčky v zákoně.

¹⁰ Zákon č. 40/2009 Sb. *Trestní zákon*, § 211 Úvěrový podvod.

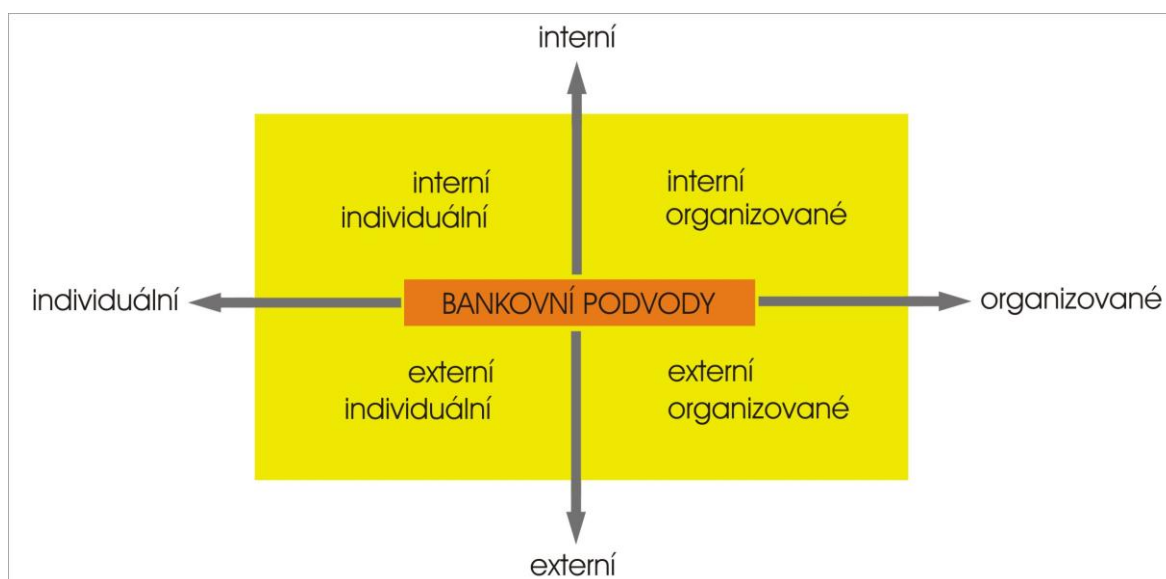
2.4. Organizace zabývající se podvody

Nejvýznamnější světovou organizací bojující proti podvodům ve finanční sféře je americká Association of Certified Fraud Examiners (dále jen ACFE). „ACFE je přední poskytovatel školení a vzdělávání v oblasti boje proti podvodům. Společně s více než 50 000 členy ACFE snižuje počet obchodních podvodů po celém světě a podněcuje důvěru veřejnosti v poctivost a objektivnost podnikání.“¹¹ ACFE se zabývá podvody v celé obchodní sféře, včetně úvěrových podvodů.

Certifikovaným vyšetřovatelem podvodů (Certified Fraud Examiner – CFE) se může stát člověk, který má příslušné vzdělání a praxi a projde vzdělávacím kurzem včetně závěrečné odborné zkoušky, která může být vykonána buď osobně nebo formou elektronického testu. Nedílnou součástí je také placení členských příspěvků a průběžné vzdělávání, které je též ve formě elektronických testů. Poté je vyšetřovatel oprávněn používat titul CFE, který je v obchodní sféře velmi ceněný. V České republice je pouze několik certifikovaných vyšetřovatelů podvodů. Vzdělávání je v ACFE nikdy nekončící proces, jelikož pachatelé po celém světě stále přicházejí na nové způsoby, jak spáchat podvod, a je třeba si neustále vyměňovat zkušenosti. V roce 2009 byla založena česká pobočka organizace.

¹¹ Association of Certified Fraud Examiners. *About the ACFE* [online]. [cit. 2010-05-01]. Dostupné z: <<http://www.acfe.com/about/about.asp>>

2.5. Základní rozdělení bankovních podvodů

Obr.1 Základní rozdělení bankovních podvodů

Zdroj: Vlastní

Bankovní podvody obecně můžeme dle prostředí, odkud pochází pachatel, rozdělit na:

- Interní podvody,
- externí podvody,
- kombinace interního a externího podvodu.

2.5.1. Interní podvody

Pachatelem je některý ze zaměstnanců banky. Zneužije své znalosti bankovního systému, interních procesů nebo svých pravomocí. Zaměstnanec při podvodech využívá důvěry, kterou v něj banka vložila. Jelikož bývají interní podvody velmi rafinované, často dojde k jejich odhalení až po delší době, kdy suma podvodů přeroste určitou mez.

„Tři čtvrtiny interních podvodů páchají muži.“¹² Typickým pachatelem je vysokoškolsky vzdělaný muž středního věku – dlouhodobý zaměstnanec, který je považován za spolehlivého a kterého nikdo příliš nekontroluje.

Pachatelem může být jak zaměstnanec na nejnižší pracovní pozici, tak vysoce postavený bankovní manažer. Dle pracovního zařazení se samozřejmě liší způsoby, jakými jsou podvody páchaný. „Manažeři páchají podvod 4x častěji než běžní zaměstnanci.“¹³

2.5.1.1. Pachatelé z řad nižších zaměstnanců

Pachatelé z řad zaměstnanců na nejnižších pozicích se mohou dopouštět např. drobných krádeží z pokladny, které maskují pozměněnými částkami na potvrzeních o vkladech či výběrech klientů.

Co se týče úvěrových podvodů, stává se, že zaměstnanec poskytne půjčku sám sobě, což je samozřejmě střet zájmů, nebo si vezme půjčku na jméno některého ze svých klientů, který o tom neví. Příkladem může být bankovní poradkyně nejmenované banky, která si vzala půjčky na několik svých klientů. Nejprve si pořídila jednu půjčku a když nastal čas ji splácet, vzala si druhou, aby měla prostředky na splátky. Když bylo zapotřebí splatit i druhou půjčku, vzala si třetí na jméno dalšího nic netušícího klienta. Takovýmto způsobem postupně uzavřela několik úvěrových smluv, než se na její jednání přišlo.

2.5.1.2. Pachatelé z řad vyšších zaměstnanců

V případě podvodů u vysoce postavených bankovních úředníků je specifické, že je do jejich rukou už ze strany banky vložena značná důvěra a tedy nejsou zpravidla tak přísně kontrolováni v oblastech, kde je příležitost spáchat menší či větší podvod. Nikoho z vedení banky by většinou nenapadlo, že např. vysoce postavený manažer bude okrádat banku o benzín do auta či bude využívat svou zaměstnaneckou bankovní kartu k nákupu statků pro soukromé účely. Jedním z takovýchto případů drobného rozkrádání je bankovní manažer, který měl k dispozici služební vůz, aby mohl jezdit za klienty. Po několika měsících jeho

¹² Interní materiály

¹³ Interní materiály

nadřízený orgán zjistil, že manažerův služební automobil vykazuje značnou nadspotřebu benzínu v přepočtu na počet ujetých kilometrů. Poté, co bylo ověřeno, že automobil je z technického hlediska zcela v pořádku, byly zkontrolovány platby za benzín. Při této kontrole se zjistilo, že manažer v některých případech natankoval do auta plnou nádrž a další plnou nádrž natankoval již po 12 ujetých kilometrech. Pod tíhou důkazů se nakonec přiznal, že bankou placený benzín tankoval do auta své manželce.

Co se týče bankovních podvodů velkého rozsahu v roce 2000 způsobili dva dealeri Československé obchodní banky své bance ztrátu přes dvě miliardy korun. Senior dealer Jeff Czernek a jeho mladší kolega obchodovali pro banku s americkými dluhopisy. „Vývoj na trhu ovšem jejich spekulaci nepřál a investice začala být ztrátová. Pravidla v takovém případě nařizují konec obchodu. Místo toho ale ztráty tajili a věřili, že se změnou situace na trhu se obrátí v zisk. Nadřízené o problému informovali až ve chvíli, kdy ztráta překročila miliardové částky.“¹⁴ V tu chvíli už se nejednalo o přípustné riziko, ale o hazard. Selhal základní princip kontroly „čtyř očí“, jelikož jeden druhého kryl. Za to, že nechali otevřené pozice příliš dlouho, byli oba muži obviněni z porušování povinnosti při správě cizího majetku a byli odsouzeni k 2,5 letem za mřížemi, včetně povinnosti uhradit bance škodu. A tento čin nestál místo pouze oba riskující obchodníky, ale dokonce místopředseda představenstva ČSOB, a.s. vzal na sebe manažerskou odpovědnost a odstoupil z funkce.

2.5.2. Externí podvody

Pachatelem je osoba nebo osoby z vnějšku. Přestože se banky pomocí propracovaných systémů prověřování klientů snaží externím podvodům předcházet, úplně ve všech případech se jim to nedaří.

Jednou z typických forem externího podvodu je jednání, jehož účelem je legalizace výnosů z trestné činnosti zastíráním jejich skutečného původu – tzv. „praní špinavých peněz“.

¹⁴ iDNES.cz. *Prodělané miliardy jdou k soudu* [online]. [cit. 2010-04-29]. Dostupné z: <http://ekonomika.idnes.cz/prodelane-miliardy-jdou-k-soudu-dni-/ekonomika.asp?c=A021126_152212_ekonomika_klu>

Typickým externím úvěrovým podvodem je např. předložení zcizeného občanského průkazu či falešného potvrzení o výši příjmů ze strany klienta.

2.5.3. Kombinace interního a externího podvodu

Ke kombinaci interního a externího podvodu dochází v případě, že je do jednání proti zájmu banky zapojen zaměstnanec (nebo zaměstnanci) společně s třetí stranou.

Dále můžeme podvody dle počtu pachatelů rozdělit na:

- Individuální podvody,
- organizované podvody.

2.5.4. Individuální podvody

Podvod si připraví a spáchá jedna osoba – ať už zaměstnanec banky či klient.

2.5.5. Organizované podvody

Jedná se o organizovanou formu trestné činnosti, která je pro banku velice nebezpečná. Podvod může spáchat organizovaná skupina pachatelů z řad zaměstnanců – např. několik zaměstnanců jedné pobočky se navzájem kryje, aby nedošlo k odhalení podvodu. Nebo se může jednat o organizovanou skupinu pachatelů z vnějšku.

V roce 2009 přišli policisté na rozsáhlý úvěrový podvod v České spořitelně. Organizovaná skupina pomohla ke 300 půjčkám sociálně slabším lidem (převážně osobám pobírajícím sociální dávky či ženám na mateřské dovolené), kteří by za normálních okolností v bance půjčku nedostali. „Za celým podvodem stáli externí poradce banky, jeho manželka a pracovník banky.“¹⁵ Ti si založili zprostředkovatelskou agenturu, která lákala klienty na snadné a rychlé půjčky. Klient přišel do agentury a zde mu bylo vystaveno nepravdivé

¹⁵ Česká televize. *Rozsáhlý úvěrový podvod odhalila pražská policie* [online]. [cit. 2010-04-29]. Dostupné z: <<http://www.ct24.cz/domaci/45283-rozsahly-uverovy-podvod-odhalila-prazska-policie/>>

potvrzení o výši příjmu. S tím následně odešel do banky, získal úvěr a agentura si nechala vyplátit velkou provizi. Klienti v naprosté většině úvěry nespláceli a bance vznikla celková škoda ve výši 50 milionů Kč.

2.6. Formy úvěrových podvodů

„Každý bankovní ústav, potýkající se s bankovní kriminalitou a nesplácenými úvěry, se snaží tyto delikvence minimalizovat. Aby se mohl zaměřit se na jednotlivé typy podvodů a bojovat s nimi, potřebuje mít konkrétní představu o jednotlivých typech podvodů.“¹⁶ Úvěrové podvody se mohou týkat soukromých a nebo firemních úvěrů. Každá z těchto dvou oblastí má svá specifika a těmi se budeme zabývat dále.

2.6.1. Podvody u soukromých úvěrů

2.6.1.1. Předložení falešného či upraveného potvrzení o výši příjmů

Nejčastějším druhem úvěrového podvodu je takový, kdy lidé při žádosti o úvěr úmyslně uvedou nepravdivé údaje o svých příjmech nebo o zaměstnání. Často tvrdí, že pracují, a přitom jsou bez zaměstnání, či jim falešné potvrzení o příjmech vystaví blízká osoba vlastníci firmu. Velká část těchto podvodníků pak samozřejmě neplní své závazky, ať už z důvodu, že zjistí, že vysoké splátky úvěru poskytnutého na základě nadhodnocených příjmů nejsou schopni splácet či to nikdy neměli v úmyslu.

Příkladem může být třicetiletý muž z Olomoucka, který na pobočce Komerční banky předložil žádost o poskytnutí úvěru ve výši 80 000 Kč a potvrzení o výši příjmů s tím, že je zaměstnán jako kuchař – číšník. Ve skutečnosti byl však nezaměstnaný a jelikož nebyl evidován na úřadu práce, nebyly mu vypláceny ani žádné sociální dávky. Muž úvěr získal, ovšem nezaplatil ani jednu splátku a byl obviněn z trestného činu úvěrového podvodu.

¹⁶ Adastra Czech. *Typologie podvodů spotřebitelských úvěrů* [online]. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: <http://www.adastra.cz/190_bankovni-kriminalita-spotrebitelskych-uveru.aspx>

2.6.1.2. Předložení falešného či odcizeného osobního dokladu

Úvěr je získán za použití falešných osobních dokladů. Ty mohou být padělané, odcizené či ztracené. Dále se může jednat o použití dokladů příbuzných či známých bez jejich vědomí. Pachatel tím poškodí nejen bankovní ústav, kterému poté úvěr nesplácí, ale často také dobré jméno skutečného majitele dokladu.

Zlínská policie v roce 2009 zabývala případem muže, který bez vědomí svého bratra uzavřel na jeho doklady smlouvu o spotřebitelském úvěru na nákup počítače.

2.6.1.3. Předložení padělaných dokladů za účelem zastavení cizí nemovitosti

Velmi sofistikovanou metodou, jak spáchat úvěrový podvod, je, že si pachatel ve veřejně přístupném výpisu z katastru nemovitostí zjistí jméno, adresu i rodné číslo majitele nemovitosti. Poté si obstará falešné doklady s těmito údaji, pouze fotografie je jeho. S falešnými doklady se dostaví do banky, kde si sjedná úvěr a za zády skutečného majitele zastaví jeho nemovitost bance. Příkladem může být následující případ.

„Před pěkným domkem osaměle žijícího staršího pána se zčistajasna začali motat neznámí lidé s fotoaparátem a zápisníky. Všíímaví sousedé zbystřili pozornost a majitele vilky na to upozornili. Ten nelenil, rozjel se na katastr a tam zjistil, že jeho dům byl právě zastaven bance. Ukázalo se, že kdosi vyinkasoval půjčku, za kterou dal do zástavy staříkův domek. Že novopečený dlužník není tím, za koho se vydává, v bance nepoznali. V padělaných osobních dokladech podvodníka bylo pravé rodné číslo a adresa skutečného majitele.“¹⁷ Podvodníci však nepočítali s vitalitou téměř stoletého muže, který svoje vlastnictví nakonec uhájil.

V takovémto případě by se samozřejmě dalo za strany banky podvodu předejít, pokud by byl bankovní úředník poskytující úvěr pečlivější při ověřování osobních dokladů. Tzn. Kromě ověření fotografie by také dle rodného čísla ověřil, zda osoba, která doklad předkládá, je zhruba stejného věku, jako je na dokladu uvedeno. Jelikož bylo

¹⁷ Ekonom. *Pohyblivé nemovitosti* [online]. [cit. 2010-04-24]. Dostupné z: <<http://ekonom.ihned.cz/c1-12786580-pohyblive-nemovitosti>>

podvedenému muži 93 let a předpokládáme, že pachatel byl o několik desítek let mladší, dal se pečlivějším zkoumáním osobních dokladů pokus o podvod jednoduše odhalit.

2.6.1.4. Zajištění úvěru již zastaveným nebo neexistujícím majetkem

U této formy úvěrového podvodu se jedná o zajištění několika úvěrů získaných u různých finančních institucí stejným majetkem, případně o zajištění úvěru neexistující zástavou. K tomu se používají v případě nemovitostí padělané výpisy z katastru nemovitostí, v případě jiných forem zástavy se může jednat o další padělané dokumenty (např. cenné papíry). Úvěr zpravidla není splácen a jakmile se chce finanční instituce uspokojit ze zástavy, zjistí, že to není možné.

Naprostá většina tuzemských bankovních ústavů v současné době využívá placeného dálkového přístupu do katastru nemovitostí a bankéř poskytující úvěr má tedy možnost on-line ověřit, zda nemovitost skutečně existuje, nebo zda již není zastavena. Ověření je velice jednoduché a proto také k takovýmto případům již nedochází příliš často.

2.6.1.5. Zajištění úvěru nadhodnocenou zástavou

Jedná se o zajištění nemovitou či movitou věcí nebo cenným papírem, jejichž hodnota byla znalcem výrazně nadhodnocena. Když se chce při nesplácení úvěru finanční instituce uspokojit ze zástavy, zjistí, že prostředky získané prodejem zástavy nestačí na pokrytí poskytnutého úvěru. Ze strany znalce se může jednat o neúmyslné nadhodnocení způsobené jeho nezkušeností nebo o nadhodnocení úmyslné, kdy znalec za úplatu spolupracuje s pachateli.

2.6.1.6. Zajištění úvěru bezcennými cennými papíry

Může se jednat o cenné papíry (směnky, akcie, obligace,...) vystavené nefungujícími firmami, firmami bez činnosti či bez majetku. Je zapotřebí, aby bankéř, který poskytuje úvěr, důkladně prověřil nejen předkladatele cenného papíru, ale také jeho vystavitele.

2.6.1.7. Jiný účel u účelových úvěrů

Častým případem úvěrového podvodu je použití finančních prostředků na jiný účel než bylo sjednáno v úvěrové smlouvě. Toto se může týkat např. hypotečního úvěru na stavbu či rekonstrukci nemovitosti, překlenovacího úvěru nebo úvěru ze stavebního spoření. Jelikož u účelových úvěrů jsou obecně podstatně nižší úrokové sazby než u neúčelových, pachatelům se mnohdy vyplatí takovýmto způsobem banku obejít.

Jako příklad je možno uvést muže z Liberce, který si půjčil od stavební spořitelny 200 000 Kč na rekonstrukci bytu a namísto rekonstrukce z peněz zaplatil své předchozí dluhy a zbytek utratil za spotřební zboží.

2.6.1.8. „Bílý kůň“

Klient podepíše úvěr, avšak peníze získává třetí strana. Klient často neví, že by měl splácet, protože ho třetí strana například přesvědčila, že úvěr přebírá, nebo jen za úplatu poskytl třetí straně své osobní údaje. „Bílým koněm“ se většinou stává naivní nebo méně inteligentní jedinec. Také se mohou vyskytnout osoby přinucené násilím či jinou hrozbou k získání úvěru a předání finančních prostředků třetí straně. Často se jedná o organizovanou skupinu pachatelů.

„Otřesným případem z poslední doby je bezohledné počínání pětatřicetileté ženy, která zneužila důvěry šestašedesátileté matky. V pěti případech ji postupně přesvědčila, aby podepsala žádosti o poskytnutí úvěru.“¹⁸ Namluvila jí, že splátky bude hradit za ni, slib však nesplnila, peníze utratila a na důchodkyni potom zůstalo splácení více než 500 000 Kč.

¹⁸ iDNES.cz. *Policie řeší stále víc úvěrových podvodů mezi členy rodiny* [online]. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: <http://finance.idnes.cz/policie-resi-stale-vic-uverovych-podvodu-mez-cleny-rodiny-p4o-uver.asp?c=A100226_1342115_uver_hru>

2.6.1.9. Podvody se spotřebitelskými úvěry

Řada tuzemských bank poskytuje klientům spotřebitelské úvěry skrze prodejny spotřebního zboží. Tyto úvěry jsou specifickou skupinou na poli finančních produktů, jelikož údaje o klientovi nejsou ověřovány na pobočce banky bankovním úředníkem, ale úvěry sloužící k nákupu zboží jsou uzavírány přímo v prodejně. Úroková sazba u těchto úvěrů je zpravidla vyšší než u běžných úvěrů poskytovaných přímo v bance, není vyžadováno ručení ručitelem ani nemovitostí. Riziko přidělení úvěru nesprávné osobě je poměrně vysoké a často bývá do podvodu zapojen také zaměstnanec prodejny.

„Existuje celá řada dalších typových podvodů podle jednotlivých bankovních produktů. Například u spotřebitelských splátkových karet může jednoduše dojít k jejich zcizení přímo na poště, jsou-li doručovány poštou, nebo mohou být na poště zcizeny obálky s PIN a následně podle adresy na obálce cíleně okraden majitel karty.“¹⁹

2.6.2. Podvody u firemních úvěrů

2.6.2.1. Předložení falešného či odcizeného osobního dokladu

Stejně jako u osobních úvěrů může být úvěr získán za použití falešných osobních dokladů. Ty mohou být padělané, odcizené či ztracené.

Příkladem je případ osmadvacetiletého muže z Liberce, který na ulici ztratil peněženku se svými osobními doklady. Doklady se bohužel dostaly do nesprávných rukou a pachatel přišel s jeho občanským a řidičským průkazem do prodejny automobilů. Dále měl s sebou falešný výpis z obchodního rejstříku o tom, že vlastní fiktivní firmu, a měl pečlivě naučený mužův podpis (je uveden na občanském průkazu). V prodejně si podvodník pořídil několik desítek vozů značky Opel Astra (v hodnotě přibližně 800 000 Kč za jeden) jako údajnou firemní investici. Vozy byly pořízeny na leasing, který prostřednictvím prodejny aut poskytovala zavedená bankovní instituce. O tom, že byly jeho osobní doklady zneužity, se

¹⁹ Adastra Czech. *Typologie podvodů spotřebitelských úvěrů* [online]. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: <http://www.adastra.cz/190_bankovni-kriminalita-spotrebitelskych-uveru.aspx>

podvedený muž dozvěděl ve chvíli, kdy byl předvolán na policii, jelikož nebyla zaplácena ani jedna z leasingových splátek.

Zajímavostí je, že napodobeniny podpisů na dokumentech byla tak zdařilá, že by muž ani nepoznal, že se nejedná o jeho vlastní podpis. Jelikož fiktivní firma, na kterou byly automobily nakoupeny, neexistuje a stačilo tedy, aby pracovník prodejny ověřil její existenci ve veřejném výpisu z obchodního rejstříku, který je volně k dispozici na internetu, lze se domnívat, že byl pracovník do případu také zapleten.

Pachatel byl později dopaden a odsouzen, ovšem naprostá většina automobilů již byla v té době prodána třetím osobám. V tomto případě se jednalo o kombinaci úvěrového podvodu s odcizenými osobními doklady a úvěrového podvodu s padělanými dokumenty. Škodu utrpěla leasingová společnost, ale také pověst podvedeného muže.

2.6.2.2. „Potěmkinova vesnice“

Ještě před poskytnutím úvěru jde bankéř většinou navštívit firmu v reálu, aby se ujistil, zda provozovna skutečně stojí a zda vše alespoň zhruba odpovídá stavu, který je uveden v předložených finančních výkazech. Zdálo by se, že vytvořit dojem existující firmy, pokud firma neexistuje, není možné, ale opak je pravdou. Je k tomu ovšem většinou zapotřebí organizovaná skupina pachatelů. Na den plánované návštěvy bankéře si pachatelé pronajmou výrobní halu, stroje i pracovníky a předstírají běžný chod firmy. Na základě padělaných finančních výkazů a bankéřova pozitivního dojmu z návštěvy firmy poté společnost získá úvěr, který samozřejmě nemá v plánu nikdy splatit.

Nemusí se samozřejmě jednat o celou nově postavenou „Potěmkinovu vesnici“, ale i třeba jen o na jeden den pronajatou část strojního vybavení či najatý větší počet pracovníků, čímž firma předstírá větší objem výroby.

Jako příklad je možno uvést bankéřku z liberecké pobočky [REDAKCE], za kterou přišli s žádostí o úvěr jednatelé firmy, kterou do té doby neznala. V obchodním rejstříku byla řádně založena a na základě předložených finančních výkazů měla společnost šanci získat

poměrně vysoký úvěr. Bankérka se s vedením společnosti domluvila na návštěvě provozovny. Ve sjednaném termínu přijela do továrny, ve které byl čilý pracovní ruch. U strojů pracovali dělníci, další lidé seděli v kancelářích u počítačů a jednatel ji celou firmou provedl. Vše vypadalo zcela normálně. Když se však zaměstnankyně banky z návštěvy vrátila, stále jí přišlo, že tam nebylo něco v pořádku. Nevěděla sice, co přesně se jí zdálo divné, ale přesto se o případ začala více zajímat a k řešení přizvala i své nadřízené pracovníky. Když poté společně provedli neočekávanou návštěvu ve firmě, na místě předchozí fungující výrobní stála zcela prázdná tovární hala. Vše od výrobních strojů až po propisovací tužky bylo nastrojené pouze pro účely bankovní dohlídky.

V tomto konkrétním případě ochránila banku před mnohamilionovým úvěrovým podvodem intuice firemní bankérky, ale pokud organizovaná skupina pachatelů takovýto podvod řádně naplánuje a zorganizuje, může se dostat k obrovským finančním prostředkům. Samozřejmě je nutné vytvoření falešných osobních dokladů i finančních výkazů. Pachatelé variantu „Potěmkinovy vesnice“ nevolí příliš často, jelikož je u ní poměrně vysoké riziko odhalení vzhledem k nutnosti kombinace většího množství podvodných činností.

2.6.2.3. Opravené daňové přiznání

Princip podvodu tkví v tom, že klient předloží finančním úřadem ověřené daňové přiznání, na jehož základě získá od banky úvěr. Krátce potom však dojde na Finanční úřad znovu a požádá o opravení daňového přiznání z důvodu, že zapomněl uvést některé skutečnosti. V novém daňovém přiznání již jsou uvedeny hodnoty, které odpovídají skutečnému nikoli idealizovanému stavu firmy. Takovýto podvod může být odhalen až po roce, kdy klient předloží daňové přiznání za minulý rok, a je dokonce velká pravděpodobnost, že tento podvod nebude bankou zjištěn nikdy.

2.6.2.4. Upravené či padělané daňové přiznání

Zástupce firmy předloží při žádosti o úvěr daňové přiznání, které je na několika listech papíru. Razítko z finančního úřadu potvrzující pravost je na první stránce. Pachatel první list ponechá a zbylé listy vymění.

Další možností je také daňové přiznání, které je celé falzifikát.

2.6.2.5. „Bílý kůň“

Většinou se jedná o organizovanou kriminální činnost, kdy skupina pachatelů přesvědčí důvěřivého či méně inteligentního jedince, aby si na sebe nechal přepsat firmu a jako majitel šel žádat do banky o úvěr (často s falešnými dokumenty). Finanční prostředky z úvěru pachatelé z firmy okamžitě převedou a zpravidla zmizí do zahraničí. „Bílý kůň“ dostane vyplacenu část peněz, ovšem už si neuvědomuje, že na něm zůstalo splácení úvěru.

Nebo může dojít k obdobnému postupu, kdy majitelé získají do firmy úvěr, firmu vytunelují a vyplatí „bílému koni“ provizi za to, že na jeho jméno společnost přepíší. „Bílý kůň“ je opět tím, kdo by měl úvěr splácet. Většinou se však jedná o osobu téměř bez prostředků a banka se těžko domůže vrácení své investice.

Jako příklad lze uvést firmu, která si vzala od nejmenované české banky úvěr ve výši 25 milionů Kč. Společnost se dostala do platební neschopnosti a přestala úvěr splácet. Majitel věděl, že má do firmy přijít platba ve výši 250 000 eur, které by měly být použity na splacení bankovního úvěru. Prodal firmu druhému majiteli, který, jakmile eura dorazila, je vybral v hotovosti a následně firmu za symbolickou cenu převedl na „bílého koně“. Ten se domníval, že se jedná o výhodnou koupi, jelikož dostal k dispozici i kanceláře firmy s vybavením a neměl tedy důvod se obchodu nezúčastnit. Bohužel netušil, že je firma zatížena pětadvacetimilionovým úvěrem, jehož splácení zůstalo na něm, protože společnost koupil s právy i povinnostmi.

V případech typu „bílý kůň“ (stejně tak jako v předchozím konkrétním případě) je často velice těžké skupině pachatelů prokázat úmysl banku podvést. Pachatelé se brání tím, že společnost zcela regulérně prodali a její problémy už nejsou jejich starost. V mnoha případech vyjdou z podvodu nepotrestáni.

2.6.2.6. Zajištění úvěru nadhodnocenou, již zastavenou či neexistující zástavou

Princip podvodu je stejný jako v případě soukromých úvěrů.

2.6.2.7. Jiný účel u účelových úvěrů

Jedná se o použití finančních prostředků na jiný účel, než bylo sjednáno v úvěrové smlouvě. Společnost prostředky investuje do jiné oblasti podnikání, než bylo dohodnuto, nebo je např. půjčí jiné z firem ve skupině, která by úvěr nezískala.

Tento výčet forem úvěrových podvodů zdaleka není kompletní, jelikož pachatelé každým dnem přicházejí na nové, sofistikovanější metody, jak uvést banku při získávání úvěru v omyl za účelem si přilepšit. Typologie úvěrových podvodů je také pro každý bankovní ústav trochu jiná. Liší se tím, jak se podvodníci přizpůsobují rozdílným interním procesům banky.

2.7. Nejznámější české případy úvěrových podvodů

2.7.1. Úvěrové podvody s drahokamy v 90.letech

„Bankovní podvody s přeceněnými drahými kameny připravily počátkem devadesátých let tuzemské finanční domy o dvacet miliard korun.“²⁰ Především v letech 1991 až 1994 došlo k sérii úvěrových podvodů, jejichž princip spočíval v tom, že bankovní domy půjčovaly

²⁰ iDNES.cz. *Podvody s drahými kameny připravily banky o dvacet miliard korun* [online]. [cit. 2010-04-27]. Dostupné z: <http://ekonomika.idnes.cz/podvody-s-drahymi-kameny-pripravily-banky-o-dvacet-miliard-korun-pyf-ekonomika.asp?c=991111_232446_domaci_ond>

několikamilionové úvěry, u kterých jako zástavu braly nadhodnocené drahokamy, jejichž reálná hodnota byla mnohem nižší.

Častým společným prvkem případů bylo napojení na frýdlantskou společnost Ikona, která ze zemí bývalého Sovětského svazu přivezla přes Německo do České republiky (v látkových pytlích) velké množství především safírů, rubínů a smaragdů. Ikona posléze nabízela firmám žádajícím o úvěr prodej těchto kamenů za poloviční ceny než činil kvalifikovaný odhad. Ten byl často připraven samotnou společností Ikona - vždy od stejného znalce. Zájemce o úvěr přijal úvěr a teprve z něho společnost Ikona zaplatil (polovinu ceny).

Chybou bylo, že se bankovní domy spoléhaly na posudky vypracovávané stále stejným okruhem znalců. „Snažili jsme se sehnat jiného znalce, ale v celé republice byli jen dva. U jiných bank jsme zjistili, že také přijímají do zástavy kameny, ale nic bližšího jsme se o nich nedozvěděli,“²¹ uvedl úvěrový pracovník České Spořitelny. Teprve po několika letech banky zjistily, že namísto drahých kamenů (často mylně vydávaných za diamanty a brilianty) mají v trezorech uschované téměř bezcenné nerosty. Firmy, jež dávaly kameny do zástavy, navíc půjčky vesměs nesplatily. Tyto podvody se později podepsaly například na pádu plzeňské Kreditní banky.

Jedním z nejznámějších byl případ, kdy Česká Spořitelna poskytla úvěr ve výši 5,5 milionu Kč na základě zástavy kamenů ohodnocených na 11,8 milionů Kč, jejichž skutečná hodnota byla 910 000 Kč. A ještě mnohem vyšší rozdíl vznikl u úvěru Ekoagrobanky, která poskytla tento druh úvěru se zástavou kamenů, jejichž odhad činil 90 milionů Kč. Skutečná hodnota kamenů byla však nakonec pouhých 200 000 Kč.

2.7.2. H-System

Zakladatel společnosti H-systém Petr Smetka společně s dalšími spolupracovníky podvodně získali v letech 1993 až 1994 pro své firmy od pobočky Komerční banky, a.s.

²¹ iDNES.cz. *Soud oprášíl podvody s drahokamy*[online]. [cit. 2010-04-27]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/soud-oprasil-podvody-s-drahokamy-dqd-/krimi.asp?c=A040126_183831_krimi_kot>

Praha centrum úvěry ve výši téměř 1 miliardy Kč. Do zástavy dali bance nadhodnocené pozemky, na kterých měly být postaveny domy. Firmy úvěry nesplácely a později se sloučily do H-systému. Ten vylákal z lidí peníze na projekt levného bydlení a později zkrachoval. Petr Smetka byl odsouzen na 12 let do vězení, další tři jeho spolupracovníci byli za účast na rozsáhlém podvodu odsouzeni na 8 a 9 let vězení.

Takto rozsáhlý úvěrový podvod se neobešel bez spolupachatelů z řad zaměstnanců banky. Tím byli ředitel pobočky Praha Centrum a jeho dva náměstci. Jak se později ukázalo jeden z náměstků zároveň působil ve Smetkových firmách. Pobočka poskytla Smetkovým firmám úvěry neuvěřitelně snadno a rychle. „Obviněný náměstek tvrdil, že podepsal jen ty úvěry, které prošly schvalovacím kolečkem. Ale jeho bývalí podřízení na policii přiznali, že úvěry byly předem předjednány ve vedení pobočky. Smetkova žádost tedy oproti všem zvyklostem šla shora dolů.“²²

2.7.3. František Chvalovský

Bývalý předseda Českomoravského fotbalového svazu František Chvalovský spolu s pěti dalšími lidmi čelí obvinění, že připravili Komerční banku, a.s. přibližně o 1,5 miliardy Kč. Chvalovský a pět manažerů firem Satrapa a Českomoravská agrární společnost získali úvěr a půjčené peníze nepoužili na nákup zemědělských produktů, jak bylo s bankou dohodnuto, ale na splácení předchozích dluhů. Aby firmy získaly větší úvěry, předkládali jejich manažeři také zfalšované smlouvy s odběrateli. Přestože první obžaloba dorazila k soudu už v roce 2002, případ stále ještě nebyl dořešen.

Vyšetřovatelé dále zjistili, že místo Chvalovského firem byly v databázi poskytnutých úvěrů uvedeny přední světové finanční domy jako Citibank, Deutsche Bank nebo Commerzbank. Komplic z řad zaměstnanců banky falšoval údaje v počítačové síti a díky tomu získával Chvalovský půjčky s velmi nízkým úrokem. I v tomto případě tedy byla nutná pachatelova spolupráce se zaměstnanci banky. Z úvěrového podvodu bylo uznáno vinnými pět bývalých pracovníků Komerční banky, a.s. Obviněn z úvěrového podvodu byl

²² iDNES.cz. *Bankéři uniknou trestu* [online]. [cit. 2010-04-24]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/bankeri-uniknou-trestu-0vq-/domaci.asp?c=A011210_213644_domaci_was>

dokonce někdejší generální ředitel Komerční banky, a.s. Jan Kollert, ale žaloba byla později stažena.

2.7.4. Radovan Krejčíř

Podnikatel Radovan Krejčíř a dalších pět obviněných byli obviněni z úvěrového podvodu v souvislosti se společností Technology Leasing. Podle obžaloby v roce 2003 vytunelovali tuto firmu přes úvěr od České spořitelny, a.s.

Radovan Krejčíř společně s dalším společníkem byl dále obviněn také z úvěrového podvodu, kdy měl pro firmu Corado Trade získat od Investiční a poštovní banky, a.s. úvěr ve výši 20 milionů Kč. Z úvěru firma splatila jen malou část a poté Krejčíř převedl na společníka svůj poloviční podíl ve společnosti. Ten později převedl celou společnost na „bílého koně“. O peníze nakonec nepřišla Investiční a poštovní banka, ale společnost Slezan Frýdek-Místek, která za úvěry ručila.

Radovan Krejčíř byl kromě úvěrových podvodů obviněn i z dalších trestných činů, jako např. únos nebo vydírání, avšak do této doby nebyl v žádném z případů pravomocně odsouzen. V roce 2005 uprchnul na Seychelské ostrovy a v současné době se skrývá před spravedlností v Jihoafrické republice.

2.7.5. Barak Alon

Izraelskému podnikateli Baraku Alonovi a jeho společnosti B.C.L. Trading Komerční banka, a.s. v roce 1996 postupně půjčila 250 milionů dolarů (tedy v přepočtu přibližně 8 miliard Kč). Finance čerpal tak, že mu KB, a.s. otevřela dokumentární akreditivy, na jejichž základě mu poskytla peníze na obchod a obilím z Ruska, výměnou za to, že zajistí zboží odpovídající hodnoty. Banka by v takových případech měla blokovat část sumy na účtu pro případ, že klient peníze nevrátí, ale v tomto případě se později ukázalo, že banka nemá zboží ani blokové peníze. Barak Alon byl obviněn z podvodu. Spolu s ním bylo z porušování povinností při správě cizího majetku obviněno také tehdejší devítičlenné

představenstvo KB, a.s. v čele s již dříve zmíněným generálním ředitelem Janem Kollertem. Barak Alon i manažeři KB, a.s. byli nakonec zproštěni obžaloby a osmimiliardový podvod zaplatili daňoví poplatníci.

2.7.6. Tomáš Šohaj

Podnikatel Tomáš Šohaj byl organizátorem sedmičlenné skupiny, která v letech 1991 až 1994 vylákala z různých peněžních ústavů i od soukromníků pomocí falešných dokumentů přes 230 milionů Kč. Z uzavřených úvěrových smluv vyplývalo, že peníze budou použity na nákup domů a továren nebo na stavební práce. K takovému účelu ale nikdy použity nebyly a skupina už je nevrátila. Tomáš Šohaj byl odsouzen na 8 let odnětí svobody, jeho komplicové vyvázli s o něco nižšími tresty.

„Obžalovaným se nejvíc peněz podařilo vylákat z Kreditní banky v Plzni. Bylo to téměř 180 milionů.“²³ Bývalý ředitel této pobočky byl za napomáhání podvodu odsouzen na 6 let do vězení.

2.7.7. Severočeská úvěrová mafie

Jeden z nejrozsáhlejších úvěrových podvodů v dějinách české kriminalistiky se řešil od roku 2005 v Ústí nad Labem. „Případ je výjimečný především vysokým počtem podezřelých – na podvodném jednání se totiž podle policistů podílela skupina téměř tři stovek lidí.“²⁴ Jednalo se o rozvětvenou organizaci, která podvodně umožnila získání okolo 2000 úvěrů a celková škoda byla přes 5 milionů Kč.

„Skupina oslovovala lidi, kteří potřebovali půjčit menší částku peněz, obvykle od dvaceti do třiceti tisíc korun, ale nesplňovali podmínky pro poskytnutí úvěru. Těm pak pomohli peníze získat tím, že do žádosti o úvěr u zavedených společností uvedli falešné údaje o

²³ iDNES.cz. *Bankovní úředník se odvolal a dostal rok navíc* [online]. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/bankovni-urednik-se-odvolal-a-dostal-rok-navic-f4j-/krimi.asp?c=A040909_170605_krimi_jpl>

²⁴ iDNES.cz. *Severočechi drží rekord v úvěrových podvodech* [online]. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: <<http://ekonomika.idnes.cz/severocesni-drzi-rekord-v-uverovych-podvodech-fon-/ekonomika.asp?c=410545>>

zaměstnání, příjmech a účelu půjčky. Z peněz, které takto získali, si podvodníci od klientů okamžitě nechávali vyplácet provizi.²⁵

2.8. Shrnutí

Tato kapitola charakterizovala úvěrové podvody na základě informací z veřejnosti více či méně přístupných zdrojů. Tato kriminální činnost může mít nejrůznější podoby a v předchozím textu byly popsány typické případy úvěrových podvodů včetně nejznámějších případů úvěrových podvodů, které se v České republice staly. Každý odhalený úvěrový podvod či pokus o něj je pro banky důležitý, jelikož se z takovýchto případů učí, ve kterých oblastech je zapotřebí posílit ochranná opatření, aby bylo v budoucnu riziko podobného případu minimalizováno.

²⁵ iDNES.cz. *Severočeši drží rekord v úvěrových podvodech* [online]. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: <<http://ekonomika.idnes.cz/severocesni-drzi-rekord-v-uverovych-podvodech-fon-/ekonomika.asp?c=410545>>

3. Preventivní opatření bankovních institucí proti úvěrovým podvodům

Prevenčí podvodného jednání se rozumí souhrn opatření, která na sebe logicky navazují a vytvářejí v bance takové prostředí, kde se podvodnému jednání nedaří. Tato opatření již preventivně odrazují možného pachatele od spáchání podvodu nebo jeho přípravy. Tato kapitola nejprve definuje tři podmínky, které jsou nutné k tomu, aby byl podvod spáchán, dále se zabývá pachateli podvodů a preventivními opatřeními bankovních institucí proti úvěrovým podvodům v praxi – konkrétně v souvislosti s úvěrovým procesem a pracovním prostředím v bankách. Také definuje, jaké jsou v bance rizikové oblasti, a na závěr se zaměří na srovnání ochranných opatření proti úvěrovým podvodům v České republice a v zahraničí.

3.1. Trojúhelník podvodu

„Kriminologové a vyšetřovatelé podvodů se shodují na tom, že k tomu, aby někdo spáchal podvod, musí existovat tři podmínky – motiv ke spáchání podvodu, příležitost a podvodníková schopnost odůvodnit si své vlastní kroky. Tyto tři kroky se často nazývají trojúhelníkem podvodu. Je proto důležité, aby se banka nebo jiná finanční instituce, která se snaží omezit pravděpodobnost, že se stane obětí podvodu, zaměřila na všechny tři vrcholy trojúhelníku. To znamená, aby se příliš nevěnovala jen jedné oblasti a přitom zanedbávala druhé dvě.“²⁶

3.1.1. Motiv

Mít motiv ke spáchání úvěrového podvodu je velmi jednoduché. I relativně zámožný člověk by přišel na několik způsobů, jak utratit dodatečnou hotovost. A naopak jedinci s malým nebo žádným příjmem se mohou pokusit zoufale získat finanční prostředky, např. na splacení předchozích dluhů.

²⁶ Price Waterhouse Coopers. *Tři úhly pohledu na úvěrový podvod* [online]. [cit. 2010-02-17]. Dostupné z: <<http://www.pwc.com/cz/cs/clanky-2008/tri-uhly-pohledu-na-uverovy-podvod.jhtml>>

Motiv u pachatelů z řad zaměstnanců lze omezit jejich spravedlivým odměňováním a vůči pachatelům zvnějšku může pomoci např. spravedlivé posuzování žádostí o úvěr.

3.1.2. Příležitost

Přestože se bankovní instituce pomocí svých ochranných opatření snaží nedat potencionálním pachatelům úvěrových podvodů příležitost ke spáchání podvodu, praxe ukazuje, že systémy jsou za pachateli vždy o něco pozadu.

Příležitosti mohou být jak vnější, tak vnitřní povahy. „Vnější příležitostí je například obtížnost ověřit kvalitně padělanou dokumentaci, která se přikládá k žádosti o úvěr. Vnitřní příležitosti obecně znamenají absenci dvojí kontroly, která umožňuje úspěšné provádění tajné spolupráce mezi žadatelem o úvěr a zaměstnancem banky.“²⁷

3.1.3. Odůvodnění

Odůvodnění je vnitřní proces odehrávající se v pachatelově mysli. Ke spolupráci s pachateli se často uchylují zaměstnanci, kteří mají pocit, že jsou nedocenění a že si jenom pomáhají k tomu, co jim právem náleží. Na externí i interní pachatele se také obvykle vztahuje uvažování, že banka je dost bohatá a tedy jí malá újma neuškodí.

Motiv odůvodnění lze omezit např. prezentací banky (počínaje jejím nejvyšším vedením) jako eticky se chovajícího subjektu a důrazem na nulovou toleranci vůči podvodům – bez ohledu na funkci či postavení.

Riziko úvěrového podvodu nikdy není možné zcela vyloučit, je však možné ho významně snížit pokud banka použije vhodná a vyvážená opatření.

²⁷ Price Waterhouse Coopers. *Tři úhly pohledu na úvěrový podvod* [online]. [cit. 2010-02-17]. Dostupné z: <<http://www.pwc.com/cz/cs/clanky-2008/tri-uhly-pohledu-na-uverovy-podvod.jhtml>>

3.2. Pachatelé podvodů

„Lidé páchají podvody, protože je jim to dovoleno a umožněno a riziko potrestání nebo zjištění je malé oproti výhodě, která z podvodu plyne.“²⁸

Dle upraveného Paretova pravidla můžeme všechny lidi rozdělit do tří skupin:

- 10% lidí je stoprocentně poctivých za každé situace;
- 80% lidí je poctivých, ale jen do určité doby. „Nevyhledávají aktivně příležitosti, ale v případech životní zátěže, osobních problémů, rozvodu či neočekávaného zatížení rodinného rozpočtu začnou měnit své hodnoty a vyhledávají příležitost k obohacení či pomstě;“²⁹
- 10% lidí jsou kariérní zločinci systematicky vyhledávající příležitosti k podvodu.

3.3. Preventivní opatření bankovních institucí proti úvěrovým podvodům v praxi

„Možnosti a pravděpodobnost páchaní podvodů se významně snižují, jestliže si potencionální pachatel uvědomuje, že jeho potencionální odměna, zisk bude malý, že bude pravděpodobně odhalen a trest bude vysoký. Jde o systém kontrol a opatření, který jednoznačně odstrašuje potencionální pachatele.“³⁰

Kromě omezení motivu a odůvodnění u potenciálního pachatele je nejdůležitější součástí preventivních opatření směřujících k eliminaci úvěrových podvodů systém opatření snižujících příležitost ke spáchání tohoto trestného činu.

Hlavními nástroji banky v tomto směru jsou:

- „Princip čtyř očí omezující pravomoci jedince,
- pravidelné rotace zaměstnanců s cílem omezit možnosti dlouhodobého uplatňování tajné spolupráce,

²⁸ Interní materiály [redacted]

²⁹ Interní materiály [redacted]

³⁰ Interní materiály [redacted]

- ověřování dokumentace kontaktováním třetích stran (dodavatelů a zákazníků žadatele nebo státních úřadů),
- prostřednictvím kritického přezkoumávání předložených dokumentů odhalovat jejich možný vzájemný nesoulad,
- systémy vyhodnocování omezující subjektivitu procesu posuzování žádostí o úvěr,
- zavedení oznamovacích mechanismů umožňujících zaměstnancům včas hlásit podezření z podvodu,
- pravidelné monitorování podvodných vzorců jednání s cílem poučit se z minulých zkušeností a aktualizování kontrolních systémů odpovídajícím způsobem,
- zavedení role ombudsmana společnosti pro vyřizování stížností na chování zaměstnanců zvenčí,
- plán rychlé reakce pro případ odhalení podvodu.³¹

Některými z těchto bodů se tato práce bude zabývat podrobněji v dalších kapitolách.

Základem preventivních opatření je v bance správně nastavit procesy a velmi důležité je, aby tyto procesy byly kontrolovatelné. Každá banka má svůj vnitřní kontrolní systém, který se zabývá hledáním rizik a je sestavována mapa rizik u jednotlivých typů úvěrů. Vnitřní kontrolní systém se zabývá celkovým rizikem, že úvěr nebude splacen, nejen rizikem podvodu.

3.4. Úvěrový proces z hlediska prevence úvěrových podvodů

Obr.2 Úvěrový proces

Zdroj: Vlastní

Pro popsání úvěrového procesu je zapotřebí rozdělit úvěry na soukromé, které banka poskytuje fyzickým osobám občanům, a firemní, které banka poskytuje fyzickým osobám

³¹ Price Waterhouse Coopers. *Tři úhly pohledu na úvěrový podvod* [online]. [cit. 2010-02-17]. Dostupné z: <<http://www.pwc.com/cz/cs/clanky-2008/tri-uhly-pohledu-na-uverovy-podvod.jhtml>>

podnikatelům či právnickým osobám. Obecný popis úvěrového procesu vychází z úvěrového procesu, jaký je nastaven v [REDACTED]. Na základě interních informací z několika dalších bank je však možné usuzovat, že je v nich úvěrový proces velmi podobný a proto je možné provést zobecnění.

3.4.1. Úvěrový proces u soukromých úvěrů

3.4.1.1. Schvalování

3.4.1.1.1. Klienti s předschváleným limitem

Pokud má klient v dané bance běžný účet, může být předschválen k získání určité výše úvěru. Předschválení je většinou prováděno automaticky počítačovým systémem na základě pohybů na klientově běžném účtu. Vliv má také doba, jakou již je klientem banky. Z předschválení pro klienta vyplývá, že při žádosti o úvěr v částce nižší nebo rovné předschválenému limitu, nemusí předkládat potvrzení o výši příjmů a získání úvěru je pro něj velmi jednoduché. Většinou postačí předložení občanského průkazu.

Banka se spoléhá na znalost svého (většinou dlouholetého) klienta. Bankéř by měl velice pečlivě ověřit průkaz totožnosti, zda souhlasí fotografie, zda osoba, která doklad předkládá, je zhruba stejného věku, jako je na dokladu uvedeno, či zda již nevypršela platnost občanského průkazu. Měl by být obzvlášť ostražitý v případě, že do té doby nebyl s klientem v častém osobním kontaktu. V případě podezření má také možnost ověřit si v registru Ministerstva vnitra České republiky, zda občanský průkaz není odcizený či ztracený.

Dále je nutno ověřit, zda uvedená kontaktní adresa či telefonní číslo existují, zda klient nemá nebo v nedávné době neměl exekuci na účtu či zda nemá negativní záznam v registru dlužníků. Často jsou některé z těchto skutečností ověřovány automaticky počítačovým systémem - v každé bance je proces trochu jiný.

3.4.1.1.2. Klienti bez předschváleného limitu

V ostatních případech musí klient při žádosti o úvěr předložit potvrzení o výši příjmů od zaměstnavatele (či v případě osoby samostatně výdělečně činné daňové přiznání). V ideálním případě by měl bankéř nejprve v elektronickém výpisu z obchodního rejstříku (veřejně dostupném na www.justice.cz) ověřit, zda firma uvedená jako zaměstnavatel skutečně existuje, a poté pomocí telefonického dotazu ověřit, zda klient ve firmě skutečně pracuje. Je zde také možnost, že klientovi nepravdivé potvrzení o výši příjmů vystaví např. někdo z rodiny vlastníci firmu, to se dá ovšem velice těžko předem odhalit.

Může být požadováno zajištění úvěru – např. v případě zajištění nemovitostí je vhodné ověřit pravdivost výpisu z katastru nemovitostí za využití dálkového přístupu do katastru nemovitostí.

Po předložení potvrzení o výši příjmů klient prochází schvalovacím procesem. Ten je v případě soukromých úvěrů zpravidla automatický a spočívá v tom, že počítačový systém přidělí klientovi maximální úvěrový limit. Dle bonity klienta se odvíjí výše úvěru, úroková sazba i další poplatky spojené s úvěrem. Bankéř většinou nemá možnost výši úvěru příliš ovlivnit a pokud ano, tak pouze směrem dolů. Druhá část ověřování je shodná jako v případě klientů s předschváleným limitem.

3.4.1.2. Monitoring

Přidělením úvěru proces prevence úvěrových podvodů nekončí. Je třeba stále sledovat klientovu finanční situaci a u účelových úvěrů také využití finančních prostředků. U většiny úvěrových produktů je bankou vyžadováno vedení běžného účtu v této bance – na něm je potom možné monitoring provádět.

Například pokles kreditních obrátů na účtu klienta je v praxi častým a rychlým signálem pro banku, že s klientem nemusí být vše v pořádku. V takovém případě může být rychlá reakce banky velmi důležitá, čím později na případné problémy klienta přijde, tím více se snižuje pravděpodobnost plného uhrazení pohledávky banky.

3.4.1.3. Vymáhání

Pokud se klient dostane do prodlení se splácením úvěru, banka většinou přistupuje nejprve k jemným metodám vymáhání (po telefonu, emailem či poštou) a pokud ani poté není dlužná částka uhrazena, přistupuje k tvrdším metodám (uvedení klientových údajů do registru dlužníků, exekuce, trestní stíhání).

V případě nesplácení úvěru je nutné zjistit, zda se jedná o nesplácení neúmyslné či úmyslné – tedy podvod. Dle bankovních statistik 10 – 15% z nesplacených úvěrů jsou podvody.

3.4.2. Úvěrový proces u firemních úvěrů

3.4.2.1. Schvalování

U úvěrů poskytovaných firmám se zpravidla jedná o mnohem vyšší částky nežli u úvěrů soukromých a tomu také odpovídá větší složitost úvěrového procesu. V některých bankách jsou drobné firemní úvěry schvalovány automatickým počítačovým systémem (standardizace podobná jako u soukromých úvěrů), a vícestupňovým schvalovacím procesem procházejí až větší úvěry. V některých bankách jsou veškeré úvěry pro firmy posuzovány individuálně. Náročnost schvalovacího procesu je tím vyšší, čím je vyšší roční obrát firmy a požadovaná výše úvěru. Každá banka má trochu jiný systém schvalování a také se liší kategorizace, kdo je pro banku ještě malý klient či kdo již spadá do kategorie větších klientů se složitějším úvěrovým procesem. Všechny banky však dělí firemní klientelu minimálně na dvě skupiny – malé a střední podniky (anglicky „small and medium enterprise“ – dále jen SME) a korporátní klientelu.

3.4.2.1.1. SME

Zde již bývá velmi důkladně dodržován princip „čtyř očí“ omezující pravomoci jedince. Bankéř má možnost sám (pouze s pomocí počítačového schvalovacího systému) schválit jen velice malé úvěry. Většina úvěrů prochází několikastupňovým schvalovacím

procesem. Ten spočívá v tom, že firemní bankéř ověří údaje o klientovi, vyžádá si předložení veškerých potřebných dokumentů a když si myslí, že je vše v pořádku, sepíše úvěrový návrh. Ten poté putuje do rukou dalšího pracovníka s většími schvalovacími pravomocemi, který ho buď schválí a nebo předá dalšímu pracovníkovi s ještě většími schvalovacími pravomocemi. Pracovník v první linii má tedy možnost ovlivnit výši a podmínky poskytovaného úvěru výběrem informací, které uvede do úvěrového návrhu, ale zpravidla nemá možnost sám poskytnout klientovi úvěr.

Co se týče ověřování údajů o firmě, měl by být v první řadě důkladně prověřen zástupce společnosti, která o úvěr žádá, jako fyzická osoba, na což se občas zapomíná. Je nutné předložit minimálně jeden doklad totožnosti. Ten by měl bankéř pečlivě zkontrolovat, jak již bylo popsáno výše u soukromých úvěrů. Také je dobré z veřejně přístupných zdrojů ověřit, zda má zástupce firmy bezproblémovou minulost, např. zda v minulosti nepůsobil v jiných firmách, které se třeba dostaly do konkurzu apod. Bankéř by měl také zjistit, zda nemá negativní záznam v registru dlužníků či exekuci na svém soukromém účtu, což je samozřejmě varovné znamení.

Firma musí předložit několik dokumentů – výpis z obchodního rejstříku, daňová přiznání za poslední minimálně 2 roky, včetně povinných příloh (rozvaha, výkaz zisku a ztráty), aktuální finanční výkazy v průběhu fiskálního roku, prohlášení o nefinančních informacích (v něm je uveden obor činnosti, nejvýznamnější odběratelé a dodavatelé,...) a prohlášení o bezdlužnosti vůči Finančnímu úřadu (dále jen FÚ) a České správě sociálního zabezpečení (dále jen ČSSZ). Někdy je zapotřebí předložit i seznam pohledávek, potvrzení o bezdlužnosti vydané FÚ a ČSSZ či další dokumenty. U všech těchto dokumentů je nutné ověřit jejich pravost a pravdivost.

Pokud je úvěr zajištěn nemovitostí, musí klient předložit výpis z katastru nemovitostí a banka si nechá vypracovat odhad ceny dané nemovitosti. Téměř vždy banka vyžaduje klientem podepsanou blanco směnku s osobním avalem vlastníka firmy. Běžné je i zajištění pohledávkami či zásobami formou notářského zápisu.

Před poskytnutím úvěru je důležitá osobní návštěva zástupce banky ve firmě, aby firmu neviděl pouze na papíře, ale aby si udělal obrázek i o jejím skutečném stavu.

3.4.2.1.2. Korporátní klientela

Do kategorie korporátních klientů spadají firmy, které mají roční obrat více než 300 milionů Kč či více než 500 milionů Kč, záleží na jednotlivých bankách. Tomu také odpovídá výše poskytovaných úvěrů, které se většinou pohybují od 50 milionů Kč výše.

Korporátní bankéř ověřuje veškeré záležitosti jako firemní bankéř u SME, avšak zabývá se ještě hlouběji analýzou firmy. Zde již veškeré úvěry prochází několikastupňovým schvalovacím procesem. Od určité výše úvěru musí úvěr schválit poradní výbor, v případě ještě větších úvěrů je nutnost schválení i ze strany zahraniční mateřské společnosti (pokud je banka dceřinnou společností zahraniční firmy). Jelikož úvěr před svým schválením projde rukama velkého množství bankovních pracovníků a typický klient korporátního bankovníctví je veřejně velmi známá společnost, je u korporátních úvěrů pravděpodobnost spáchání podvodu téměř mizivá.

Osobní návštěva bankéře ve firmě by měla být v případě korporátního klienta povinností.

3.4.2.2. Monitoring

U firemních úvěrů je nutnost monitorování úvěru ještě důležitější než u soukromých úvěrů, jelikož finanční situace firmy se často každý měsíc mění. Bankéř, který má firmu na starosti, provádí na základě vývoje finanční situace společnosti pravidelné revize, které mohou pro firmu dopadnout i tak, že jí je snížen úvěrový rámec a musí část poskytnutých úvěrů bance vrátit.

Zpětně se také kontroluje, zda byly v případě účelového úvěru prostředky použity na dohodnutý účel nebo zda firma plní další dohodnuté závazky.

3.4.2.3. Vymáhání

Proces vymáhání je u firemních úvěrů podobný procesu vymáhání u soukromých úvěrů, který byl popsán výše, přizpůsobený specifikům firemní klientely.

Pokud je úvěr dostatečně zajištěn a banka shledá schopnost tvorby finančních zdrojů klienta za dostatečnou, zpravidla přistoupí k restrukturalizaci úvěru, tzn. k opatření vedoucím k prodloužení splatnosti úvěru tak, aby bylo klientovi umožněno dále provádět svou podnikatelskou činnost.

V případě, že výše uvedené podmínky nejsou splněny, banka se buď uspokojí ze zajištění nebo přistoupí k tvrdému vymáhání celé jistiny úvěru po klientovi.

3.5. Pracovní prostředí z hlediska prevence podvodů

Systém schvalování úvěrů není jediným faktorem, který může ovlivnit páchaní úvěrových podvodů. Pro banku je velice důležité, aby zamezila případné spolupráci svých zaměstnanců s pachateli úvěrových podvodů či interním podvodům vůbec.

3.5.1. Politika nulové tolerance

Především by měl být kladen důraz na vyjadřování nulové tolerance vůči podvodům ze strany vedení banky – všem zaměstnancům by mělo být dostatečně jasné a důrazně sděleno, že pokud by se dopustili i sebemenšího podvodu či neetického jednání, byli by okamžitě propuštěni, příp. předáni k trestnímu stíhání – a to bez ohledu na jejich funkci či postavení. Pokud zaměstnanec věří, že pokud by se dopustil podvodu, bude moci přesto v práci zůstat nebo bude moci odejít dohodou, pravděpodobnost, že se nějakého, i když třeba drobného, podvodného jednání dopustí, se samozřejmě zvyšuje.

3.5.2. Spokojenost zaměstnanců

Oblastí, které banky často nepřikládají velkou váhu, přestože může mít na kriminalitu zaměstnanců významný vliv, je jejich spokojenost s prací a také finančním ohodnocením. Pokud má zaměstnanec přístup k obrovským finančním prostředkům (což v bance není výjimkou) a zároveň má pocit, že není např. v porovnání s ostatními dostatečně finančně ohodnocen, riziko podvodného jednání je u něj oproti spokojenému zaměstnanci mnohem vyšší.

3.5.3. Etický kodex

Banky mají většinou stanoven tzv. etický kodex, který formálně upravuje jejich firemní kulturu, a jehož praktickým projevem je jednání vedoucích i ostatních zaměstnanců v souladu s deklarovanými etickými hodnotami. Dává zaměstnancům návod, jak se chovat v určitých situacích a jak jednat a pracovat jako profesionál. Etický kodex zakazuje účast na neetických aktivitách, a to i kdyby byly ve prospěch banky.

Oznamování podvodné činnosti zaměstnancem většinou probíhá přes jeho přímého nadřízeného či za využití „Whistle Blowingu“.

3.5.4. „Whistle Blowing“

Politika „Whistle Blowing“ se týká oznamování podvodů či jakéhokoli podezření na podvod. Pokud má zaměstnanec podezření na podvodné jednání ve svém okolí, měl by mít možnost podezření anonymně nahlásit (např. na k tomuto účelu zřízené telefonní lince) a za to by mu měla být přisouzena určitá míra ochrany. Je dobré, pokud může předložit konkrétní důkazy o svém tvrzení a má snahu dotáhnout vyvolanou kauzu až do konce, aby donutil viníky k odpovědnosti. „Odborníci převzali tento termín od rozhodčího, který zapíská na píšťalku (anglicky „blow the whistle“), aby zastavil utkání, nebo od policisty, který zapíská na píšťalku a zavolá „stůj zloději“.“³²

³² SALINGER, L.M. *Encyclopedia of white-collar and corporate crime*. Thousand Oaks: Sage Publications, 2005. Pg. 860. ISBN: 0-7619-3004-3.

3.6. Rizikové oblasti

Rizikovými oblastmi z hlediska prevence podvodů obecně jsou:

- „Absence psané metodologie prevence podvodů,
- neschopnost managementu implementovat pravidla prevence podvodů,
- nedostatek manažerského dozoru,
- nespokojení zaměstnanci,
- nízké platové podmínky klíčových zaměstnanců,
- zaměstnanci pracující v neobvyklých hodinách bez dozoru,
- nedostatek nezávislých kontrol,
- nedostatečná manažerská zodpovědnost,
- odměňování vysoce závislé na dosahování agresivních (až nereálných) výsledků.“³³

3.7. Preventivní opatření bankovních institucí proti podvodům v zahraničí

Ochrana před bankovními podvody je ve všech evropských státech přibližně stejná jako v České republice, pouze s přihlédnutím ke drobným kulturním odlišnostem. Velký rozdíl je ovšem mezi preventivními opatřeními v Evropě a Spojených státech amerických (dále jen USA). Je to způsobeno už jen odlišným bankovním systémem, který v USA rozděluje banky na investiční a úvěrové.

V USA je získání úvěru jednodušší než u nás, a tedy je tam větší pravděpodobnost, že se pachateli podaří spáchat úvěrový podvod. V USA se podvody často týkají padělaných šeků, což je v Evropě spíše okrajový problém, vzhledem k tomu, že zde šeky téměř nejsou používány. Jelikož ve Spojených státech platby probíhají převážně pomocí šeků, mají díky tomu americké banky oproti evropským bankám podstatně méně problémů s podvody ohledně platebních karet.

³³ Interní materiály [REDACTED]

3.7.1. Politika nulové tolerance

Další rozdíl je také v politice nulové tolerance vůči podvodům zaměstnanců (bez ohledu na jejich postavení či pozici) ze strany vedení bankovních institucí. Pokud se v některé z amerických bank přijde na to, že se např. manažer pobočky dopustil podvodného jednání, je okamžitě propuštěn, předán k trestnímu stíhání a banka zpravidla předá informaci médiím. Manažer se stává odstrašujícím příkladem a již nemá žádnou šanci být zaměstnán v žádné z bank ve Spojených státech.

České banky se také v naprosté většině případů hlásí k politice nulové tolerance vůči podvodům, ovšem když k podvodnému jednání skutečně dojde, reálný postih pachatele většinou této politice neodpovídá. Pokud bude jako příklad použita stejná osoba jako v předchozím případě – tedy manažer pobočky dopustivší se podvodu (a to i podvodu obrovských rozměrů), není v českém prostředí výjimkou, že je takovéto osobě umožněno ve vší tichosti odejít ze zaměstnání dohodou, policie ani média se o případu nedozví a dotyčný manažer je vzápětí zaměstnán v konkurenčním bankovním ústavu, aniž by ten o jeho kriminální činnosti měl sebemenší tušení. České banky se bojí medializace více než čehokoli jiného.

3.7.2. Zákon Sarbanes-Oxley

Jedná se o zákon, který byl schválen ve Spojených státech amerických v roce 2002 jako reakce na obrovské účetní skandály (např. kauza Enron či WorldCom), ve kterých přišli věřitelé o miliardy dolarů. Krach těchto společností byl způsoben soustavným záměrným zveřejňováním nepravdivých finančních reportů o společnostech ze strany jejich vedení.

Zákon Sarbanes-Oxley upravuje např. podmínky interního auditu ve společnostech a zaměřuje se na bezchybné finanční výkaznictví. Díky tomuto zákonu mimo jiné pokud např. manažer banky nahlásí podvod nebo nesrovnalost, které byl sám účasten, může vyváznout pouze s podmíněným trestem odnětí svobody, ovšem za podmínky, že zaplatí vyšetřování, které ve firmě následně provede auditorská firma. Tím je motivován, aby

problém nahlásil dříve, než se rozroste do obřích rozměrů. Tento zákon se nevztahuje pouze na americké společnosti, ale i na pobočky amerických společností v zahraničí.

3.8. Shrnutí

Tato kapitola se věnovala preventivním opatřením bankovních institucí proti úvěrovým podvodům v praxi. Nejprve definovala tzv. trojúhelník podvodu, což jsou tři podmínky pro spáchání podvodu – motiv, příležitost a odůvodnění. Dále řešila pachatele podvodů a preventivní opatření bankovních institucí proti úvěrovým podvodům v praxi, se zaměřením na jednotlivé fáze úvěrového procesu, pracovní prostředí v bankách a rizikové oblasti. Na závěr byla porovnána preventivní opatření bankovních institucí proti bankovním podvodům v České republice a v zahraničí.

4. Dotazníkové šetření

Pomocí dotazníkového šetření byl proveden průzkum, jak vypadají ochranná opatření českých bankovních ústavů proti úvěrovým podvodům v praxi. Cílem je zjistit, zda pracovníci poskytující klientům úvěry dělají vše proto, aby byly případné pokusy o úvěrový podvod odhaleny. Nejvyšší vedení bank má zpravidla jasno v tom, jak by měla prevence podvodů vypadat, každá banka má minimálně jeden specializovaný útvar zabývající se prevencí a vyšetřováním podvodů, větší úvěry procházejí několikastupňovým schvalovacím procesem, ovšem tou nejdůležitější složkou prevence jsou řadoví zaměstnanci úvěry každodenně poskytující. Aby byla postihnuta celá škála velikostí úvěrů, které jsou bankami poskytovány, zaměřil se dotazník na bankovní pracovníky poskytující soukromé i firemní úvěry.

4.1. Sběr dat

4.1.1. Metoda sběru dat

Respondenty byli bankovní zaměstnanci, kteří osobně jednají s klienty a jsou z hlediska úvěrového schvalovacího procesu v první linii. Pracovníci, kteří jednají s klienty, ale úvěry neposkytují, dotázáni nebyli. Šetření bylo provedeno ve třech největších bankách v České republice a v jedné menší bance. Sběr dat byl proveden tak, že byla v každé z bank vybrána kontaktní osoba, která buď rozdala v papírové podobě nebo poslala emailem dotazníky svým kolegům, kteří je vyplněné vraceli zpět kontaktní osobě a ta poté autorce diplomové práce.

Pro úplnost je nutné dodat, že kontaktní osobou byl v případě 4 osobních bankéřů a 4 firemních bankéřů z [REDACTED], jejich přímý nadřízený. Skutečnost, že respondenti věděli, že má jejich nadřízený možnost nahlédnout do vyplněných dotazníků, mohla ovlivnit objektivitu odpovědí. Odpovědi bankéřů z této banky se u většiny otázek zdály být téměř ideální, což mohlo být způsobeno nedostatečnou upřímností respondentů,

ovšem v této souvislosti je nutné říci, že zbylých 6 dotazníků z [REDACTED]. získaných přes jinou kontaktní osobu vykazovalo podobné výsledky.

4.1.2. Návratnost dotazníků

Osloveno bylo celkem 81 bankéřů, z nichž 2 z časových důvodů dotazník odmítli vyplnit. Takto vysoká návratnost dotazníků byla způsobena tím, že autorka práce je ve více či méně blízkém vztahu ke všem kontaktním osobám a tyto osoby zase mají dobré vztahy se svými kolegy, které o vyplnění dotazníků požádaly.

4.1.3. Základní soubor

Byly rozděleny dva druhy dotazníků – jeden pro bankéře poskytující soukromé úvěry fyzickým osobám občanům (viz příloha A) a druhý pro bankéře poskytující firemní úvěry fyzickým osobám podnikatelům a právnickým osobám (viz příloha B). Tyto dvě skupiny dotazníků byly vyhodnoceny zvlášť.

37 respondentů v kategorii soukromých úvěrů a 42 respondentů v kategorii firemních úvěrů se nemusí zdát pro dotazníkové šetření jako příliš mnoho, ale je nutné zdůraznit, že diplomová práce nezobecňuje výsledky na skupinu čítající statisíce či miliony osob (jako by tomu bylo např. v případě zobecnění na veškeré dospělé obyvatelstvo České republiky), ale na skupinu řádově několika set až tisíc bankéřů.

Vzhledem k tomu, že v [REDACTED] je v celé České republice v současné době pouze 45 firemních bankéřů poskytujících malé úvěry, 208 firemních bankéřů poskytujících středně velké úvěry a 56 bankéřů zaměřených na korporátní klientelu, je získání vyplněných dotazníků od 23 firemních bankéřů z této banky velkým úspěchem (více než 7 % z celkového počtu), obzvláště s přihlédnutím k tomu, že je dotazník poměrně rozsáhlý a místy zjišťuje citlivé údaje. Osobních bankéřů poskytujících soukromé úvěry je v [REDACTED] více, ale jejich počet se neliší řádově.

Co se týče např. ██████████, ta má v celé České republice přibližně 80 firemních bankéřů. Z nich 9 odpovědělo na dotazník, což je dokonce více než 11 %. Z takového vzorku už se dá samozřejmě usuzovat na celek.

4.2. Systém vyhodnocování odpovědí

U některých otázek respondent vybíral odpověď z následujících možností:

a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy,
s tím, že při vyhodnocení byly odpovědi obodovány následujícím způsobem:

- a) nikdy = 1 bod
- b) téměř nikdy = 2 body
- c) někdy = 3 body
- d) téměř vždy = 4 body
- e) vždy = 5 bodů

U druhého typu otázek vybíral respondent odpověď z následujících možností:

a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano,
s tím, že při vyhodnocení byly odpovědi opět obodovány následujícím způsobem:

- a) ne = 1 bod
- b) spíše ne = 2 body
- c) možná = 3 body
- d) spíše ano = 4 body
- e) ano = 5 bodů

Pokud je tedy průměrná známka bankéřů ve skupině např. 3,4, znamená to, že průměrná odpověď ve skupině leží mezi „někdy“ a „téměř vždy“ a nebo mezi „možná“ a „spíše ano“.

4.3. Bankéři poskytující soukromé úvěry

4.3.1. Respondenti

Na dotazník odpovědělo 37 respondentů ze 4 bank. Pro účely této práce byli roztrženi dle toho, v jaké výši poskytují nejčastěji klientům úvěry, zda se jedná o úvěry malé (do 100 000 Kč), střední (100 000 Kč – 500 000 Kč) či velké (od 500 000 Kč), aby bylo možno zjistit, u kterých úvěrů jsou třeba některé věci lépe ověřovány (viz tabulka č.1). 9 z dotázaných bankéřů poskytuje nejčastěji klientům úvěry ve výši do 100 000 Kč (což samozřejmě neznamená, že nemohou občas poskytnout úvěr vyšší) a zbylých 28 bankéřů poskytuje nejčastěji úvěry v rozmezí od 100 000 Kč do 500 000 Kč. V kategorii úvěrů vyšších než 500 000 Kč se nepohybuje žádný z respondentů.

Tab. 1 Rozdělení respondentů dle velikosti poskytovaných úvěrů

banka	[redacted]		[redacted]		[redacted]		[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
počet respondentů	3	6	4	13	2	4	5	37

Zdroj: Vlastní

4.3.2. Výsledky šetření

Diplomová práce se nyní bude věnovat vyhodnocení jednotlivých otázek, na které respondenti odpovídali.

4.3.2.1. Ověřování údajů o klientovi před poskytnutím úvěru

První část otázek se týká údajů, které bankéři ověřují ještě před poskytnutím úvěru.

4.3.2.1.1. Otázka č.1

Tab. 2 Vyhodnocení otázky č.1

Ověřujete ještě před poskytnutím úvěru, zda klientem uvedená kontaktní adresa existuje?								
banka	[redacted]		[redacted]		[redacted]		[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	2,3	4,3	4,3	3,9	2,5	2,3	4,4	3,7
směrodatná odchylka	1,9	0,7	1,3	1,1	1,5	1,6	0,5	1,4

Zdroj: Vlastní

Při podvodech typu „bílý kůň“ či úvěrových podvodech s falešnými doklady pachatelé často uvádějí neexistující kontaktní adresy. Většinou uvedou buď nesprávnou adresu nebo adresu neexistující. Že adresa nepatří žadateli o úvěr, se dá z pobočky jen těžko ověřit, ovšem odhalení neexistující adresy je velice jednoduché. Postačí adresu zadat do některého z internetových vyhledávačů (např. www.mapy.cz) a bankéř se hned dozví, že něco není v pořádku.

Nejhůře v tomto ohledu dopadli poskytovatelé malých úvěrů z [redacted], a bankéři z [redacted] (viz tabulka č.2) – v těchto skupinách ležela průměrná odpověď na otázku, zda ověřují existenci kontaktní adresy mezi „téměř nikdy“ a „někdy“. V případě bankéřů poskytujících malé úvěry v [redacted], navíc byla zajímavá variabilita odpovědí – 2 bankéři odpověděli, že existenci adresy neověřují nikdy, a 1 bankéř ji ověřuje vždy.

Oproti tomu bankéři z [redacted] odpovídali výhradně v rozmezí „téměř vždy“ a „vždy“.

4.3.2.1.2. Otázka č.2

Tab. 3 Vyhodnocení otázky č.2

Ověřujete ještě před poskytnutím úvěru, zda klientem uvedené kontaktní telefonní číslo existuje a patří skutečně jemu?								
banka	[redacted]		[redacted]		[redacted]		[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	2,3	3,7	3,8	3,8	2,0	4,0	5,0	3,7
směrodatná odchylka	1,9	0,5	1,3	1,4	1,0	1,2	0,0	1,4

Zdroj: Vlastní

Neexistující či špatné telefonní číslo pachatelé uvádějí opět při podvodech typu „bílý kůň“ či falešné doklady a u podvodů, při kterých klient nemá v úmyslu úvěr splácet obecně. Podvodník samozřejmě nemá zájem na tom, aby byl v případě nesplácení úvěru bankou telefonicky kontaktován. Ačkoli se ověření správnosti telefonního čísla zdá být jednou ze základních věcí, které by měl bankéř před poskytnutím úvěru udělat, ne vždy tomu tak je.

Rozdíly mezi bankami jsou velké (viz tabulka č.3). Zatímco v [REDAKCE], odpověděli všichni bankéři do jednoho, že správnost telefonního čísla vždy ověřují, bankéři poskytující malé úvěry v [REDAKCE] neověřují telefonní číslo v průměru téměř nikdy.

4.3.2.1.3. Otázka č.3

Tab. 4 Vyhodnocení otázky č.3

Je Vámi nebo počítačovým systémem před poskytnutím úvěru ověřeno, zda neměl klient v nedávné době exekuci na účtu?								
banka	[REDAKCE]		[REDAKCE]		[REDAKCE]		[REDAKCE]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	5,0	5,0	4,0	4,7	5,0	3,5	5,0	4,6
směrodatná odchylka	0,0	0,0	1,7	1,1	0,0	1,7	0,0	1,1

Zdroj: Vlastní

Tato otázka se týká bonity klienta obecně. Pokud se ukáže, že měl klient v nedávné době exekuci na účtu, či ji stále ještě má, je z pohledu banky značně nedůvěryhodný, co se týče schopnosti splácet úvěr, i pokud by např. jeho potvrzení o příjmu vykazovalo pro banku příznivé veličiny.

Je velice překvapující, že bankéři z některých bank tuto informaci nikdy neověřují (viz tabulka č.4) – např. dva bankéři z [REDAKCE], či jeden bankéř z [REDAKCE], přestože tu možnost zřejmě mají, jelikož ostatní bankéři v jejich skupinách nedávné exekuce na klientských účtech dle jejich odpovědí ověřují.

V [REDAKCE] a [REDAKCE] odpověděli všichni dotázaní, že to, zda neměl klient v nedávné době exekuci na účtu, je ověřeno vždy. Tato práce dále předpokládá, že aktuální exekuce na klientově účtu by schválení úvěru automaticky zcela znemožnila.

4.3.2.1.4. Otázka č.4

Tab. 5 Vyhodnocení otázky č.4

Jsou Vámi nebo počítačovým systémem před poskytnutím úvěru ověřeny údaje z registru dlužníků (SOLUS, BRKI, NRKI)?								
banka	[redacted]		[redacted]		[redacted]		[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	4,7	4,8	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	4,9
směrodatná odchylka	0,5	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2

Zdroj: Vlastní

Existuje několik registrů, do kterých bankovní či nebankovní subjekty uvádějí údaje o klientech (fyzických osobách občanech), kteří u nich neplní řádně a včas své závazky.

Klienti se samozřejmě nedostávají do registru hned první den poté, co se dostali do prodlení. Banka či nebankovní instituce se nejprve pokouší domoci splacení svých pohledávek jemnými metodami vymáhání, poté tvrdšími metodami vymáhání (viz kapitola 3.4.1.3) a teprve pokud tyto metody selžou, uvede klientovy údaje do registru (či registrů) dlužníků. Od doby, kdy se klient dostal do prodlení, do doby, kdy jsou údaje o něm uvedeny do registru dlužníků, zpravidla uplynou minimálně 2 měsíce. Klient má negativní záznam v registru po několik let a po tuto dobu by teoreticky neměl mít možnost získat u žádné ze zavedených finančních společností úvěr.

Klient se často cítí být záznamem v registru neprávem poškozen, zejména pokud se jednalo o malou finanční částku (např. 200 Kč) a jemu jsou poté kvůli ní zapovězeny úvěrové produkty u bankovních a někdy i nebankovních finančních institucí na několik let, ovšem otázkou je, proč, když šlo o tak malou částku, tato částka nebyla uhrazena. Jen mizivé procento žadatelů o úvěr se k záznamu v registru dlužníků dobrovolně přiznává, proto je zapotřebí důkladná kontrola ze strany banky.

Některé registry obsahují informace pouze od bank (Bankovní registr klientských informací – BRKI), do jiných mohou uvádět údaje o svých dlužnících i např. poskytovatelé telefonních služeb či jiné větší společnosti (Nebankovní registr klientských informací – NRKI). Každá banka používá jinou kombinaci registrů, ale dá se říci, že všechny banky do některého z registrů při žádostech o úvěr nahlíží, respektive jejich zaměstnanci by měli.

V otázce byly použity zkratky názvů registrů, jelikož tyto názvy jsou v bankovním prostředí obecně známy.

Co se týče této otázky panovala u všech zařazených bankovních ústavů shoda (viz tabulka č.5). Pouze dva bankéři (oba z [REDACTED]) odpověděli, že ověřují údaje z registru dlužníků téměř vždy, což je zřejmě porušení interních předpisů, jelikož by je měli ověřovat ve všech případech.

4.3.2.1.5. Otázka č.5

Tab. 6 Vyhodnocení otázky č.5

Předložení kolika dokladů totožnosti požadujete po novém klientovi?								
banka	[REDACTED]		[REDACTED]		[REDACTED]		[REDACTED]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	2,0	2,0	1,0	1,0	2,0	2,0	1,0	1,4
směrodatná odchylka	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5

Zdroj: Vlastní

Požadování předložení dvou dokladů totožnosti je samozřejmě pro banku bezpečnější cesta, než požadování pouze jednoho. Pokud chce pachatel spáchat na banku podvod pomocí padělaných osobních dokladů, pravděpodobně si vybere spíše banku, která po něm bude požadovat pouze jeden doklad totožnosti (např. jen občanský průkaz), protože mu to usnadní práci. Pokud by chtěl pachatel použít doklady odcizené, je možné, že má pouze jeden doklad a v takovém případě se také pravděpodobně spíše vydá do banky, kde stačí předložit tento jeden. Nevýhodou požadování dvou osobních dokladů je, že klient, který např. nevlastní řidičský průkaz, může být požadavkem zaskočen, protože nemusí mít v tu chvíli dva doklady při sobě.

Z odpovědí respondentů se dá usuzovat, že se tato záležitost řídí interními předpisy jednotlivých bank, jelikož uvnitř jednotlivých skupin není žádná variabilita (viz tabulka č.6). V [REDACTED] a [REDACTED] je po klientech požadován jeden doklad totožnosti, v [REDACTED] a [REDACTED] jsou požadovány doklady dva.

4.3.2.1.6. Otázka č.6

Tab. 7 Vyhodnocení otázky č.6

Studujete pečlivě, zda odpovídá fotografie?								
banka	[redacted]		[redacted]		[redacted]		[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	4,3	4,7	4,8	4,5	5,0	4,3	4,4	4,5
směrodatná odchylka	0,9	0,5	0,4	0,8	0,0	0,8	0,5	0,7

Zdroj: Vlastní

Důkladné ověřování fotografie na klientově dokladu je důležité, aby banka předešla úvěrovým podvodům s odcizenými doklady. Jsou dvě možnosti, jakými může být podvod proveden. Pachatel může buď přijít do banky s cizím občanským průkazem či jiným dokladem v nezměněné podobě, s tím, že spoléhá na to, že je třeba pravému majiteli dokladu podobný (ale také nemusí být – i takové případy se v minulosti staly) nebo fotografie není zcela čitelná. Druhou možností je, že podvodník vymění na osobním dokladu fotografii. Pro prevenci obou těchto případů je nezbytná pečlivá kontrola fotografie ze strany bankovního úředníka, ať už z hlediska, zda odpovídá vzhledu osoby, která doklad předložila, nebo z hlediska usazení fotografie v dokladu. Pokud má bankéř sebemenší podezření, že mu byl předložen odcizený doklad, měl by se okamžitě obrátit o pomoc na svého nadřízeného a alespoň do doby, než se situace vysvětlí, neposkytovat klientovi žádný úvěrový produkt.

Průměrná odpověď na otázku, zda pečlivě studují, zda odpovídá fotografie, se u všech skupin bankéřů vyskytovala v rozmezí od „téměř vždy“ do „vždy“ (viz tabulka č.7), což je pro banky dobrá zpráva. Ovšem ideální stav by byl, pokud by všichni bankéři pečlivě kontrolovali fotografii vždy. Může se stát, že některý klient bude působit velice důvěryhodně a proto bankéř fotografii pouze přelétne očima a následně se ukáže, že se jednalo o velmi mazaného podvodníka.

4.3.2.1.7. Otázka č.7

Tab. 8 Vyhodnocení otázky č.7

Studujete, zda osoba, která doklad předkládá, je zhruba stejného věku, jako je na dokladu uvedeno?								
banka	[redacted]		[redacted]		[redacted]		[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	4,0	4,3	4,5	4,1	5,0	4,3	4,0	4,2
směrodatná odchylka	1,4	0,7	0,9	1,5	0,0	0,8	0,0	1,1

Zdroj: Vlastní

Srovnání věku uvedeného na dokladu a domnělého skutečného věku je opět vhodné jako prevence podvodů s odcizenými doklady. Předložený doklad může být v nezměněném stavu nebo může být vyměněna fotografie. Rozdíl mezi věkem pachatele a věkem pravého majitele dokladu může být i několik desítek let a pachatel se může spoléhat na to, že tento údaj nikdo ověřovat nebude.

Je dobře, že ve všech bankovních ústavách se průměrně věk alespoň téměř vždy ověřuje (viz tabulka č.8), přestože se v [redacted] našli dva lidé, kteří tento údaj neověřují nikdy.

4.3.2.1.8. Otázka č.8

Tab. 9 Vyhodnocení otázky č.8

Ověřujete pečlivě platnost dokladu?								
banka	[redacted]		[redacted]		[redacted]		[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	4,3	5,0	5,0	4,9	5,0	5,0	5,0	4,9
směrodatná odchylka	0,9	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,4

Zdroj: Vlastní

Zločinci, kteří zneužívají cizí doklady, občas používají jedny odcizené doklady i několik let. Pokud bankéř zjistí, že již vypršela platnost dokladu, je zapotřebí klienta požádat o předložení nového, jakmile si ho nechá zhotovit, a do té doby mu neposkytovat žádné úvěrové produkty.

35 bankéřů odpovědělo, že platnost dokladu ověřuje vždy, pouze jeden bankéř z [REDACTED] odpověděl, že téměř vždy, a jeden bankéř z [REDACTED] odpověděl, že někdy, což je celkově velice dobrý výsledek (viz tabulka č.9).

4.3.2.1.9. Otázka č.9

Tab. 10 Vyhodnocení otázky č.9

Když klient při žádosti o úvěr předloží potvrzení o výši příjmů, ověřujete si v elektronickém výpisu z obchodního rejstříku (www.justice.cz) nebo jiným způsobem, zda firma uvedená jako zaměstnavatel skutečně existuje?								
banka	[REDACTED]		[REDACTED]		[REDACTED]		[REDACTED]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	4,3	4,8	4,3	4,5	5,0	5,0	4,4	4,6
směrodatná odchylka	0,5	0,4	0,8	0,6	0,0	0,0	0,5	0,6

Zdroj: Vlastní

Ověřením existence zaměstnavatele klienta ve veřejně přístupném obchodním rejstříku může bankovní úředník velice rychle a jednoduše odhalit pokus o úvěrový podvod s falešným potvrzením o výši příjmů.

Všechny odpovědi na tuto otázku se pohybovaly v rozmezí od „někdy“ do „vždy“, v [REDACTED] úvěrující bankéři ověřují tuto skutečnost úplně vždy (viz tabulka č.10). I pokud bankéři odpovídali na otázku „někdy“ či „téměř vždy“, nemusí to být špatně, protože existují firmy, které jsou veřejnosti i bankéřům známe a v takových případech není třeba ověřovat jejich existenci.

4.3.2.1.10. Otázka č.10

Tab. 11 Vyhodnocení otázky č.10

Ověřujete si telefonicky nebo jiným způsobem, zda klient ve firmě skutečně pracuje?								
banka	[REDACTED]		[REDACTED]		[REDACTED]		[REDACTED]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	2,7	3,2	4,0	4,7	5,0	5,0	5,0	4,3
směrodatná odchylka	0,5	0,7	1,0	0,6	0,0	0,0	0,0	1,0

Zdroj: Vlastní

Pokud pachatel předloží padělané potvrzení o výši příjmů, k odhalení podvodu nemusí stačit pouze ověření zaměstnavatele v obchodním rejstříku, pokud podvodník uvede existující firmu. Pokud by zaměstnanec banky učinil jeden krok navíc a zavolal do firmy s tím, že se chce pouze přeptat, zda u nich uvedená osoba pracuje, mohl by podvodu zabránit.

Odpovědi na tuto otázku byly velmi různorodé. Pohybovaly se v rozmezí od „téměř nikdy“ do „vždy“. Ve skupině bankéřů z [REDACTED], poskytujících nejčastěji malé úvěry do 100 000 Kč průměrná odpověď ležela mezi „téměř nikdy“ a „někdy“, naopak v [REDACTED] a [REDACTED] je tato informace zjišťována vždy (viz tabulka č.11).

4.3.2.2. Následná kontrola

Informace ohledně úvěru je samozřejmě nutné sledovat i poté, co byl poskytnut, a to i v případě, že je řádně splácen. Míru následné kontroly zjišťují následující otázky.

4.3.2.2.1. Otázka č.11

Tab. 12 Vyhodnocení otázky č.11

Můžete si v případě účelových úvěrů být jist(a), že jsou finanční prostředky využity na dohodnutý účel?								
banka	[REDACTED]		[REDACTED]		[REDACTED]		[REDACTED]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	4,3	4,8	4,8	4,5	5,0	4,8	4,2	4,6
směrodatná odchylka	0,5	0,4	0,4	0,7	0,0	0,4	0,4	0,6

Zdroj: Vlastní

Využití prostředků získaných pomocí účelového úvěru na jiný účel, než bylo dohodnuto (např. prostředky z hypotečního úvěru použité na nákup spotřebního zboží), je také úvěrový podvod (a to i v případě, že klient úvěr v pořádku splácí).

Ve všech bankách se při všech velikostech poskytovaných úvěrů vyskytovala průměrná odpověď mezi „téměř vždy“ a „vždy“ (viz tabulka č.12). Banky si dodržení účelu velice dobře hlídají.

4.3.2.2.2. Otázka č.12

Tab. 13 Vyhodnocení otázky č.12

Když Vám klient předloží daňové přiznání s vyměřenou daňovou povinností, ověřujete si potom zpětně, zda z jeho účtu odešla na FÚ přesně tato částka?								
banka	[redacted]		[redacted]		[redacted]		[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	2,7	3,5	2,3	3,6	5,0	4,0	5,0	3,7
směrodatná odchylka	0,5	1,0	0,8	1,6	0,0	1,7	0,0	1,5

Zdroj: Vlastní

Daňové přiznání předkládají při žádosti o úvěr osoby samostatně výdělečně činné namísto potvrzení o výši příjmů. Jedním z typů podvodu, který se vyskytuje hlavně u firemních úvěrů, ale může se vyskytnout i u soukromých, je podvod s opraveným daňovým přiznáním (viz kapitola 2.6.2.3.). Klient přinese finančním úřadem ověřené daňové přiznání, na jehož základě získá úvěr, a poté na Finančním úřadě požádá o opravení daňového přiznání, tak aby již obsahovalo hodnoty odpovídající skutečnému stavu jeho příjmů. Pokud bankéř nevyvine vlastní iniciativu, může se na podvod přijít až za rok a nebo také nikdy. Pro odhalení postačí jednoduše ověřit, jaká částka odešla z klientova běžného účtu na FÚ. Pokud částka souhlasí s vyměřenou daňovou povinností z předloženého daňového přiznání, je vše v pořádku, pokud ne, došlo zřejmě k úvěrovému podvodu. Tímto opatřením je možno odhalit také podvody s upraveným či falešným daňovým přiznáním.

Rozdíly mezi jednotlivými bankovními ústavami i mezi skupinami rozdělenými dle velikosti úvěrů byly u odpovědí na tuto otázku velké (viz tabulka č.13). Bankéři z [redacted], poskytující klientům nejčastěji střední úvěry ověřují odchozí platbu ve prospěch finančního úřadu vždy, zrovna tak poskytovatelé malých úvěrů z [redacted]. U [redacted] a [redacted] je tato informace více ověřována u středních úvěrů a méně u úvěrů malých. Celkově byla velká variabilita odpovědí – vyskytovaly se odpovědi v rozmezí od „nikdy“ do „vždy“.

To, že tento údaj někteří bankéři neověřují, jim nelze vyčítat, jelikož se jedná spíše o dobrovolnou iniciativu a bankéře často ani nenapadne, že se takto jednoduchým ověřením platby dá přijít na podvod. Dle rozhovorů s bankéři při výzkumu pouze malá část z nich chápe skutečný význam tohoto opatření.

4.3.2.2.3. Otázka č.13

Tab. 14 Vyhodnocení otázky č.13

Sledujete vývoj obratu klienta na účtech?								
banka	[redacted]		[redacted]		[redacted]		[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	3,7	4,0	4,5	4,5	5,0	3,8	5,0	4,4
směrodatná odchylka	1,2	1,0	0,9	1,1	0,0	0,4	0,0	1,0

Zdroj: Vlastní

Sledování obratu klienta na účtu je důležité, aby měl bankéř neustálý přehled o klientově schopnosti splácet úvěr.

Průměrné odpovědi na tuto otázku byly poměrně vysoké (viz tabulka č.14) – u většiny skupin ležely v rozmezí od „téměř vždy“ do „vždy“.

4.3.2.3. Pracovní prostředí a postupy

Pracovní prostředí a pracovní postupy jsou důležitou složkou prevence interních podvodů.

4.3.2.3.1. Otázka č.14

Tab. 15 Vyhodnocení otázky č.14

Cítíte se adekvátně finančně ohodnocen(a) (např. v poměru k Vaším schopnostem nebo v porovnání s ostatními)?								
banka	[redacted]		[redacted]		[redacted]		[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	3,3	3,5	2,8	2,5	3,0	2,0	4,8	3,1
směrodatná odchylka	1,2	0,5	0,8	0,8	1,0	0,7	0,4	1,1

Zdroj: Vlastní

Pokud se bankéř cítí špatně finančně ohodnocen, je to rizikový faktor. Takovýto bankéř má větší tendenci k páchání bankovních podvodů, protože je na banku rozhněvaný, a pokud se dopustí interního podvodu či drobné krádeže, odůvodňuje si to sám pro sebe tím, že si jen bere to, na co má nárok.

Od celkového průměru se výrazně odchyľují bankéři z [redacted] kteří na otázku spokojenosti se svým finančním ohodnocením všichni odpověděli buď „spíše ano“ či „ano“. Ve všech ostatních bankách a skupinách se průměrná odpověď pohybovala okolo středové hodnoty „možná“ (viz tabulka č.15), s tím, že jednotliví respondenti odpovídali v maximálním rozmezí – tedy od „ne“ do „ano“.

Výsledky pouze potvrzují v českém bankovním prostředí obecně známou skutečnost, že bankéři v malých bankách jsou mnohem lépe placeni než bankéři ve třech největších bankách.

4.3.2.3.2. Otázka č.15

Tab. 16 Vyhodnocení otázky č.15

Je ve Vaší kompetenci dát klientovi úvěr sám(a) bez asistence jiné osoby (např. pouze s pomocí počítačového schvalovacího systému)?								
banka	[redacted]		[redacted]		[redacted]		[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	3,0	2,7	3,3	3,3	1,0	1,5	2,2	2,7
směrodatná odchylka	1,4	1,2	1,5	1,2	0,0	0,9	0,4	1,3

Zdroj: Vlastní

Jedním z preventivních opatření je kontrola „čtyř očí“ omezující pravomoci jedince. Pokud má bankovní úředník pravomoc poskytnout klientovi úvěr sám po pouhém uvedení údajů o klientovi do počítačového schvalovacího systému, má mnohem větší příležitost např. ke spolupráci s pachatelem úvěrového podvodu z vnějšku či k poskytnutí úvěru sám sobě nežli bankéř, který musí při schvalování žádostí o úvěr spolupracovat s minimálně jedním dalším pracovníkem.

Obecně se dá říci, že menší úvěry mohou být poskytnuty jednou osobou a pro poskytnutí větších úvěrů je již zapotřebí asistence více osob, ale mohou být rozdíly i mezi bankami.

Odpovědi na tuto otázku však toto příliš nepotvrzují (viz tabulka č.16), pouze pokud porovnáme celkový průměr odpovědí u soukromých úvěrů (průměrná hodnota ze všech bank 2,7) a u firemních úvěrů (průměrná hodnota ze všech bank 1,8).

Nesoulad s obecným předpokladem může být způsoben špatně položenou otázkou, kterou možná mohl každý respondent pochopit jinak. Je velká variabilita odpovědí uvnitř skupin (v některých skupinách jsou odpovědi v rozmezí od „nikdy“ do „vždy“), které by měly být v tomto ohledu uvnitř spíše stejnorodé.

Je možné, že na odpovědi mělo vliv např. rozmístění bankéřů v kancelářích. Bankovní úředníci poskytující malé úvěry většinou sedí v kancelářích či „open office“ kancelářích po několika lidech, zatímco bankéři poskytující větší úvěry často mohou mít kancelář sami pro sebe. Pokud dotázaní bankéři při odpovědi na otázku přihlíželi k tomuto, mohlo to zkreslit výsledky tak, že to nyní vypadá, že v některých případech mají poskytovatelé menších úvěrů menší schvalovací pravomoci než poskytovatelé větších úvěrů.

Zajímavostí je [REDAKCE], jejíž hodnoty vybočují z průměru, a ve které zřejmě řadoví bankéři nemají příliš velké schvalovací pravomoci, jelikož u ní ve skupině bankéřů poskytující nejčastěji malé úvěry oba bankéři odpověděli, že nikdy nemohou dát klientovi úvěr bez asistence jiné osoby. A co se týče bankéřů poskytujících v [REDAKCE] středně velké úvěry, tam byla průměrná odpověď mezi „nikdy“ a „téměř nikdy“.

4.3.2.3.3. Otázka č.16

Tab. 17 Vyhodnocení otázky č.16

Můžete do určité míry ovlivnit výši a podmínky poskytovaného úvěru?								
banka	[REDAKCE]		[REDAKCE]		[REDAKCE]		[REDAKCE]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	2,7	3,0	2,3	2,1	2,5	2,8	2,0	2,4
směrodatná odchylka	0,5	0,6	0,8	0,7	0,5	0,4	0,0	0,7

Zdroj: Vlastní

Pokud má bankéř možnost ovlivnit výši či podmínky poskytovaného úvěru, je zde samozřejmě prostor pro korupci ze strany klienta a pro případné spolčení bankéře a klienta za účelem spáchání úvěrového podvodu. Nutno však říci, že se možnosti ovlivňování ze strany bankovních úředníků nelze zcela vyhnout a to hlavně u firemních úvěrů, kde je nutné při schvalování přihlížet k mnoha faktorům a schvalovací proces nelze úplně standardizovat.

Průměrná odpověď se ve všech skupinách pohybovala mezi „téměř nikdy“ a „někdy“ (viz tabulka č.17), ale možná zajímavější je srovnání průměrných odpovědí u soukromých a firemních úvěrů – u poskytovatelů soukromých úvěrů byla průměrná hodnota odpovědi 2,4 a u poskytovatelů firemních úvěrů 3,4. Firemní bankéři mají větší možnost ovlivnit výši a podmínky poskytovaných úvěrů než osobní bankéři.

4.3.2.3.4. Otázka č.17

Tab. 18 Vyhodnocení otázky č.17

Pokud byste se dopustil drobného podvodu nebo nečestného jednání (např. škoda v řádu tisícikorun), myslíte si, že:								
banka	[redacted]		[redacted]		[redacted]		[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	1,7	2,0	1,8	1,8	2,0	1,8	2,0	1,8
směrodatná odchylka	0,5	0,0	0,4	0,4	0,0	0,4	0,0	0,4

Zdroj: Vlastní

Při vyhodnocení byly odpovědi obodovány následujícím způsobem:

- a) vyvázl byste s finančním nebo jiným postihem, ale v zaměstnání byste mohl zůstat
= 1 bod
- b) byl byste okamžitě propuštěn a předán k trestnímu stíhání
= 2 body

Tato otázka naráží na politiku nulové tolerance vůči interním podvodům. Pokud vedení bankovního ústavu vysílá k zaměstnancům takové signály, že pokud by se dopustili i sebemenšího podvodu či neetického chování, bude jejich jednání tvrdě potrestáno (a to bez ohledu na jejich pozici), nedovolí si zaměstnanci v takovémto prostředí o podvodu ani přemýšlet.

Je velice zajímavé, že si 6 osobních bankéřů ze 37 (napříč bankovními ústavami kromě [redacted] [redacted] - tedy všude, kde se průměrná hodnota nerovná 2, viz tabulka č.18) myslí, že pokud by se dopustili drobného podvodu či nečestného jednání, vyvázli by s finančním či jiným postihem, ale v zaměstnání by mohli zůstat.

Vzhledem k tomu, že byla drobná škoda definována jako řádově několik tisíc korun, je až s podivem, že si někteří z bankovních úředníků myslí, že by nebyli propuštěni z práce a

případně předání k trestnímu stíhání, přestože se jedná o stejně společensky nebezpečný čin jako běžná krádež.

To, jak by bylo s případným pachatelem drobného interního podvodu v reálné situaci skutečně naloženo, je otázkou. Z dotazníku ovšem vyplývá, že politika nulové tolerance není v žádném z bankovních ústavů kromě [REDAKCE] důrazně prosazována a propagována, nebo alespoň ne tak, aby ji zaregistrovali všichni zaměstnanci.

4.3.2.3.5. Otázka č.18

Tab. 19 Vyhodnocení otázky č.18

Myslíte si, že se pohybujete v prostředí, kde se daří podvodnému jednání?								
banka	[REDAKCE]		[REDAKCE]		[REDAKCE]		[REDAKCE]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	1,3	1,7	1,0	1,5	2,0	2,3	1,2	1,5
směrodatná odchylka	0,5	0,5	0,0	0,8	1,0	1,1	0,4	0,8

Zdroj: Vlastní

Pokud mají zaměstnanci pocit, že se pohybují v prostředí, kde se daří podvodnému jednání, je to z pohledu páčání interních podvodů rizikový faktor.

Výsledky odpovědí na tuto otázku jsou pozitivní (viz tabulka č.19). Většina z dotazovaných si nemyslí či spíše nemyslí, že se pohybuje v prostředí, kde se daří podvodnému jednání. Zřejmě to souvisí s obecným vnímáním bankovního prostředí jako solidního, důvěryhodného. Pokud by byl průzkum proveden v jiném než bankovním prostředí (např. mezi zaměstnanci autobazarů), pravděpodobně by výsledky tak pozitivní nebyly.

4.3.2.3.6. Otázka č.19

Tab. 20 Vyhodnocení otázky č.19

Pokud byste se často zdržoval(a) sám(a) na pracovišti (např. o polední pauze či po pracovní době), myslíte, že by to někomu přišlo podezřelé?								
banka	■■■■■		■■■■■		■■■■■		■■■■■	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	2,3	2,5	1,5	1,8	2,5	2,5	1,4	2,0
směrodatná odchylka	0,9	0,5	0,5	1,0	0,5	1,1	0,5	0,9

Zdroj: Vlastní

Jedním z varovných signálů, že někdo páchá interní trestnou činnost je, že se často zdržuje na pracovišti v neobvyklých dobách bez dozoru, např. o polední pauze či po pracovní době, kdy všichni ostatní pracovníci odešli.

Takovéto chování však většině respondentů nepřijde příliš podezřelé. Průměrná odpověď na otázku, zda si respondent myslí, že kdyby se často zdržoval sám na pracovišti, přišlo by to někomu podezřelé, se ve všech skupinách pohybovala okolo „spíše ne“ (viz tabulka č.20). Je to zřejmě způsobeno tím, že banky mají často na zaměstnance velmi vysoké požadavky a to, že si některý pracovník po pracovní době plní své povinnosti, které nestihl v pracovní době, nemusí být až takovou výjimkou a ostatní pracovníci jsou zvyklí, že se nejedná o nic nekalého.

4.3.2.3.7. Otázka č.20

Tab. 21 Vyhodnocení otázky č.20

Myslíte si, že když byste chtěl(a) Vy nebo některý z Vašich kolegů jako zaměstnanec klientovi pomoci spáchat úvěrový podvod, dokázal(a) byste to (nebo dokázal by to) udělat tak, aby se na to nepřišlo?								
banka	■■■■■		■■■■■		■■■■■		■■■■■	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	2,3	2,2	1,0	1,5	2,0	1,3	1,2	1,6
směrodatná odchylka	1,2	1,1	0,0	0,8	0,0	0,4	0,4	0,9

Zdroj: Vlastní

Na tuto otázku odpovídali téměř všichni respondenti podobně – buď „ne“ nebo „spíše ne“. Ze 37 dotázaných pouze 3 odpověděli „spíše ano“ (jeden z ■■■■■. a dva z ■■■■■.) a jeden respondent z ■■■■■ odpověděl „možná“.

To se jeví jako poměrně dobrý výsledek, přesto by pro banky bylo ideální, pokud by měly procesy nastaveny tak, aby nebyla žádná příležitost k utajení spolupráce zaměstnance s klientem-podvodníkem a všichni respondenti by na otázku odpověděli nekompromisní ne. V žádné ze zařazených bank není stoprocentní důvěra zaměstnanců ve vnitřní systém prevence interní kriminality (viz tabulka č.21).

4.3.2.3.8. Otázka č.21

Tab. 22 Vyhodnocení otázky č.21

Pokud by na Vás chtěl klient (zkušený pachatel) spáchat úvěrový podvod, myslíte si, že by se mu to podařilo?								
banka	[redacted]		[redacted]		[redacted]		[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	2,3	2,2	2,5	2,0	3,0	3,0	2,0	2,3
směrodatná odchylka	1,2	0,7	0,9	0,6	0,0	1,0	0,0	0,8

Zdroj: Vlastní

Zde jsou odpovědi ještě o něco zajímavější než u předchozí otázky. Byly velmi různorodé – od různého „ne“ do „spíše ano“. Průměrná odpověď se ve všech skupinách pohybovala v rozmezí od „spíše ne“ do „možná“ (viz tabulka č.22). Žádná ze skupin se výrazně neodchylovala, pouze v [redacted] byla zaznamenána zvýšená nedůvěra bankéřů ve své možnosti podvodu zabránit (tedy nedůvěra ve vnitřní systém prevence externích úvěrových podvodů).

Žádný systém ochranných opatření není neprůstřelný, ovšem pokud se v bance vyskytuje člověk, který si myslí, že pokud by na něj chtěl klient (zkušený pachatel) spáchat úvěrový podvod, že by se mu to spíše podařilo (jeden z bankéřů v [redacted] poskytující nejčastěji malé úvěry do 100 000 Kč), je to pro banku varovné znamení, že má v systému preventivních opatření proti úvěrovým podvodům velmi slabé místo.

4.3.2.3.9. Otázka č.22

Tab. 23 Vyhodnocení otázky č.22

Předáváte bance veškeré negativní informace, které se o klientovi dozvíte?								
banka	[]		[]		[]		[]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	4,0	4,5	5,0	4,8	4,5	4,8	5,0	4,7
směrodatná odchylka	0,8	0,5	0,0	0,4	0,5	0,4	0,0	0,5

Zdroj: Vlastní

Obecně je každý bankéř ze strany vedení tlačěn, aby vykazoval co nejlepší obchodní výsledky. Na nich jsou závislé bankéřovy pracovní úspěchy a také určitá část bankéřova finančního ohodnocení. V praxi to znamená, že když bankéř prodá více úvěrů, je považován za úspěšného a má také lepší finanční ohodnocení.

Motivace k uskutečnění co největšího množství úvěrových obchodů a také co největšího objemu úvěrů je však v přímém rozporu s prevencí úvěrových podvodů. Pokud má např. bankéř s klientem rozjednaný úvěr, úvěr vypadá slibně, a klient se v průběhu jednání zmíní o nějaké negativní skutečnosti, která by zcela jistě snížila částku, která mu může být ve formě úvěru poskytnuta, či by ohrozila samotné schválení úvěru, má bankovní úředník dilema, zda tuto skutečnost nahlásit a tím pádem přijít o část finančního ohodnocení či nenahlásit. Pokud skutečnost nenahlásí, úvěr bude schválen v plné výši a bankéř bude vykazovat lepší výsledky.

Může se jednat o negativní skutečnost, kterou má bankéř dle interních předpisů povinnost nahlásit (např. klient se zmíní, že má již zřízen další úvěr u nebankovního subjektu) nebo o skutečnost, u které záleží více méně na něm, zda ji nahlásí (např. klient se zmíní, že mu hrozí výpověď z práce, ale v době žádosti o úvěr je stále ještě zaměstnán).

Přidělení a následné nesplácení úvěru není samozřejmě v zájmu úvěrujícího bankéře – z takové situace by žádný finanční ani jiný prospěch neměl, ale může se stát, že špatně vyhodnotí situaci, usoudí, že negativní skutečnost, kterou se dozvěděl, bonitu klienta příliš neohrožuje, a proto ji nenahlásí. Poté může být překvapen klientovou neschopností úvěr splácet.

Otázka, zda bankéři předávají bance veškeré negativní informace, které se o klientovi dozví, je velmi citlivá. Už jenom to, že se někteří bankovní úředníci odvážili zaškrtnout odpověď „spíše ano“ (9 respondentů ze 37) a v jednom případě dokonce „možná“ (bankéř z [REDAKCE] poskytující malé úvěry), je pro tazatele úspěch, vzhledem k tomu, že poté ve všech případech vyplněný dotazník prošel rukama některého z jejich kolegů. Pro banky to však není příliš dobrá zpráva.

Průměrná odpověď se ve všech skupinách pohybovala v rozmezí od „spíše ano“ do „ano“ (viz tabulka č.23). 27 ze 37 respondentů odpovědělo kategorické „ano“, ale je třeba mít na zřeteli, že to u těchto respondentů nemusí svědčit o jejich větší upřímnosti vůči bance, ale o jejich menší upřímnosti vůči tazateli.

4.3.2.3.10. Otázka č.23

Tab. 24 Vyhodnocení otázky č.23

Myslíte si, že by některý z Vašich kolegů byl ochoten zamlčet nějakou negativní skutečnost o klientovi, pokud by věděl, že by to mohlo vést k zamítnutí klientova úvěru, což by negativně ovlivnilo jeho finanční ohodnocení?								
banka	[REDAKCE]		[REDAKCE]		[REDAKCE]		[REDAKCE]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	1,7	2,7	3,0	2,4	2,0	2,3	1,6	2,3
směrodatná odchylka	0,9	0,7	0,7	0,9	0,0	1,1	0,5	0,9

Zdroj: Vlastní

Nikdo na sebe do dotazníku nerad neodhalí negativní skutečnost, která by ho mohla pracovně ohrozit, pokud by byla porušena anonymita. Z tohoto důvodu byla respondentům položena ještě druhá otázka zjišťující ochotu zamlčet nějakou negativní skutečnost na klienta nikoli u nich samých, ale u jejich kolegů. Bankovní úředníci mají často velice dobrý přehled o práci svých kolegů, obzvláště pokud pracují v jedné kanceláři.

Byla očekávána větší míra upřímnosti odpovědí nežli u předchozí otázky a tento předpoklad se zřejmě ukázal být správným. Je nutné brát v úvahu, že byla otázka položena obráceně, tedy „ne“ značí naprostou důvěru v upřímnost kolegů a „ano“ naprostou nedůvěru.

5 respondentů ze 37 odpovědělo na otázku „spíše ano“ a oproti předchozí otázce zde pouze 7 dotázaných odpovědělo „ne“, tedy projevilo naprostou důvěru v upřímnost svých spolupracovníků vůči bance. Mírně zvýšené hodnoty odpovědí byly u pracovníků [REDAKCE] [REDAKCE] (viz tabulka č.24), jinak se průměrná odpověď u všech skupin pohybovala v blízkosti odpovědi „spíše ne“.

4.3.2.3.11. Otázka č.24

Tab. 25 Vyhodnocení otázky č.24

Máte pocit, že pokud by se přišlo na to, že jste v procesu schvalování úvěru zamlčel(a) nějakou negativní skutečnost o klientovi, byl(a) byste tvrdě potrestán??								
banka	[REDAKCE]		[REDAKCE]		[REDAKCE]		[REDAKCE]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	4,0	4,5	4,5	4,1	5,0	4,5	5,0	4,4
směrodatná odchylka	0,8	0,5	0,5	1,0	0,0	0,5	0,0	0,8

Zdroj: Vlastní

Zamlčení negativní skutečnosti o klientovi v procesu schvalování úvěru ze strany úvěrujícího pracovníka není sice úvěrový podvod v pravém slova smyslu, ale zajisté se jedná o nečestné chování vůči bance. Tato otázka měla (společně s otázkou č.17) zjistit úroveň vnímání politiky nulové tolerance vůči podvodům zaměstnanci.

Průměrné odpovědi se ve všech skupinách pohybovaly v rozmezí od „spíše ano“ do „ano“ (viz tabulka č.25). Zajímavostí je, že jeden bankéř [REDAKCE] poskytující nejčastěji středně velké úvěry odpověděl „spíše ne“ a v [REDAKCE]. a [REDAKCE]. se objevilo i několik odpovědí „možná“. To svědčí o nepřilíh důrazně propagované politice nulové tolerance v těchto bankách.

4.3.2.3.12. Otázka č.25

Tab. 26 Vyhodnocení otázky č.25

Jste v práci spokojen(a)?								
banka	[redacted]		[redacted]		[redacted]		[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	malé	střední	malé	střední	střední	
průměr	4,3	3,8	3,8	3,8	3,5	3,5	4,4	3,9
směrodatná odchylka	0,9	0,7	0,4	1,0	0,5	0,5	0,5	0,8

Zdroj: Vlastní

Tato otázka úzce souvisí s otázkou č.14, zda se zaměstnanci cítí adekvátně finančně ohodnoceni. Nespokojenost s prací a finančním ohodnocením jsou rizikové faktory (z pohledu prevence interní kriminality).

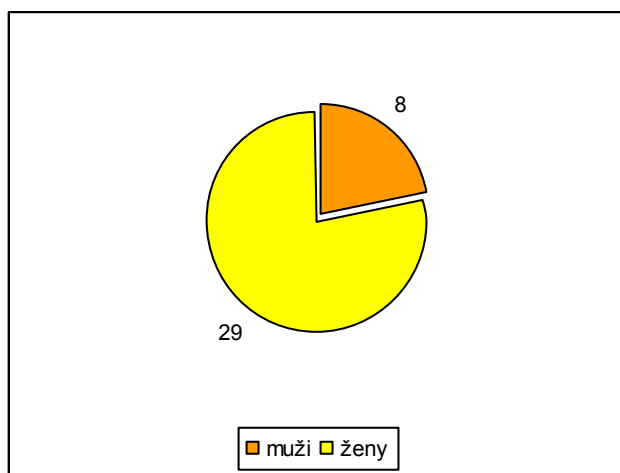
Průměrné odpovědi byly ve všech skupinách podobné, pohybovaly se okolo odpovědi „spíše ano“ (viz tabulka č.26), což je z hlediska prevence podvodů poměrně pozitivní. Varováním mohou být snad jen dvě odpovědi „spíše ne“ ve skupině bankéřů z [redacted], a.s. poskytujících středně velké úvěry.

4.3.3. Osobní údaje

Do dotazníku byly na konec kromě dotazu na nejčastější výši poskytovaných úvěrů zařazeny otázky zjišťující pohlaví a věk bankéře a také jak dlouho je již zaměstnancem dané banky. Byly zařazeny s předpokladem, že vyplynou zajímavé závislosti některých klíčových otázek na těchto údajích. Jelikož však byly zjištěny pouze závislosti velice slabé na hranici statistické významnosti, není tato oblast v diplomové práci rozpracována a budou zařazeny pouze grafy zobrazující četnosti jednotlivých variant.

4.3.3.1. Pohlaví

Dotazník zabývající se soukromými úvěry vyplnilo 29 žen a 8 mužů (viz Obr.3).

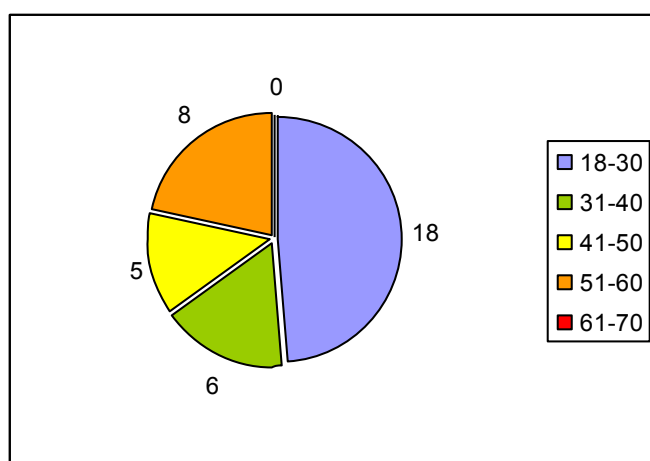

Obr.3 Rozdělení respondentů dle pohlaví

Zdroj: Vlastní

4.3.3.2. Věk

Průzkumu se zúčastnilo 18 osob ve věku 18-30 let, 6 osob ve věku 31-40 let, 5 osob ve věku 41-50 let a 8 osob ve věku 51-60 let. Věková kategorie 61-70 let nebyla zastoupena (viz Obr.4).

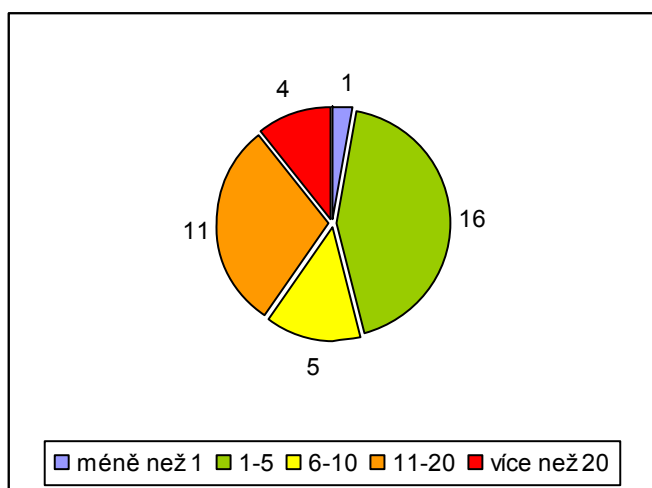

Obr.4 Rozdělení respondentů dle věku

Zdroj: Vlastní

4.3.3.3. Délka zaměstnání

Pouze jeden z respondentů byl zaměstnán v dané bance méně než jeden rok (viz Obr.5). Nejvíce byla zastoupena kategorie 1-5 let (16 respondentů). 5 respondentů pracuje v dané bance 6-10 let. Co se týče dlouhodobých zaměstnanců 11 bankéřů pracuje v daném bankovním ústavu 11-20 let a 4 respondenti více než 20 let.

Obr.5 Rozdělení respondentů dle délky zaměstnání

Zdroj: Vlastní

4.4. Bankéři poskytující firemní úvěry

4.4.1. Respondenti

Na dotazník odpovědělo 42 respondentů ze 4 bank. Stejně jako u soukromých úvěrů byli respondenti pro účely této práce roztrženi dle toho, v jaké výši poskytují nejčastěji klientům úvěry, ovšem hranice mezi jednotlivými kategoriemi jsou o jeden až dva řády vyšší. Úvěry jsou rozděleny na malé (do 5 000 000 Kč), střední (5 000 000 Kč – 50 000 000 Kč) a velké (od 50 000 000 Kč). 8 z dotázaných bankéřů poskytuje nejčastěji klientům úvěry ve výši do 5 000 000 Kč (což opět neznamená, že nemohou občas poskytnout úvěr vyšší), nejvíce je zastoupena kategorie středně velkých úvěrů – do té spadá 26 respondentů a zbylých 8 bankéřů poskytuje nejčastěji úvěry vyšší než 50 000 000 Kč (viz tabulka č.27).

Tab. 27 Rozdělení respondentů dle velikosti poskytovaných úvěrů

banka								
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	celkem
počet respondentů	3	12	8	3	5	2	9	42

Zdroj: Vlastní

Nutno ještě dodat, že každá banka má svá vlastní kritéria, dle kterých dělí firemní bankéře. Nejsou dělení podle výše poskytovaných úvěrů, ale podle ročního obrátu firem, které mají ve svém portfoliu. Počet i hranice kategorií se v jednotlivých bankách liší, nelze najít společné vodítko – firma, která by např. u jedné ze tří největších bank v České republice () spadala do kategorie středně velkých či menších firem, je pro malou banku velkým klientem.

Pro ilustraci je možné uvést systém . Ta dělí firemní bankéře do tří kategorií – bankéře kteří mají ve svém portfoliu menší firmy s obratem přibližně do 30 milionů Kč za rok, bankéře, kteří obsluhují středně velké firmy s ročním obratem od 30 milionů Kč do 300 milionů Kč a korporátní bankéře, kteří se věnují velkým firmám s ročním obratem nad 300 milionů Kč. S obratem firmy úzce souvisí výše úvěrů, která je jí poskytována – např. korporátní klienti (s obratem nad 300 milionů Kč) většinou získávají úvěry od 50 milionů Kč výše. Ovšem také to není podmínkou.

Rozdělení firemních bankéřů pro účely této diplomové práce zhruba vychází z rozdělení, jaké je v , ovšem s tím rozdílem, že pro diplomovou práci o úvěrových podvodech není až tak důležitý obrat úvěrovaných firem jako výše poskytovaných úvěrů.

4.4.2. Výsledky šetření

Diplomová práce se nyní bude věnovat vyhodnocení jednotlivých otázek, na které respondenti odpovídali.

4.4.2.1. Ověřování údajů o klientovi před poskytnutím úvěru

První část otázek se týká údajů, které bankéři ověřují ještě před poskytnutím úvěru.

4.4.2.1.1. Otázka č.1

Tab. 28 Vyhodnocení otázky č.1

Ověřujete ještě před poskytnutím úvěru, zda klientem uvedená kontaktní adresa existuje?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	3,7	3,6	4,4	4,3	4,4	2,5	4,7	4,1
směrodatná odchylka	1,2	1,3	1,1	0,5	0,8	1,5	0,7	1,2

Zdroj: Vlastní

Stejně jako u soukromých úvěrů pachatelé mohou uvádět neexistující kontaktní adresy při podvodech typu „bílý kůň“ či úvěrových podvodech s falešnými doklady. Většinou uvedou buď nesprávnou adresu nebo adresu neexistující. Pokud už firemní bankéř neprovede osobní návštěvu v podniku, měl by minimálně ověřit (např. v internetovém vyhledávači www.mapy.cz) existenci uvedené adresy.

V [redacted] ležela průměrná odpověď mezi „téměř nikdy“ a „někdy“ (viz tabulka č.28), oproti tomu v [redacted] se průměrná odpověď pohybovala mezi „téměř vždy“ a „vždy“.

4.4.2.1.2. Otázka č.2

Tab. 29 Vyhodnocení otázky č.2

Ověřujete ještě před poskytnutím úvěru, zda klientem uvedené kontaktní telefonní číslo existuje a patří skutečně jemu?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	4,0	4,3	3,5	4,7	4,0	3,5	5,0	4,2
směrodatná odchylka	1,4	0,7	1,7	0,5	1,5	0,5	0,0	1,2

Zdroj: Vlastní

Neexistující či špatné telefonní číslo pachatelé uvádějí opět při podvodech typu „bílý kůň“ či falešné doklady a u podvodů, při kterých klient nemá v úmyslu úvěr splácet obecně. Zástupce firmy samozřejmě nemá zájem na tom, aby byl v případě nesplácení úvěru bankou telefonicky kontaktován.

Správnost telefonního čísla je u firemních úvěrů obecně více ověřována nežli u úvěrů soukromých (celková průměrná hodnota 3,7 – viz tabulka č.3), což může být způsobeno větší náročností přípravy firemních úvěrů a s tím spojenou potřebou častější komunikace s klientem. Mezi bankami také nejsou tak velké rozdíly jako v případě soukromých úvěrů (viz tabulka č.29). Zajímavostí je, že všichni bankéři z [redacted] (firemní i osobní) do jednoho ověřují správnost telefonního čísla vždy.

4.4.2.1.3. Otázka č.3

Tab. 30 Vyhodnocení otázky č.3

Navštívíte před poskytnutím úvěru fyzicky provozovnu firmy?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	4,3	4,4	4,1	3,3	4,4	2,0	4,7	4,2
směrodatná odchylka	0,9	0,8	0,8	0,5	0,5	1,0	0,5	0,9

Zdroj: Vlastní

Osobní návštěva bankovního úředníka ve firmě je velice důležitá, aby si mohl udělat obrázek o firmě nejen na základě předložených dokumentů, ale také na základě praktické zkušenosti. Fyzická návštěva provozovny firmy by měla být samozřejmostí před každým poskytnutím úvěru. Výsledky dotazníku tomu však neodpovídají.

Ve většině skupin leží průměrná odpověď v blízkosti odpovědi „téměř vždy“ (viz tabulka č.30). Průměrná odpověď ve skupině bankéřů poskytujících malé úvěry v [redacted] se blíží hodnotě „někdy“ a naprosto vybočuje skupina bankéřů poskytujících malé úvěry z [redacted], ve které jeden bankéř nenavštěvuje provozovnu firmy nikdy a druhý jen někdy.

4.4.2.1.4. Otázka č.4

Tab. 31 Vyhodnocení otázky č.4

Pokud ano, jedná se o předem ohlášenou návštěvu?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	4,7	4,3	4,6	4,3	4,8	2,5	4,4	4,4
směrodatná odchylka	0,5	0,9	0,5	0,9	0,4	1,5	0,5	0,9

Zdroj: Vlastní

Tato otázka směřuje ke zjištění, jaká je prevence úvěrových podvodů typu „Potěmkinova vesnice“ (viz kapitola 2.6.2.2.). Pokud je návštěva provozovny firmy bankéřem ohlášená, může se na ni vedení firmy připravit. Jak se již v praxi ukázalo, pachatelé jsou schopni ve velice krátké době v opuštěné tovární hale vytvořit iluzi fungující továrny i s kanceláři a nebo mohou v provozovně jen pozměnit některé věci. Pokud například nadhodnotili hodnotu aktiv v rozvaze pomocí zveličení např. množství výrobků na skladě, mohou si na den návštěvy bankéře rozdíl mezi skutečným a deklarovaným množstvím výrobků vypůjčit, aby vše souhlasilo. To však předpokládá také zájem o takovéto záležitosti ze strany bankéře (viz dále otázka č.5). Pokud by se jednalo o neohlášenou návštěvu, takovýmto problémům se předejde.

Průměrné odpovědi v jednotlivých skupinách bankéřů se od sebe příliš nelišily – všechny se pohybovaly mezi „téměř vždy“ a „vždy“ (viz tabulka č.31), což není z pohledu prevence úvěrových podvodů příznivá zpráva. Jedinou výjimkou jsou poskytovatelé malých úvěrů z [redacted], kde dokonce jeden z dotazovaných odpověděl, že se nikdy nejedná o předem ohlášenou návštěvu. S přihlédnutím k odpovědím na předchozí otázku je však jasné, že neohlášenost návštěvy nemá příliš velký význam vzhledem k tomu, že ze strany těchto bankéřů nejsou osobní návštěvy ve firmách příliš časté.

4.4.2.1.5. Otázka č.5

Tab. 32 Vyhodnocení otázky č.5

Provádíte před poskytnutím úvěru namátkovou kontrolu správnosti údajů ve finančních výkazech (např. objem určitého druhu materiálu na skladě – zevrubné zkontrolování skutečného stavu)?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	2,3	2,4	3,3	2,3	2,2	3,5	3,2	2,8
směrodatná odchylka	0,9	1,0	1,1	0,5	1,0	0,5	1,0	1,1

Zdroj: Vlastní

Tato otázka souvisí s předchozími dvěma otázkami ohledně osobních návštěv bankéře ve firmě. Pokud zástupce firmy jednající s bankou v předložených dokumentech záměrně nadhodnocuje některé údaje, může nesrovnalosti odhalit pouze osobní návštěva ve firmě. Vedení firmy si může dát tu práci, že před návštěvou bankéře alespoň na jeden den uvede věci do takového stavu, jaký byl deklarován, ale většinou to neudělá, protože se spoléhá na to, že bankéř nebude provádět takto důkladnou kontrolu. Ze strany bankéře není samozřejmě nutné přepočítávat např. hromadu vrutů, ale pokud třeba zástupce firmy ve výkazech uvede, že má na skladě 80 sekaček na trávu a ve skutečnosti jich tam je pouze 5, zjistí bankéř tuto skutečnost pouhým okem.

Odpovědi na tuto otázku byly velice různorodé – pohybovaly se v rozmezí od „nikdy“ do „vždy“. Průměrná odpověď ležela ve všech skupinách okolo hodnoty „někdy“ (viz tabulka č.32). Je velice překvapivé, že v případě alespoň bankéřů poskytujících velké úvěry (vyšší než 50 milionů Kč) není takováto namátková kontrola běžnou praxí, vzhledem k předpokladu velice důkladné předúvěrové kontroly u těchto firem. Je však pravdou, že korporátní firmy mají zpravidla ze zákona povinnost externího auditu a v rámci něj jsou prováděny systematické kontroly hodnot aktiv ze strany auditora.

4.4.2.1.6. Otázka č.6

Tab. 33 Vyhodnocení otázky č.6

Ověřujete před poskytnutím úvěru v elektronickém výpisu z obchodního rejstříku (www.justice.cz) existenci firmy, popř. další údaje?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	5,0	4,8	4,8	5,0	5,0	5,0	5,0	4,9
směrodatná odchylka	0,0	0,4	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4

Zdroj: Vlastní

U této otázky byl předpoklad, že všichni bankéři bez výjimky odpoví „ano“, ten však nebyl splněn (viz tabulka č.33). V [redacted] dva poskytovatelé středních úvěrů odpověděli „spíše ano“ a jeden korporátní bankéř odpověděl dokonce „někdy“. Je možné se domnívat, že to je způsobeno tím, že tito bankéři pracují s firmami, které jsou buď v jejich regionu nebo v celé republice velice známé a nepovažují za nutné ověřovat jejich existenci či další údaje.

4.4.2.1.7. Otázka č.7

Tab. 34 Vyhodnocení otázky č.7

Ověřujete před poskytnutím úvěru klientovu bezdlužnost vůči FÚ a ČSSZ?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	4,7	3,7	3,1	4,0	4,0	5,0	4,7	4,0
směrodatná odchylka	0,5	0,7	1,4	0,8	0,9	0,0	0,5	1,0

Zdroj: Vlastní

Všechny firmy by měly při žádosti o úvěr předložit prohlášení o bezdlužnosti vůči Finančnímu úřadu a České správě sociálního zabezpečení (názvy byly v dotazníku zkráceny, jelikož se jedná o pojmy firemním bankéřům důvěrně známé), což je čestné prohlášení zástupců firmy, že společnost nemá žádné závazky vůči FÚ a ČSSZ. V některých případech si může bankéř vyžádat ověřené potvrzení o bezdlužnosti přímo z FÚ, z dotazníku je však zřejmé, že se nejedná o všechny případy ([redacted]).

Průměrné hodnoty se téměř ve všech skupinách pohybují okolo hodnoty „téměř vždy“ (viz tabulka č.34). V [] je zajímavá závislost odpovědí na tuto otázku na velikosti poskytovaných úvěrů. Ve skupině poskytovatelů malých úvěrů je průměrná hodnota odpovědí 4,7, u poskytovatelů středních úvěrů je to 3,7 a u velkých úvěrů 3,1 (jeden z korporátních bankéřů dokonce neověřuje bezdlužnost nikdy). Bankéři obsluhující korporátní klientelu zřejmě nepovažují tuto veličinu za důležitou. Možná považují předložení potvrzení o bezdlužnosti vůči FÚ a ČSSZ za zbytečnou formalitu či drobnost. To se však může ukázat jako chybný předpoklad.

Ve výjimečných případech se také může stát, že bankéř neověří klientovu bezdlužnost u FÚ a ČSSZ ani poté, kdy mu zástupce firmy naznačí, že se jeho prohlášení o bezdlužnosti nezakládá zcela na pravdě. Bankéř má pocit, že kromě této „drobnosti“ je s firmou vše v pořádku, je plánováno velké zajištění úvěru (např. nemovitostí v několikanásobně vyšší hodnotě než je hodnota úvěru) a tak bezdlužnost ani neověří a do úvěrového návrhu se o ničem nezmíní. Je samozřejmě možné a i pravděpodobné, že by drobná dlužná částka u FÚ na bonitu klienta neměla příliš velký vliv, takovýto postup je však zcela chybný. Na bankéři v první linii je, aby shromáždil veškeré pozitivní i negativní informace o klientovi, a posouzení důležitosti těchto údajů má být až na schvalovatelích v dalších stupních procesu schvalování úvěru.

4.4.2.1.8. Otázka č.8

Tab. 35 Vyhodnocení otázky č.8

Ověřujete, zda zástupce firmy, která žádá o úvěr, má jako fyzická osoba bezproblémovou minulost (např. zda v minulosti nepůsobil v jiných firmách, které se třeba dostaly do konkurzu apod.)?								
banka	[]			[]		[]	[]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	3,7	4,1	3,5	5,0	4,6	5,0	4,8	4,3
směrodatná odchylka	0,9	0,9	0,7	0,0	0,5	0,0	0,6	0,9

Zdroj: Vlastní

Ověření bezproblémové minulosti zástupce firmy je velmi důležitá součást preventivních opatření banky proti úvěrovým podvodům. Pokud zástupce firmy jako fyzická osoba v minulosti působil v jiných firmách, které se dostaly do problémů, je to varovné znamení, které by mělo firmě znemožnit získání úvěru. Pravděpodobnost, že se tato firma dostane do

problémů také je v takovém případě několikanásobně vyšší, než u firmy, jejíž jednatel má bezproblémovou minulost.

Jednoznačným signálem k zamítnutí úvěru by samozřejmě také mělo být, pokud se firma nebo její jednatel v minulosti již pokusili spáchat úvěrový podvod. To je však velice těžké dohledat, pokud se tak stalo v jiné bance. Pachatel často zkusí získat podvodným způsobem úvěr v jednom bankovním ústavu a pokud se mu to nepodaří, zkusí další bankovní ústav, dokud neuspěje.

U odpovědi na tuto otázku je milým překvapením, že poskytovatelé malých úvěrů v [] a [] všichni ověřují minulost jednatele firmy vždy (viz tabulka č.35). Poskytovatelé velkých úvěrů z [] se v tomto ohledu umístili nejhůře, což je poněkud paradoxní, jelikož u zástupců velkých firem je předpoklad, že by se na takto vysokou pozici nedostali bez bohatých pracovních zkušeností, takže je pravděpodobně co prověřovat. Na druhou stranu je jasné, že by se většina čelních představitelů velkých firem na svou pracovní pozici nedostala, pokud by jejich minulost nebyla v pořádku.

4.4.2.1.9. Otázka č.9

Tab. 36 Vyhodnocení otázky č.9

Kontrolujete v registru výši úvěrů, které má firma u jiných peněžních ústavů, popř. zda nemá nějaké částky po splatnosti?								
banka	[]			[]		[]	[]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	5,0	5,0	2,6	5,0	5,0	5,0	5,0	4,5
směrodatná odchylka	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0

Zdroj: Vlastní

K výši úvěrů, které má firma u jiných peněžních ústavů je nutné přihlédnout pro určení schopnosti klienta splácet úvěr. Tento údaj se ověřuje v registru pro případ, že by byly v dokumentech předložených klientem uvedeny nesprávné informace.

Odpovědi na tuto otázku byly velice zajímavé (viz tabulka č.36). Všichni oslovení bankéři, kteří poskytují malé a střední úvěry na tuto otázku odpověděli „vždy“, kromě korporátních bankéřů z []. U těch ležela průměrná odpověď mezi „téměř nikdy“ a „někdy“.

Důvodem je zřejmě to, že korporátní klienti mají zpravidla zákonnou povinnost externích auditů a jejich finanční výkazy jsou tedy ověřeny externím auditorem. Bankéři považují výkazy za důvěryhodné a z toho důvodu již výši úvěrů, které má firma u jiných peněžních ústavů v registru neověřují.

4.4.2.1.10. Otázka č.10

Tab. 37 Vyhodnocení otázky č.10

Ověřujete před poskytnutím úvěru, zda zástupce firmy nemá jako fyzická osoba negativní záznam v registru dlužníků (SOLUS, BRKI, NRKI)?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	4,3	2,4	1,4	4,7	1,6	5,0	4,4	3,0
směrodatná odchylka	0,9	1,7	0,5	0,5	0,8	0,0	1,1	1,7

Zdroj: Vlastní

Existuje několik registrů, do kterých bankovní či nebankovní subjekty uvádějí údaje o klientech (fyzických osobách občanech), kteří u nich neplní řádně a včas své závazky. Systém registrů dlužníků již byl podrobněji popsán v kapitole 4.3.2.1.4.

Pokud má zástupce firmy jako fyzická osoba negativní záznam v registru dlužníků, má teoreticky na několik let zapovězeny veškeré soukromé úvěry u českých bankovních ústavů. Může se tedy stát, že pokud takovýto člověk neuspěje se žádostí o úvěr jako fyzická osoba, pokusí se získat úvěr na svou firmu (např. ve formě podnikatelské kreditní karty), s tím, že takto získané prostředky poté použije na svou soukromou spotřebu.

Kromě toho je záznam zástupce firmy v registru dlužníků sám o sobě rizikovým faktorem, co se týče schopnosti firmy splácet poskytnutý úvěr (i pokud by byly prostředky skutečně investovány do firmy).

Na základě odpovědí respondentů se ukazuje, že poskytovatelé malých úvěrů nahlízejí do registru dlužníků mnohem častěji než poskytovatelé středních a velkých úvěrů (viz tabulka č.37).

Důvodem může být, že bankéře, kteří jednají se zástupci středních a velkých firem, jednoduše ověření této možnosti nenapadne, protože se u osob ve vyšších společenských kruzích jedná spíše o výjimečnou záležitost, pokud mají záznam v registru dlužníků. V žádném případě však tato možnost není vyloučená a proto je zapotřebí před poskytnutím podnikatelského úvěru do registru dlužníků nahlížet.

4.4.2.1.11. Otázka č.11

Tab. 38 Vyhodnocení otázky č.11

Je Vámi nebo počítačovým systémem před poskytnutím úvěru ověřeno, zda neměla firma v nedávné době exekuci na účtu?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	5,0	4,6	3,8	4,3	3,2	3,0	5,0	4,3
směrodatná odchylka	0,0	0,9	1,1	0,9	1,6	2,0	0,0	1,2

Zdroj: Vlastní

Pokud se ukáže, že měl klient v nedávné době exekuci na účtu, či ji stále ještě má, z pohledu banky to značně ohrožuje jeho budoucí schopnost splácet úvěr, i pokud by dokumenty předložené klientem vykazovaly pro banku příznivé veličiny.

Výsledky odpovědí na tuto otázku nedopadly příliš dobře (viz tabulka č.38). Byly zastoupeny všechny z možných odpovědí, což znamená, že někteří bankéři neověřují nedávnou exekuci na klientově účtu dokonce nikdy (jeden bankéř poskytující převážně středně velké úvěry v [redacted] a jeden bankéř poskytující malé úvěry v [redacted]). Pouze ve dvou skupinách (bankéři z [redacted], poskytující malé úvěry a bankéři z [redacted]) ověřují všichni bankéři nedávnou exekuci na klientově účtu vždy.

Může se stát, že má firma žádající o úvěr běžný účet i v jiném peněžním ústavu. Na něm samozřejmě není možné exekuci (ať už nedávnou nebo aktuální) ověřit.

Tato práce dále předpokládá, že aktuální exekuce na klientově účtu by schválení úvěru automaticky zcela znemožnila.

4.4.2.1.12. Otázka č.12

Tab. 39 Vyhodnocení otázky č.12

Ověřujete před poskytnutím úvěru, zda neměl zástupce firmy jako fyzická osoba v nedávné době exekuci na účtu?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	3,7	2,1	2,1	4,0	2,6	5,0	3,9	2,9
směrodatná odchylka	1,9	1,3	0,9	1,4	1,5	0,0	1,7	1,7

Zdroj: Vlastní

Pokud má zástupce firmy jako fyzická osoba exekuci na svém soukromém účtu (nebo v nedávné době měl), je to varovné znamení, že tato osoba není pro banku příliš důvěryhodná a ze strany banky je třeba velké obezřetnosti. Pokud má zástupce firmy jako fyzická osoba problémy, může mít tendenci k „vysávání“ své vlastní firmy.

Stejně jako v případě, kdy má zástupce firmy jako fyzická osoba negativní záznam v registru dlužníků, je zde riziko, že se pokusí získat úvěr na svou firmu s tím, že takto získané prostředky poté použije na svou soukromou spotřebu.

Pro dokonalý rozbor preventivních opatření proti úvěrovým podvodům mohla být tato otázka doplněna ještě související: „Ověřujete před poskytnutím úvěru, zda *nemá* zástupce firmy jako fyzická osoba exekuci na účtu?“. Tím by bylo zmapováno i ověřování aktuálních exekucí na soukromých účtech zástupců firem. Mohlo by se stát, že některý bankéř ověřuje případné aktuální exekuce, ale již neověřuje exekuce na soukromých účtech zástupců firem v minulosti. Co se však dá se předpokládat, je, že pokud bankéř ověřuje nedávnou exekuci, ověří zároveň i aktuální.

U této otázky nebyly očekávány příliš vysoké hodnoty odpovědí a tento předpoklad se částečně potvrdil (viz tabulka č.39). Pouze bankéři poskytující malé úvěry v [redacted] poměrně překvapivě ověřují, zda neměl zástupce firmy jako fyzická osoba v nedávné době exekuci na účtu, úplně vždy. V rámci skupin byla velká variabilita odpovědí, v některých skupinách respondenti odpovídali v rozmezí od „nikdy“ do „vždy“.

4.4.2.1.13. Otázka č.13

Tab. 40 Vyhodnocení otázky č.13

Zjišťujete si pověst firmy, která žádá o úvěr (např. na internetu nebo u obchodních partnerů firmy, pokud je znáte)?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	4,0	3,7	3,9	4,7	4,8	2,0	4,4	4,0
směrodatná odchylka	0,8	1,4	0,9	0,5	0,4	1,0	0,7	1,1

Zdroj: Vlastní

Pověst firmy v obchodním prostředí je velmi důležitý ukazatel solidnosti firmy. Často se stane, že se bankéř při rozhovoru s obchodním partnerem firmy náhodně dozví informaci, která může výrazně ovlivnit případné schválení úvěru (nebo je minimálně vhodné ji přezkoumat), obzvláště pokud se jedná o informaci negativní. Může se jednat např. o informaci o špatné platební morálce dotyčné firmy, ale i o informaci pozitivní, kdy třetí osoba bankéře ujistí o solidnosti společnosti. Důležité informace o pověsti firmy se mohou nacházet i na internetu.

V tomto směru nemůže banka bankéři v první linii přesně nařídit, co by měl ověřovat. Hodně záleží na obchodních stycích bankéře, na jeho intuici a také na náhodě. Proto také nebyly očekávány příliš vysoké hodnoty odpovědí na tuto otázku.

Byla velká variabilita odpovědí jak uvnitř jednotlivých skupin, tak mezi skupinami navzájem (viz tabulka č.40). Zatímco z každé skupiny bankéřů ([redacted]) alespoň jeden ověřuje pověst firmy vždy (tato práce předpokládá, že alespoň z internetových zdrojů), našli se 3 bankéři (2 bankéři z [redacted] poskytující středně velké úvěry a jeden bankéř z [redacted]), kteří neověřují pověst firmy nikdy.

4.4.2.1.14. Otázka č.14

Tab. 41 Vyhodnocení otázky č.14

Předložení kolika dokladů totožnosti požadujete po novém klientovi?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	2,0	1,8	1,4	1,0	1,0	2,0	1,8	1,6
směrodatná odchylka	0,0	0,4	0,5	0,0	0,0	0,0	0,4	0,5

Zdroj: Vlastní

Jak již bylo popsáno u stejné otázky u soukromých úvěrů, padělání dvou osobních dokladů je pro podvodníka náročnější než padělání jednoho.

Počet dokladů, které by měl bankéř požadovat po klientovi či zástupci firmy je zřejmě v případě [redacted] a [redacted] jasně stanoven interními předpisy, jelikož v obou případech byla nulová variabilita uvnitř skupin. V [redacted] všichni bankéři (a to jak osobní, tak firemní – viz tabulky č.6 a č.41) požadují po klientech pouze jeden doklad totožnosti, v [redacted] jsou vždy požadovány dva. V [redacted] se ukazuje, že čím větší firma, tím je menší podíl bankéřů, kteří po jejím zástupci požadují dva doklady.

4.4.2.1.15. Otázka č.15

Tab. 42 Vyhodnocení otázky č.15

Studujete pečlivě, zda odpovídá fotografie?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	4,7	3,9	3,4	5,0	3,0	4,0	4,7	4,0
směrodatná odchylka	0,5	1,0	0,7	0,0	1,8	1,0	0,7	1,2

Zdroj: Vlastní

Jak již bylo popsáno u stejné otázky u soukromých úvěrů, jedná se zde o prevenci úvěrových podvodů s odcizenými doklady. Bankovní úředník by měl zkontrolovat, zda se podoba osoby, která doklad předložila, shoduje s fotografií. Zároveň by měl také ověřit usazení fotografie v dokladu pro případ, že by byla vyměněna.

Odpovědi v jednotlivých skupinách se navzájem poměrně dost lišily, a to i v rámci jedné banky (viz tabulka č.42). Zatímco bankéři poskytující v [REDAKCE] malé úvěry pečlivě studují, zda fotografie odpovídá, vždy, průměrná hodnota odpovědí u poskytovatelů středních úvěrů v téže bance byla „někdy“.

Je zarážející, že dva z bankéřů poskytujících v [REDAKCE] středně velké úvěry, neověřují pečlivě fotografii nikdy.

4.4.2.1.16. Otázka č.16

Tab. 43 Vyhodnocení otázky č.16

Studujete, zda osoba, která doklad předkládá, je zhruba stejného věku, jako je na dokladu uvedeno?								
banka	[REDAKCE]			[REDAKCE]		[REDAKCE]	[REDAKCE]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	3,7	3,1	3,8	5,0	3,4	4,0	4,7	3,8
směrodatná odchylka	0,5	1,4	1,0	0,0	1,5	1,0	0,7	1,3

Zdroj: Vlastní

Srovnání věku uvedeného na dokladu a domnělého skutečného věku osoby, která doklad předložila, je vhodné jako prevence podvodů s odcizenými doklady.

Mezi skupinami byly opět velké rozdíly (viz tabulka č.43). Zatímco poskytovatelé malých úvěrů z [REDAKCE] ověřují věk vždy, např. u poskytovatelů středních úvěrů v [REDAKCE] je střední hodnota odpovědí 3,1.

4.4.2.1.17. Otázka č.17

Tab. 44 Vyhodnocení otázky č.17

Ověřujete pečlivě platnost dokladu?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	5,0	4,0	4,8	5,0	3,8	5,0	4,9	4,5
směrodatná odchylka	0,0	1,2	0,4	0,0	1,0	0,0	0,3	0,9

Zdroj: Vlastní

Poskytovatelé malých úvěrů, nezávisle na tom, z jaké jsou banky, všichni vždy pečlivě ověřují platnost dokladu (viz tabulka č.44). U poskytovatelů větších úvěrů již výsledky tak dobré nebyly, jeden bankéř z [redacted] poskytující nejčastěji středně velké úvěry dokonce neověřuje platnost dokladu nikdy.

Při porovnání odpovědí na předchozí tři otázky vyšla najevo zajímavá skutečnost, že všichni bankéři poskytující malé úvěry v [redacted]. sice po zástupci firmy požadují předložení pouze jednoho osobního dokladu, vždy však pečlivě ověřují, zda odpovídá fotografie a věk , i platnost dokladu.

4.4.2.2. Následná kontrola

Informace ohledně úvěru je samozřejmě nutné sledovat i poté, co byl poskytnut, a to i v případě, že je řádně splácen. Míru následné kontroly zjišťují další otázky.

4.4.2.2.1. Otázka č.18

Tab. 45 Vyhodnocení otázky č.18

Můžete si v případě účelových úvěrů být jist(a), že jsou finanční prostředky využity na dohodnutý účel?								
banka								celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	4,0	4,7	4,0	4,3	4,6	4,0	4,4	4,4
směrodatná odchylka	0,8	0,5	0,5	0,5	0,5	1,0	0,7	0,7

Zdroj: Vlastní

Využití prostředků získaných pomocí účelového úvěru na jiný účel, než bylo dohodnuto, je také úvěrový podvod (a to i v případě, že klient úvěr v pořádku splácí). U většiny firemních úvěrů jsou prostředky účelově vázány. Může se stát, že firma prostředky použije do jiné oblasti podnikání, než bylo dohodnuto, nebo je půjčí jiné z firem ve skupině, která by od banky úvěr nezískala, pokud by o něj sama zažádala.

Hodnoty odpovědí na tuto otázku byly u firemních bankéřů (stejně jako u osobních bankéřů) poměrně vysoké (viz tabulka č.45). Průměrná odpověď ve všech skupinách ležela mezi „téměř vždy“ a „vždy“.

4.4.2.2.2. Otázka č.19

Tab. 46 Vyhodnocení otázky č.19

Když Vám klient předloží daňové přiznání s vyměřenou daňovou povinností, ověřujete si potom zpětně, zda z jeho účtu odešla na FÚ přesně tato částka?								
banka								celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	5,0	3,9	1,5	3,0	2,0	3,0	4,3	3,3
směrodatná odchylka	0,0	1,2	0,9	0,0	0,9	2,0	1,3	1,6

Zdroj: Vlastní

Tímto opatřením je možno odhalit podvody s opraveným, upraveným či falešným daňovým přiznáním (viz kapitoly 2.6.2.3. a 2.6.2.4.).

U této otázky je velká variabilita jak uvnitř jednotlivých skupin, tak u skupin mezi sebou (viz tabulka č.46). Poskytovatelé malých úvěrů z [] všichni ověřují tuto informaci vždy, oproti tomu ve skupině bankéřů poskytujících velké úvěry u téhož peněžního ústavu leží průměrná odpověď mezi „nikdy“ a „téměř nikdy“. Zřejmě to opět souvisí se zákonnou povinností externího auditu u korporátních klientů a se s tím související důvěryhodností předložených dokumentů.

4.4.2.2.3. Otázka č.20

Tab. 47 Vyhodnocení otázky č.20

Pokud klient při žádosti o úvěr předložil seznam pohledávek, ověřujete si zpětně na jeho účtu, zda mu byly proplaceny a od jakého plátce?								
banka	[]			[]		[]	[]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	4,0	3,3	3,5	2,7	4,4	4,5	4,2	3,7
směrodatná odchylka	0,8	0,9	0,7	0,5	0,5	0,5	0,9	1,0

Zdroj: Vlastní

Jedná se opět o následnou kontrolu správnosti klientem předložených dokumentů.

Kromě skupiny poskytovatelů středních úvěrů v [], ve které se odpovědi pohybovaly v rozpětí od „nikdy“ do „vždy“, odpovídali respondenti v rámci jednotlivých skupin většinou podobně (viz tabulka č.47). To je zřejmě způsobeno tím, že je v každém segmentu dáván jiný důraz ze strany vedení na ověřování těchto informací a všichni zaměstnanci ověřují pohledávky přesně v té míře, která je v jejich oddělení běžná.

4.4.2.2.4. Otázka č.21

Tab. 48 Vyhodnocení otázky č.21

Sledujete vývoj obratu klienta na účtech?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	4,7	4,9	3,8	4,3	4,8	4,5	4,9	4,6
směrodatná odchylka	0,5	0,3	0,8	0,5	0,4	0,5	0,3	0,7

Zdroj: Vlastní

Obrat na klientově běžném účtu by měl být monitorován pravidelně, alespoň s měsíční frekvencí. Pokud bankéř zjistí, že byl obrat firmy za poslední měsíc nižší, než se předpokládalo, měl by zjistit příčinu (např. sezónní výkyvy v prodeji) a zároveň také sledovat, zda se jedná o jednorázový výkyv, který se v dalším měsíci vyrovná, nebo o dlouhodobý pokles obratu. Pokud by se jednalo o dlouhodobý pokles obratu, může banka požadovat okamžité splacení části úvěru, jelikož se snížila bonita klienta a tím i dostupný úvěrový rámec.

Všichni dotázaní bankéři kromě čtyř korporátních bankéřů z [redacted] (kteří odpověděli „někdy“) odpověděli, že sledují vývoj obratu klienta na účtech téměř vždy nebo vždy. Výsledky odpovědí na tuto otázku byly tedy poměrně dobré (viz tabulka č.48). Otázkou však je, proč nemohou všichni bankéři sledovat obrat na účtu klienta vždy, vzhledem k tomu, že to není časově náročné.

4.4.2.3. Pracovní prostředí a postupy

Pracovní prostředí a pracovní postupy jsou důležitou složkou prevence interních podvodů. Z jakého důvodu byly následující otázky do dotazníku zařazeny (jaké oblasti prevence proti podvodům se dotýkají), již bylo podrobně popsáno u stejných otázek položených osobním bankéřům (viz kapitoly 4.3.2.3.1 až 4.3.2.3.12). Dále tedy budou popsány pouze výsledky jednotlivých odpovědí na otázky, případně srovnání odpovědí osobních a firemních bankéřů.

4.4.2.3.1. Otázka č.22

Tab. 49 Vyhodnocení otázky č.22

Cítíte se adekvátně finančně ohodnocen(a) (např. v poměru k Vaším schopnostem nebo v porovnání s ostatními)?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	2,7	3,0	2,6	3,7	3,8	3,0	4,2	3,3
směrodatná odchylka	0,5	1,0	1,2	0,5	0,7	0,0	0,6	1,1

Zdroj: Vlastní

Ve většině skupin se průměrná odpověď pohybovala okolo střední odpovědi „možná“ (viz tabulka č.49). Stejně jako u osobních bankéřů byly nejvyšší hodnoty odpovědí zaznamenány u skupiny bankéřů z [redacted], což dokazuje obecně známou skutečnost, že bankéři v malých bankách jsou lépe placeni než bankéři ve velkých bankách.

Zajímavé je, že v rámci [redacted] se osobní bankéři v průměru cítí lépe finančně ohodnoceni (v poměru ke svým schopnostem) než firemní bankéři a u [redacted] je to přesně naopak.

Celková průměrná hodnota odpovědí byla u osobních i firemních bankéřů téměř stejná.

4.4.2.3.2. Otázka č.23

Tab. 50 Vyhodnocení otázky č.23

Je ve Vaší kompetenci dát klientovi úvěr sám(a) bez asistence jiné osoby (např. pouze s pomocí počítačového schvalovacího systému)?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	3,0	2,5	1,0	1,0	1,0	1,0	2,0	1,8
směrodatná odchylka	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9	0,9

Zdroj: Vlastní

Byl splněn předpoklad, že čím větší úvěry bankéř klientům poskytuje, tím méně je v jeho kompetenci jim je poskytnout sám. Souvisí to se schvalovacím procesem, který je většinou

u velmi malých úvěrů jednostupňový (bankéř zadá údaje do počítačového schvalovacího systému, který potvrdí schválení či neschválení úvěru) a u větších úvěrů již má více stupňů.

Tabulka č.50 ukazuje, že u firemních úvěrů je možnost schválení pouze jedním pracovníkem spíše výjimkou, týká se pouze [REDAKCE]. a [REDAKCE] a rozhodně není možná u korporátních úvěrů. Pro doplnění je nutné uvést, že bankéři byli roztrženi do úvěrových kategorií podle toho jaké úvěry klientům poskytují *nejčastěji*. Dle interních informací bankéři z [REDAKCE] poskytující nejčastěji středně velké úvěry (od 5 000 000 Kč do 50 000 000 Kč) mohou občas poskytnout klientovi úvěr pouze s pomocí počítačového schvalovacího systému, ale pouze v případě, že se jedná o úvěr spadající do kategorie nižší. Tato práce předpokládá, že u [REDAKCE] se jedná o stejný případ.

Dle očekávání byla celková střední hodnota odpovědí u firemních bankéřů (1,8) nižší než u osobních bankéřů (2,7), vzhledem k vyšším poskytovaným částkám úvěrů u firem.

4.4.2.3.3. Otázka č.24

Tab. 51 Vyhodnocení otázky č.24

Můžete do určité míry ovlivnit výši a podmínky poskytovaného úvěru?								
banka	[REDAKCE]			[REDAKCE]		[REDAKCE]	[REDAKCE]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	3,0	3,5	3,5	4,0	3,0	1,5	3,6	3,4
směrodatná odchylka	0,0	0,6	1,2	1,4	1,1	0,5	0,7	1,0

Zdroj: Vlastní

Rozdíly mezi skupinami byly velmi vysoké (viz tabulka č.51). Lišily se v závislosti na jednotlivých bankách. Zatímco například ve skupině bankéřů poskytujících nejčastěji malé úvěry v [REDAKCE] byla průměrná odpověď „téměř vždy“, u poskytovatelů stejně velkých úvěrů v [REDAKCE] byla mezi „nikdy“ a „téměř nikdy“.

Při srovnání firemních a osobních bankéřů vyšlo najevo, že firemní bankéři mohou v průměru více ovlivnit výši a podmínky poskytovaného úvěru (celková průměrná hodnota

odpovědi 3,4) nežli bankéři úvěrující fyzické osoby občany (celková průměrná hodnota odpovědi 2,4). To je logické, vzhledem k tomu, že schvalování úvěrů je u firem mnohem více individuální.

4.4.2.3.4. Otázka č.25

Tab. 52 Vyhodnocení otázky č.25

Pokud byste se dopustil drobného podvodu nebo nečestného jednání (např. škoda v řádu tisícikorun), myslíte si že:								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	1,7	1,6	1,6	2,0	1,8	2,0	2,0	1,8
směrodatná odchylka	0,5	0,5	0,5	0,0	0,4	0,0	0,0	0,4

Zdroj: Vlastní

Při vyhodnocení byly odpovědi obodovány následujícím způsobem:

- a) vyvázl byste s finančním nebo jiným postihem, ale v zaměstnání byste mohl zůstat
= 1 bod
- b) byl byste okamžitě propuštěn a předán k trestnímu stíhání
= 2 body

10 firemních bankéřů z celkových 42 si myslí, že pokud by se dopustili drobného podvodu nebo nečestného jednání (škoda v řádu tisícikorun), vyvázli by s finančním nebo jiným postihem, ale v zaměstnání by mohli zůstat. To není příliš dobrý výsledek. Rizikovými skupinami jsou především skupiny bankéřů poskytující střední a velké úvěry v [redacted], ve kterých odpověděla za a) téměř polovina dotázaných (viz tabulka č.52).

Politika nulové tolerance vůči podvodům je zřejmě důrazně propagována pouze v [redacted]. V této bance všichni bankéři (osobní i firemní) věří, že pokud by se dopustili drobného podvodu nebo nečestného jednání, byli by okamžitě propuštěni a předáni k trestnímu stíhání. V [redacted] sice oba firemní bankéři shodně odpověděli za b), ale mezi osobními bankéři se našel jeden, který si myslí, že by vyvázl s finančním nebo jiným postihem, ale v zaměstnání by mohl zůstat.

4.4.2.3.5. Otázka č.26

Tab. 53 Vyhodnocení otázky č.26

Myslíte si, že se pohybujete v prostředí, kde se daří podvodnému jednání?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	1,7	1,9	1,8	1,7	1,2	2,5	1,6	1,7
směrodatná odchylka	0,5	0,6	0,7	0,5	0,4	1,5	0,8	0,8

Zdroj: Vlastní

Výsledky odpovědí na tuto otázku byly poměrně pozitivní (viz tabulka č.53). Ve všech skupinách firemních bankéřů se průměrná odpověď pohybuje okolo „spíše ne“.

U osobních bankéřů byla celková průměrná hodnota odpovědí 1,5, u firemních bankéřů 1,7. Není téměř žádný rozdíl mezi vnímáním prostředí okolo osobních úvěrů a okolo firemních úvěrů.

4.4.2.3.6. Otázka č.27

Tab. 54 Vyhodnocení otázky č.27

Pokud byste se často zdržoval(a) sám(a) na pracovišti (např. o polední pauze či po pracovní době), myslíte, že by to někomu přišlo podezřelé?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	1,3	1,7	1,6	1,7	1,2	1,0	1,6	1,5
směrodatná odchylka	0,5	0,8	1,1	0,9	0,4	0,0	0,7	0,8

Zdroj: Vlastní

Mezi skupinami nebyly větší rozdíly (viz tabulka č.54). Průměrné hodnoty odpovědí se ve všech skupinách pohybovaly v rozmezí od „ne“ do „spíše ne“. Zřejmý důvod nízkých hodnot odpovědí již byl popsán u stejné otázky u soukromých úvěrů (viz kapitola 4.3.2.3.6.).

Jedinou odchylkou bylo, že dva bankéři z [redacted] (jeden poskytující střední úvěry a druhý poskytující velké úvěry) odpověděli na otázku „spíše ano“.

4.4.2.3.7. Otázka č.28

Tab. 55 Vyhodnocení otázky č.28

Myslíte si, že když byste chtěl(a) Vy nebo některý z Vašich kolegů jako zaměstnanec klientovi pomoci spáchat úvěrový podvod, dokázal(a) byste to (nebo dokázal by to) udělat tak, aby se na to nepřišlo?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	1,3	2,5	1,4	1,3	1,4	2,0	1,4	1,7
směrodatná odchylka	0,5	1,0	0,7	0,5	0,5	1,0	1,0	1,0

Zdroj: Vlastní

Průměrné odpovědi se ve všech skupinách pohybovaly okolo odpovědi „spíše ne“ (viz tabulka č.55). Odpovědi se ve všech skupinách pohybovaly v rozmezí od „ne“ do „možná“. Zajímavou výjimkou je jeden bankéř z [redacted] poskytující středně velké úvěry, který na tuto otázku odpověděl jednoznačné „ano“ a jeden bankéř z [redacted], který odpověděl „spíše ano“.

Odpovědi značí, že systém prevence proti interním bankovním podvodům není ve zkoumaných bankách rozhodně neprůstředný.

Celková průměrná odpověď byla u poskytovatelů soukromých úvěrů téměř shodná celkovou průměrnou odpovědí u poskytovatelů firemních úvěrů.

4.4.2.3.8. Otázka č.29

Tab. 56 Vyhodnocení otázky č.29

Pokud by na Vás chtěl klient (zkušený pachatel) spáchat úvěrový podvod, myslíte si, že by se mu to podařilo?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	2,7	2,8	2,3	2,3	1,8	3,5	1,7	2,3
směrodatná odchylka	0,5	0,9	0,7	0,5	0,4	0,5	0,8	0,9

Zdroj: Vlastní

U této otázky jsou velké rozdíly mezi jednotlivými skupinami (viz tabulka č.56). Zatímco v [] ležela průměrná odpověď mezi „ne“ a „spíše ne“, v [] ležela průměrná odpověď mezi „možná“ a „spíše ano“. V [] byly zvýšené hodnoty odpovědí i u osobních bankéřů. Bankéři z [] tedy v porovnání s ostatními bankami příliš nevěří svým možnostem zabránit úvěrovému podvodu. Zajímavá je také skupina bankéřů poskytujících nejčastěji středně velké úvěry v [] – v této skupině jeden bankéř odpověděl na otázku „spíše ano“ a jeden dokonce „ano“.

Celková průměrná hodnota odpovědí byla u firemních bankéřů stejně tak jako u osobních bankéřů 2,3, tedy mezi „spíše ne“ a „možná“.

4.4.2.3.9. Otázka č.30

Tab. 57 Vyhodnocení otázky č.30

Předáváte bance veškeré negativní informace, které se o klientovi dozvíte?								
banka	[]			[]		[]	[]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	5,0	3,9	4,6	5,0	4,6	5,0	4,9	4,5
směrodatná odchylka	0,0	0,6	0,5	0,0	0,5	0,0	0,3	0,6

Zdroj: Vlastní

Na tuto otázku všichni respondenti odpověděli buď „spíše ano“ nebo „ano“ (viz tabulka č.57). Kromě jednoho bankéře poskytujícího střední úvěry v [] – ten odpověděl „spíše ne“. To hovoří o jeho velké upřímnosti k tazateli, ale také o tom, že proces schvalování úvěru může být u firemních úvěrů i přes snahu banky naprosto zásadně ovlivněn bankéřem v první linii.

Důvodem, proč bankéři bance neposkytují úplně veškeré negativní informace o klientech, je rozpor mezi snahou o prevenci úvěrových podvodů a snahou o co největší objem uskutečněných obchodů.

4.4.2.3.10. Otázka č.31

Tab. 58 Vyhodnocení otázky č.31

Myslíte si, že by některý z Vašich kolegů byl ochoten zamlčet nějakou negativní skutečnost o klientovi, pokud by věděl, že by to mohlo vést k zamítnutí klientova úvěru, což by negativně ovlivnilo jeho finanční ohodnocení?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	2,0	2,8	2,0	1,7	2,4	1,5	1,7	2,1
směrodatná odchylka	0,0	1,1	1,0	0,5	1,0	0,5	0,9	1,0

Zdroj: Vlastní

Poskytovatelé malých úvěrů (napříč bankami) všichni odpovídali pouze v rozmezí od „ne“ do „spíše ne“. U poskytovatelů středních a velkých úvěrů už byly odpovědi zajímavější. V těchto skupinách (napříč bankami) vždy alespoň jeden respondent odpověděl „spíše ano“ a ve skupině poskytovatelů středních úvěrů z [redacted] jeden bankéř dokonce odpověděl jednoznačně „ano“.

Celková hodnota odpovědí byla sice poměrně nízká (2,1 – viz tabulka č.58), ale dá se usuzovat na to, že se respondenti (až na několik upřímných výjimek) možná spíše báli poskytnout pravdivou odpověď, než že by si opravdu nemysleli, že by některý z jejich kolegů byl ochoten zamlčet nějakou negativní skutečnost o klientovi.

4.4.2.3.11. Otázka č.32

Tab. 59 Vyhodnocení otázky č.32

Máte pocit, že pokud by se přišlo na to, že jste v procesu schvalování úvěru zamlčel(a) nějakou negativní skutečnost o klientovi, byl(a) byste tvrdě potrestán?								
banka	[redacted]			[redacted]		[redacted]	[redacted]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	4,7	3,8	4,1	5,0	4,2	5,0	4,8	4,3
směrodatná odchylka	0,5	1,0	0,8	0,0	0,7	0,0	0,4	0,8

Zdroj: Vlastní

Většina respondentů odpovídala v rozmezí od „spíše ano“ do „ano“ (viz tabulka č.59), 6 bankéřů v [redacted] a jeden bankéř v [redacted] odpověděl „možná“ a ve skupině

bankéřů poskytujících středně velké úvěry v [REDAKCE] se dokonce vyskytuje bankéř, který si myslí, že pokud by se přišlo na to, že v procesu schvalování úvěru zamlčel nějakou negativní skutečnost o klientovi, spíše by nebyl tvrdě potrestán. To svědčí o nepřilíš důrazně propagované politice nulové tolerance v těchto dvou bankách, jak již bylo dokázáno při vyhodnocení odpovědí na stejnou otázku u osobních bankéřů (viz kapitola 4.3.2.3.11.).

Při porovnání celkových průměrných odpovědí firemních a osobních bankéřů byl mezi nimi zjištěn pouze nepatrný rozdíl (hodnota u firemních bankéřů 4,3, hodnota u osobních bankéřů 4,4).

4.4.2.3.12. Otázka č.33

Tab. 60 Vyhodnocení otázky č.33

Jste v práci spokojen(a)?								
banka	[REDAKCE]			[REDAKCE]		[REDAKCE]	[REDAKCE]	celkem
úvěry	malé	střední	velké	malé	střední	malé	střední	
průměr	4,0	3,9	3,9	4,7	4,4	3,5	4,3	4,1
směrodatná odchylka	0,0	0,9	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,7

Zdroj: Vlastní

Průměrná odpověď se ve všech skupinách pohybovala v blízkosti hodnoty „spíše ano“ (stejně jako u osobních bankéřů), což je pro banky poměrně dobrá zpráva (viz tabulka č.60). Jeden bankéř poskytující v [REDAKCE] nejčastěji středně velké úvěry odpověděl, že je v práci spíše nespokojen.

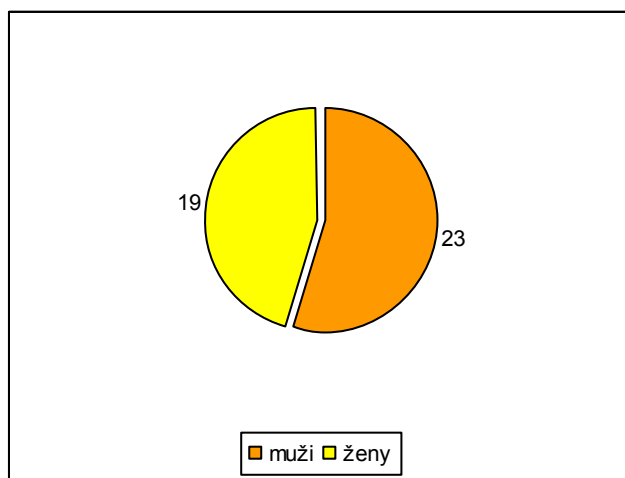
V průměru nejhůře na tom je se spokojeností zaměstnanců [REDAKCE], jejíž skupiny bankéřů vykazovaly v případě osobních i firemních bankéřů vždy nejhorší průměrnou odpověď ze všech bank.

4.4.3. Osobní údaje

Do dotazníku byly na konec kromě dotazu na nejčastější výši poskytovaných úvěrů zařazeny otázky zjišťující pohlaví a věk bankéře a také jak dlouho je již zaměstnancem dané banky. Následovat budou grafy zobrazující četnosti jednotlivých variant.

4.4.3.1. Pohlaví

Dotazník zabývající se firemními úvěry vyplnilo 19 žen a 23 mužů (viz Obr.6) Přestože v bankovníctví pracuje převážná většina žen, v daném vzorku respondentů se to neprojevilo. Jedním z důvodů může být, že pozice firemního bankéře je v bance poměrně vysoká pozice a je tím pádem atraktivní i pro muže, kteří mají zpravidla vyšší finanční požadavky než ženy.

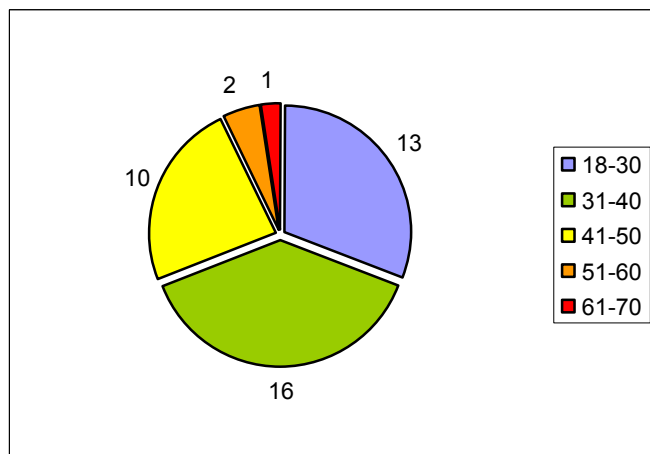

Obr.6 Rozdělení respondentů dle pohlaví

Zdroj: Vlastní

4.4.3.2. Věk

Průzkumu se zúčastnilo 13 osob ve věku 18-30 let, 16 osob ve věku 31-40 let, 10 osob ve věku 41-50 let a 2 osoby ve věku 51-60 let. Věková kategorie 61-70 let byla zastoupena pouze jedním respondentem (viz Obr.7).

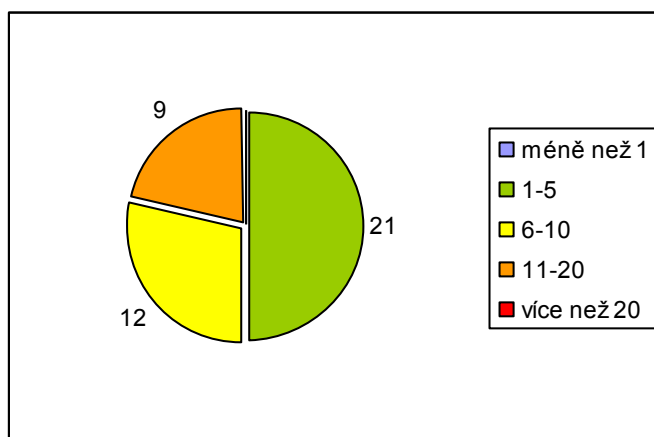

Obr.7 Rozdělení respondentů dle věku

Zdroj: Vlastní

4.4.3.3. Délka zaměstnání

Žádný z respondentů není zaměstnán v dané bance méně než jeden rok (viz Obr.8). Celá polovina dotázaných spadá do kategorie 1-5 let (21 respondentů). 12 respondentů pracuje v dané bance 6-10 let. Co se týče dlouhodobých zaměstnanců, 9 bankéřů pracuje v daném bankovním ústavu 11-20 let, více než 20 let nepracuje v daném peněžním ústavu žádný z dotázaných.

Obr.8 Rozdělení respondentů dle délky zaměstnání

Zdroj: Vlastní

4.5. Shrnutí

Tato kapitola se zabývala dotazníkovým šetřením, které bylo provedeno u bankéřů poskytujících úvěry, kteří jsou co se týče úvěrového schvalovacího procesu v první linii. Nejprve bylo popsáno, jakým způsobem byl proveden sběr dat a jakým způsobem byly vyhodnoceny odpovědi. Hlavní částí byly samotné výsledky dotazníkového šetření. Nejprve byly vyhodnoceny odpovědi bankéřů poskytujících úvěry fyzickým osobám občanům a poté odpovědi bankéřů poskytujících úvěry firmám. Zjištěné výsledky budou základem pro další kapitolu, která se zaměří na návrhy zlepšení preventivních opatření bankovních institucí proti úvěrovým podvodům.

5. Návrhy zlepšení preventivních opatření proti úvěrovým podvodům

Každá česká bankovní instituce má systém, kterým se snaží zabránit úvěrovým podvodům. Systém je možné rozdělit na dvě základní části – preventivní opatření proti externím úvěrovým podvodům a preventivní opatření proti interním úvěrovým podvodům. Tato kapitola se zaměří na možnosti zlepšení těchto dvou částí preventivních opatření proti úvěrovým podvodům s přihlédnutím k výsledkům dotazníkového šetření.

5.1. Zaměření preventivních opatření proti úvěrovým podvodům

Preventivní opatření proti externím úvěrovým podvodům se skládá z části před poskytnutím úvěru (ověřování údajů o klientovi před poskytnutím úvěru) a z části po poskytnutí úvěru (následná kontrola, zda jsou dodržovány sjednané podmínky a zda klient před poskytnutím úvěru poskytl pravdivé informace).

Preventivní opatření proti interním úvěrovým podvodům zahrnují takové pracovní prostředí a postupy, které mají odradit zaměstnance od páčání interní kriminality. Zaměstnanec může spáchat úvěrový podvod dvojím způsobem. Může poskytnout úvěrový produkt sám sobě (např. pomocí údajů klientů, kteří o tom nemusí ani vědět) nebo může spolupracovat s žadatelem o úvěr zvenčí (kombinace interního a externího úvěrového podvodu).

Přestože se v minulosti objevily případy, kdy byly do úvěrového podvodu zapojeny i další články úvěrového schvalovacího procesu, úvěrový podvod se nikdy nemůže obejít bez zapojení úvěrového pracovníka v první linii. Ten může být zapojen jako pachatel, spolupachatel nebo jako oběť podvodu.

Bankovní úředníci přímo jednající s klientem o úvěru, shromažďující o něm informace a ověřující pravost těchto informací jsou ti, na něž by se měla veškerá preventivní opatření zaměřit. Bankéři v dalších stupních úvěrového schvalovacího procesu jsou důležití

z hlediska posuzování rizika nesplácení úvěrů, ale z hlediska prevence úvěrových podvodů jsou téměř bezvýznamní, jelikož přijímají informace o klientech předložené bankéři v první linii a již jen minimálně ověřují jejich správnost. Důležité je také říci, že schvalovatelé v dalších stupních úvěrového schvalovacího procesu nemají možnost schválit úvěr bez návrhu úvěrového pracovníka v první linii.

To je důvod, proč byli do dotazníkového šetření popsaného v kapitole 4 zapojeni pouze pracovníci, kteří bezprostředně jednají o úvěrech s klienty a úvěry jim jménem banky poskytují.

5.2. Návrhy zlepšení preventivních opatření proti externím úvěrovým podvodům

Jak již bylo popsáno blíže v kapitole 3.4, úvěrový proces je při poskytování soukromých a firemních úvěrů odlišný. Dále budou tyto dvě oblasti posuzovány zvlášť.

5.2.1. Soukromé úvěry

Tato část se bude zabývat návrhy zlepšení preventivních opatření proti externím úvěrovým podvodům u pracovníků poskytujících soukromé úvěry.

5.2.1.1. Ověřování údajů o klientovi před poskytnutím úvěru

Před poskytnutím úvěru je nutné provést několik velice důležitých ověřovacích kroků ze strany bankéře. Jak ukázaly výsledky dotazníkového šetření, bankéři je však neprovádějí úplně vždy. Důvodem může být lenost, zapomnětlivost, nedisciplinovanost nebo neznalost interních předpisů. Příčinou může být také nejasnost nebo přílišná složitost interních předpisů. Pokud bankéři přicházejí každý den nová nařízení, podle kterých se má řídit, může začít ztrácet přehled o tom, která z nařízení jsou skutečně důležitá.

Ze strany banky by bylo nejlepší vnést bankéři do procesu ověřování údajů před poskytnutím úvěru řád. Bankéři by mělo být jednoznačně sděleno, které základní údaje je

zapotřebí ověřit a nemělo by mu být umožněno bez ověření těchto údajů klientovi úvěr poskytnout.

Toho lze docílit tímto způsobem. V bankovním intranetu bude vyvěšen seznam údajů, které je bezpodmínečně nutné před poskytnutím úvěru ověřit (v intranetu proto, aby bylo možné provést případnou aktualizaci). Tam bude mít bankéř možnost nahlédnout při každém jednání o úvěru s klientem. Tím se vyloučí faktor zapomnětlivosti a roztržitosti. Seznam se musí skládat ze stručných a jasných bodů. Pokud by mělo např. nařízení ověřování údajů z registru dlužníků podobu dvoustránkového předpisu, bankovní úředník stráví čtením příliš mnoho času, pokud nařízení vůbec přečte.

Seznam základních údajů k ověření by měl vypadat takto:

- Prostudujte pečlivě, zda odpovídá fotografie na předloženém osobním dokladu.
- Ověřte, zda osoba, která vám doklad předložila, je zhruba stejného věku, jako je na dokladu uvedeno.
- Ověřte platnost dokladu.
- Zadejte číslo dokladu do registru ztracených a zcizených dokladů na www.mvcr.cz/doklady.
- Ověřte na www.mapy.cz, zda klientova kontaktní adresa existuje.
- Klientovi musí být alespoň jednou z vaší strany zavoláno, aby byla ověřena platnost kontaktního telefonního čísla.
- Ověřte existenci exekuce na klientově účtu za posledních 12 měsíců.
- Ověřte údaje z registru dlužníků.
- Na www.justice.cz ověřte, zda firma uvedená v předloženém potvrzení o výši příjmů jako zaměstnavatel existuje.
- Vyhledejte ve veřejném telefonním seznamu (např. www.zlatestranky.cz) číslo do uvedené firmy, zavolejte do ní a zeptejte se, zda tam klient pracuje (pokud ve veřejném telefonním seznamu číslo nenajdete, zavolejte na číslo uvedené klientem).

Jedná se o preventivní opatření proti úvěrovým podvodům, která jsou z pohledu banky téměř zadarmo (nákladem je pouze mzda bankéře za dobu ověřování) a o naprosté většině z nich se klient ani nedozví. Vzhledem k tomu, že ověření každé z těchto informací zabere bankéři řádově několik sekund, maximálně minut, jsou náklady zanedbatelné, obzvláště v porovnání s riziky, která jsou těmito opatřeními eliminována. Toto by měl být základ preventivních opatření ve všech bankovních ústavech – není žádný důvod některou z těchto informací neověřovat.

Pokud má klient předschválený úvěrový limit a nemusí tedy předkládat potvrzení o výši příjmů, poslední dvě informace ohledně tohoto potvrzení se samozřejmě neověřují.

Pokud některý z údajů, které bankovní úředník dle seznamu ověřuje, není v pořádku, měl by se neprodleně obrátit na svého nadřízeného a do doby než bude situace vyřešena klientovi samozřejmě neposkytovat úvěr.

Tento seznam údajů, které je nutné ověřit, by však neměl být pro bankéře k dispozici pouze v podobě informace v intranetu. Seznam by měl být nedílnou součástí každého úvěrového návrhu, který klient zadá do počítačového schvalovacího systému či předá dalšímu pracovníkovi. U každého bodu by bylo nutné zaškrtnout jednu z možností – buď „ano“, které by znamenalo, že je údaj v pořádku, nebo „ne“. Bankéř by byl tímto opatřením donucen údaje skutečně ověřovat, protože pokud by zaškrtnl „ano“ a později se ukázalo, že údaj v pořádku nebyl, nesl by za to osobní zodpovědnost. Bez zaškrtnutí veškerých políček u jednotlivých bodů by samozřejmě nebylo možné poslat úvěrový návrh na schválení.

5.2.1.1.1. Ověření správnosti telefonního čísla

Pokud má klient již předschválený úvěrový limit, může získat úvěr během jedné návštěvy na pobočce a není tedy možné před poskytnutím úvěru ověřit správnost jeho telefonního čísla. Jelikož však předschválený limit mají pouze dlouhodobí klienti na základě obratu na běžném účtu, má bankéř od založení klientova běžného účtu několik měsíců až let na to,

aby mu (např. pod záminkou nabídky produktu) zavolal a tím ověřil, že je uvedené telefonní číslo v pořádku.

Pokud klient nemá předschválený limit, jsou zpravidla k získání úvěru nutné minimálně dvě návštěvy klienta na pobočce, a tedy může být správnost čísla ověřena např. pod záminkou potvrzení termínu schůzky. Klient se tedy vůbec nemusí dozvědět, že bankéř provádí preventivní opatření proti případnému úvěrovému podvodu, což je samozřejmě žádoucí.

5.2.1.1.2. Počet požadovaných dokladů

Banka může po klientovi požadovat předložení jednoho nebo dvou dokladů totožnosti. Z hlediska prevence úvěrových podvodů je samozřejmě lepší předložení dvou dokladů. Pokud se však stane, že klient nemá druhý doklad při sobě a je tedy nutná jeho další návštěva pobočky banky, z obchodního hlediska to je špatně, protože se z pohledu klienta jedná o překážku bezproblémového získání úvěru. Vhodným kompromisem je tedy požadování pouze jednoho dokladu totožnosti, ale s tím, že je doklad bankéřem velice pečlivě zkontrolován. Takovýto postup je dle dotazníkového šetření obvyklý u bankéřů poskytujících malé úvěry z [REDACTED] (viz kapitola 4.4.2.1.17).

5.2.1.1.3. Ověření exekuce na účtu

Bankéř by měl ověřit, zda neměl klient exekuci na účtu alespoň 1 rok zpětně. Klient většinou splácí úvěr několik let a proto je zapotřebí ověřit, jaká je jeho dlouhodobá platební morálka. Problémem však je, že v některých bankách mají bankéři možnost ověřit informace na klientově účtu pouze 6 měsíců zpětně. Pokud by se chtěli podívat více do historie, musí si podat žádost a projít zdlouhavým vnitřním procesem. Bylo by tedy dobré, pokud by banky umožnily bankéřům standardně nahlížet na klientské účty alespoň jeden až dva roky zpětně. Exekuce na klientově účtu před 7 měsíci je varovným znamením, že by nemusel v budoucnu úvěr v pořádku splácet, (i pokud již exekuce není aktuální) a bankéř by rozhodně měl mít možnost se tuto informaci během několika vteřin dozvědět.

5.2.1.2. Následná kontrola

Po nějaké době od přidělení úvěru klientovi by měl bankéř ověřit několik záležitostí.

5.2.1.2.1. Dodržení účelu u účelových úvěrů

Tato skutečnost je dle dotazníkového šetření bankami poměrně dobře kontrolována (viz kapitola 4.3.2.2.1.), tedy v této oblasti není zapotřebí nic výrazně měnit.

5.2.1.2.2. Ověření platby ve prospěch Finančního úřadu

Pokud klient předloží daňové přiznání s vyměřenou daňovou povinností, měl by bankéř poté ověřit, zda z jeho účtu odešla na FÚ přesně tato částka. Tím je potvrzeno, že nebylo daňové přiznání opravené, upravené ani jinak zfalšované.

5.2.1.2.3. Sledování obratu na účtu

Bankovní úředník by měl i po poskytnutí úvěru sledovat obrat na klientově účtu, aby se případně včas dozvěděl, že má klient problémy a nebude schopen úvěr splácet.

Ověření těchto tří veličin je z pohledu banky také téměř zdarma a nevyžaduje příliš bankérova času. Banky by měly vyvíjet tlak na své zaměstnance, aby účelovost, platbu ve prospěch FÚ a obrat na účtu ověřovali.

5.2.2. Firemní úvěry

Tato část se bude zabývat návrhy zlepšení preventivních opatření proti externím úvěrovým podvodům u pracovníků poskytujících firemní úvěry.

5.2.2.1. Ověřování údajů o klientovi před poskytnutím úvěru

Banky by opět měly úvěrujícím zaměstnancům předložit jednoduchý a stručný seznam údajů, které je zapotřebí před poskytnutím úvěru ověřit. Forma by byla stejná jako v případě soukromých úvěrů – tedy informativní seznam v bankovním intranetu a nedílná součást úvěrového návrhu. V tomto seznamu pro firemní bankéře jsou opět opatření, která jsou z pohledu banky téměř zdarma a klient o nich zpravidla ani neví (tedy ho nezatěžují).

Pro firemní bankéře by měl seznam vypadat takto:

- Prostudujte pečlivě, zda odpovídá fotografie na předloženém osobním dokladu zástupce firmy.
- Ověřte, zda osoba, která vám doklad předložila, je zhruba stejného věku, jako je na dokladu uvedeno.
- Ověřte platnost dokladu.
- Zadejte číslo dokladu do registru ztracených a zcizených dokladů na www.mvcr.cz/doklady.
- Ověřte na www.mapy.cz, zda kontaktní adresa firmy existuje.
- Klientovi musí být alespoň jednou z vaší strany zavoláno, aby byla ověřena platnost kontaktního telefonního čísla.
- Ověřte na www.justice.cz existenci firmy a další údaje (majitel, statutární orgán, zda firma není v likvidaci či konkurzu).
- Ověřte na www.justice.cz nebo z jiných internetových zdrojů, zda má zástupce firmy bezproblémovou minulost (firmy v konkurzu apod.)
- Ověřte v registru výši úvěrů a částky po splatnosti, které má firma u jiných peněžních ústavů.
- Ověřte, zda zástupce firmy nemá jako fyzická osoba negativní záznam v registru dlužníků.
- Ověřte existenci exekuce na účtu společnosti za posledních 12 měsíců.
- Ověřte existenci exekuce na účtu zástupce společnosti za posledních 12 měsíců (pouze pokud má jako fyzická osoba účet v dané bance).
- Navštivte fyzicky provozovnu firmy.

Tyto základní údaje musí být ze strany firemního bankéře ověřeny vždy – neexistuje žádný logický důvod ani z pohledu vedení banky, ani z pohledu samotného bankéře, proč by je měl ověřovat „téměř vždy“ nebo jen „někdy“.

Dále existují opatření, která by z hlediska prevence úvěrových podvodů bylo vhodné provádět, ale není tolik vhodné je provádět z obchodního hlediska. V praxi jsou vztahy mezi bankou a firmou do jisté míry založeny na vzájemné důvěře. Pokud bude banka firmě projevovala maximální nedůvěru a bude ji příliš prověřovat, může se stát, že to zástupce firmy odradí a vezme si úvěr v jiném peněžním ústavu, ve kterém bude mít pocit vřelejšího přístupu.

Následující záležitosti by měly být ověřovány v závislosti na konkrétních případech. Mohou být upraveny vnitřními předpisy banky nebo mohou být ponechány na rozhodnutí bankéře, který přímo se zástupcem firmy jedná. Je však důležité, aby všichni bankéři věděli, že je vhodné (pokud tomu nic nebrání) tyto záležitosti ověřovat a také z jakého důvodu mají být ověřovány..

5.2.2.1.1. Neohlášená návštěva

Ideální situace z hlediska prevence úvěrových podvodů by byla, pokud by bankéř před každým poskytnutím úvěru provedl neohlášenou návštěvu ve firmě, aby zkontroloval, že firma fyzicky existuje a že situace v ní zhruba odpovídá tomu, co je uvedeno v předložených dokumentech. Fyzická návštěva bankéře ve firmě musí být uskutečněna vždy, ještě lepší však z hlediska prevence podvodů je, pokud se jedná o návštěvu neohlášenou, na kterou se firma nestihne připravit. Problémem však je, že vedení firmy nemusí být z neočekávané návštěvy z banky příliš nadšeno. Je vhodné provést alespoň krátkou neočekávanou návštěvu, např. pod záminkou urgentní nutnosti doplnění zapomenutého podpisu na některém z dokumentů (s tím, že měl bankéř zrovna cestu kolem firmy a tedy zašel za jednatelem, aby tento nemusel vážit cestu na pobočku).

5.2.2.1.2. Namátková kontrola údajů z finančních výkazů

Pokud je bankéř na návštěvě v provozovně firmy, měl by se pozorně dívat kolem sebe a v přátelském duchu hovořit s člověkem, který ho po provozovně provádí, o dění, které ve firmě vidí. Bankéř by měl vyvolat dojem, že se nezajímá o interní informace firmy z důvodu kontroly, ale z důvodu upřímného osobního zájmu o dění ve firmě a o její produkty. Měl by mít před návštěvou pečlivě prostudovány finanční výkazy společnosti, aby mohl porovnat, zda alespoň zhruba odpovídá např. objem určitého druhu materiálu na skladě.

Bankovní úředník by měl dále využít každé příležitosti k rozhovoru s některým z běžných pracovníků firmy. Zástupce firmy je většinou v jednání s bankou zběhlý a ví přesně, které informace říci a které nikoli, aby bylo zaručeno získání úvěru. Pokud však bankéř pohovoří např. se skladníkem či s účetní, ti takovéto zkušenosti nemají a zcela bezelstně mohou bankéři prozradit důležitou negativní informaci o firmě. Např. skladník může v přátelském rozhovoru bankéři sdělit, že daná hromada součástek již leží na skladě několik let. To je pro bankéře velice důležitá informace, jelikož tyto součástky poté může z finančních výkazů rovnou odepsat jako neprodejné. Nebo např. účetní může bankéři v dobré víře, že bude banka firmu litovat (a půjčí jí), prozradit, že firmě některý z velkých odběratelů již půl roku nezaplatil za zakoupené zboží. Efekt je samozřejmě zcela opačný, jelikož bankéř posléze přesune danou pohledávku na seznam ohrožených pohledávek, což pro firmu znamená sníženou pravděpodobnost získání úvěru.

5.2.2.1.3. Potvrzení o bezdlužnosti vůči FÚ a ČSSZ

Banka může po zástupci firmy požadovat pouhé prohlášení o bezdlužnosti vůči FÚ a ČSSZ ve formě čestného prohlášení a nebo potvrzení o bezdlužnosti přímo z Finančního úřadu. Pokud musí zástupce firmy vykonat cestu na Finanční úřad pro potvrzení, je to pro něj samozřejmě nepříjemnost a opět to v něm může vyvolat negativní pocity vůči bance, což je z obchodního hlediska nežádoucí. Je tedy na každém bankovním ústavu, zda bude potvrzení o bezdlužnosti vůči FÚ a ČSSZ požadovat po klientech vždy a nebo pouze v případech, kdy se s finančními výkazy něco zdá být v nepořádku.

5.2.2.1.4. Ověření pověsti firmy

Dobrý firemní bankéř využije každé příležitosti, aby se dozvěděl co nejvíce informací o firmách, které má ve svém portfoliu. To, jakou má firma pověst, může být pro banku důležité, a určitě by se nemělo stát, že bankéř na otázku, zda si zjišťuje pověst firmy, odpoví „nikdy“, jako dva bankéři z [REDACTED] a jeden bankéř z [REDACTED]. Pokud je společnost v obchodním prostředí vnímána jako problémová či nespolehlivá, pravděpodobně se takto bude chovat i ve vztahu k bance. Pokud bankéř zná obchodní partnery firmy, měl by se jich vhodným způsobem zeptat na jejich zkušenosti s dotyčnou firmou.

V minulosti bylo v bankách velkým problémem, že firma se sídlem na jednom konci republiky žádala o úvěr na pobočce banky na druhém konci republiky. Důvod byl jasný – firma spoléhala na to, že bankéř nebude podnikat několikahodinovou cestu, aby osobně navštívil provozovnu firmy, a také, že se nedozví negativní informace, které jsou o firmě v okolí jejího působiště rozšířeny. Na to některé banky zareagovaly tím, že vydaly nařízení, že jednotlivé pobočky smějí poskytovat úvěry pouze firmám ze svého regionu. To je nepochybně dobrý krok a je v zájmu i ostatních bank, aby takovéto opatření přijaly.

5.2.2.2. Následná kontrola

Po nějaké době od přidělení úvěru klientovi by měl bankéř ověřit několik záležitostí.

5.2.2.2.1. Dodržení účelu u účelových úvěrů

Tato skutečnost je dle dotazníkového šetření bankami i u firemních úvěrů poměrně dobře kontrolována (viz kapitola 4.4.2.2.1.), tedy v této oblasti není zapotřebí nic výrazně měnit.

5.2.2.2.2. Ověření platby ve prospěch Finančního úřadu

Pokud firma předloží daňové přiznání s vyměřenou daňovou povinností, měl by bankéř poté ověřit, zda z jeho účtu odešla na FÚ přesně tato částka. Tím je potvrzeno, že nebylo

daňové přiznání opravené, upravené ani jinak zfalšované. Toto ověření je velice jednoduché a zabere bankéři maximálně několik minut času, proto by mělo být pro všechny firemní bankéře samozřejmostí.

5.2.2.2.3. Ověření proplacení pohledávek

Pokud firma při žádosti o úvěr předkládá seznam pohledávek, měl by bankéř na běžném účtu zpětně ověřit, zda mu byly proplaceny a od jakého plátce. Kontrola by měla být provedena po přibližně dvou měsících od data předložení seznamu, což je v obchodním prostředí obvyklá doba, kdy už je pohledávka zpravidla uhrazena. Pokud má společnost velké množství pohledávek, měly by být ověřeny ty největší a dále několik náhodně vybraných.

5.2.2.2.4. Sledování obratu na účtu

Firemní bankéř by měl i po poskytnutí úvěru sledovat obrat na účtu firmy, aby se případně včas dozvěděl, že má klient problémy a nebude schopen úvěr splácet.

Zápis o tom, že byly tyto složky následné kontroly provedeny, by měl být uveden do složky klienta, aby bylo možné zpětně dohledat, zda byla kontrola provedena.

Banka musí mít správně nastavené procesy prevence úvěrových podvodů a tyto procesy také musí být kontrolovatelné. Každá banka má kromě standardního úvěrového procesu systém namátkových kontrol, kterým jsou podrobováni osobní i firemní bankéři. Tyto kontroly jsou specializovaným oddělením zpravidla prováděny několikrát do roka a kontrolovaný bankéř musí prokázat, že u svých klientů ověřil veškeré povinné údaje (před i po poskytnutí úvěru). Takovýto systém je zcela v pořádku a není na něm zapotřebí nic zásadního měnit.

Vedení každé banky se musí rozhodnout, do jaké míry dá přednost prevenci podvodů a do jaké míry obchodu (rozpor mezi rizikem a výnosy). Všichni bankéři do jednoho by však měli ověřovat základní údaje uvedené na seznamech pro osobní a firemní bankéře. Bankéři

poskytující velké firemní úvěry často některé z těchto základních údajů neověřují, protože je zřejmě považují za drobnosti nebo jsou přesvědčeni, že u velké firmy nemůže takovýto problém nastat. To je však velká chyba. Přestože je u velkých firem pravděpodobnost nastání takovéto situace velmi nízká, nikde např. není zaručeno, že korporátní firma nemůže mít na účtu exekuci, či nemůže předložit lživé finanční výkazy. Spoléhat se na ověření dokumentů renomovanou auditorskou firmou také nemusí být zcela bezrizikové. Příkladem může být např. americká kauza Enron, kdy do podvodu obrovských rozměrů byla zapojena i do té doby velice uznávaná auditorská společnost Arthur Andersen. Podvody se u korporátních firem nestávají často, když už však k podvodu dojde, jedná se zpravidla o obrovské finanční částky.

Preventivní opatření proti externím úvěrovým podvodům by zcela jistě bylo možné ve všech zkoumaných bankovních ústavech vylepšit. Byl předložen seznam údajů pro osobní a firemní bankéře. Pokud by všichni bankéři zařazení do dotazníkového šetření uvedli jako odpovědi na otázky týkající se ověřování těchto základních údajů ze seznamu „vždy“, byla by preventivní opatření proti externím úvěrovým podvodům v pořádku (samozřejmě pouze v případě, že by bankéři odpovídali pravdivě). Výsledky dotazníkového šetření jsou však zcela jiné. Je zapotřebí jasně ukázat všem bankéřům, co jsou základní údaje, které musí o klientech ověřovat. Dále je nutné změnit počítačový systém tak, aby nebylo možné sepsat úvěrový návrh bez potvrzení ověření těchto údajů.

Podmínkou toho všeho je, aby všichni bankéři do jednoho věděli, proč je jednotlivá opatření nutné provádět. Vhodným způsobem, jak jim sdělil důvody preventivních opatření, je školení ze strany pracovníků specializovaného útvaru zabývajícího se podvody. Ti by bankéřům nejlépe pomocí příkladů z praxe sdělili, jakého podvodného jednání se může proti nim pachatel dopustit a jak s tím souvisí konkrétní ověřování údajů. V bankách pracují většinou inteligentní lidé, kteří neplní slepě příkazy, ale když už mají provádět nějakou činnost navíc, musí vědět, proč ji dělají. Poutavým způsobem přednesené příklady podvodných jednání z praxe by jim v tom mohly pomoci.

Dále by měl být na úvěrové pracovníky vyvíjen tlak ze strany nadřízených pracovníků, aby důsledně dodržovali alespoň základní preventivní opatření proti externím úvěrovým

podvodům, a vysvětlovali jim, že je v jejich vlastním zájmu, aby úvěrovým podvodům předcházeli.

5.3. Návrhy zlepšení preventivních opatření proti interním úvěrovým podvodům

Na interní kriminalitu zaměstnanců má vliv zejména pracovní prostředí a pracovní postupy, jak již bylo popsáno v kapitole 3.5.. Změnit pracovní prostředí tak, aby bylo páčáno méně úvěrových a jiných podvodů ze strany zaměstnanců vyžaduje dlouhodobý a také finančně náročný proces. V bance mohou být nastaveny takové procesy, které téměř znemožňují spáchání interního podvodu. Nebo banka prevenci interních podvodů nemusí přikládat velký význam, ale musí počítat s tím, že v případě spáchání podvodu ze strany zaměstnance může přijít o nemalé finanční prostředky (rizikovější varianta). Každá banka musí zvážit, která z variant je pro ni výhodnější a do jaké míry bude přizpůsobovat své interní procesy prevenci zaměstnaneckých podvodů.

5.3.1. Finanční ohodnocení

Pokud zaměstnanec není dobře finančně ohodnocen, splňuje teoreticky dvě ze tří podmínek spáchání podvodu (viz kapitola 3.1.). Zaměstnanec má motiv, což je potřeba více finančních prostředků, má odůvodnění, což je pocit, že pokud by banku okradl, bere si jen to na co má nárok, chybí mu už pouze příležitost.

Vedení bank se často dívá na mzdy pracovníků jenom jako na náklad, který je třeba snižovat, a zapomíná na to, že může být mzda i součástí prevence interní kriminality. Její zvýšení u klíčových pracovníků může ve výsledku přinést zvýšení celkového zisku, vzhledem k prostředkům, které se uspoří neuskutečněním drobných i větších interních podvodů, a samozřejmě také vzhledem k větším výnosům díky zvýšené motivaci těchto pracovníků.

Z provedeného dotazníkového průzkumu vyplývá, že se bankovní úředníci necítí příliš dobře finančně ohodnoceni – celková průměrná hodnota odpovědí se u osobních i

firemních bankéřů pohybovala okolo střední hodnoty „možná“, což není příliš pozitivní výsledek. Je vidět, že hlavně velké banky nepřikládají oceňování zaměstnanců velkou váhu. Vzhledem k tomu, že hlavně v případě firemních bankéřů je zaměstnancům do rukou ze strany banky vložena zodpovědnost za miliony až desítky milionů korun, by bylo vhodné, aby se vedení banky zamyslelo nad tím, zda to, že je adekvátně neoceňuje není pro banku příliš vysoké riziko. Kromě rizika interního podvodu hrozí také riziko odchodu kvalitního zaměstnance.

5.3.2. Pracovní prostředí

Dle dotazníkového šetření jsou zaměstnanci s prací celkem spokojeni. Zaměstnanci si ani příliš nemyslí, že by se pohybovali v prostředí, kde se daří podvodnému jednání, tedy v těchto ohledech není zapotřebí přílišných změn.

5.3.3. Kontrola „čtyř očí“

Kontrola „čtyř očí“ omezující pravomoci jednotlivce je důležitá, ale není možné ji aplikovat stoprocentně vždy. Banky ji obecně nepoužívají hlavně u menších úvěrů. A dá se říci, že u poskytování velkých úvěrů je podstatně větší prostor pro spáchání podvodu ze strany zaměstnance. Poskytovatel malých osobních úvěrů má možnost ovlivnit výši a podmínky úvěru pouze v omezené míře, zatímco při jednání o středních a velkých firemních úvěrech se individuálně jedná o obrovských částkách a firemní bankéř má do velké míry možnost ovlivnit, jaké klient dostane podmínky. Je zde tedy velké riziko, že bude za úplatu napomáhat žadateli o úvěr. Přestože se banky snaží standardizovat úvěrové procesy tak, aby jednotlivec neměl příliš velké pravomoci, nikdy nelze toto riziko zcela eliminovat. Banky by se měly zaměřit spíše na jiné oblasti prevence interních podvodů, jako je finanční ohodnocení klíčových zaměstnanců nebo politika nulové tolerance vůči podvodům.

5.3.4. Politika nulové tolerance

Pokud by byla vedení jakékoli banky položena otázka, zda uplatňuje politiku nulové tolerance vůči zaměstnaneckým podvodům, zcela jistě by odpovědělo, že ano. Výsledky dotazníkového šetření mezi zaměstnanci poskytujícími úvěry to však u tří velkých bank absolutně nedokazují. Jediný, kdo v tomto ohledu uspěl, je [REDACTED]. Ve třech největších bankách v České republice si čtvrtina dotázaných myslí, že pokud by se dopustili drobného podvodu, vyvázli by pouze s finančním nebo jiným postihem, ale v zaměstnání by mohli zůstat (v [REDACTED] si to dokonce myslí téměř polovina bankéřů). Že si tuto skutečnost tito zaměstnanci myslí jistě není pro vedení banky dobrá vizitka. Co je však ještě horší, je fakt, že by možná v případě, že by drobný podvod skutečně spáchali, skutečně důsledky nebyly příliš tvrdé (a to obzvláště u výše postavených pracovníků).

[REDACTED] by měly velice zapracovat na politice nulové tolerance vůči interním podvodům. Banky se velmi bojí případné medializace (pokud by se jednalo např. o aféru vysoce postaveného pracovníka), ovšem postupem času by se mohlo lehce stát, že začnou být i veřejností vnímány jako nepříliš radikální v tomto ohledu, což je samozřejmě mnohem horší varianta. Zároveň začnou být také podvodníky vnímány jako vhodný terč.

5.3.5. Zamlčování negativních informací o klientovi

U úvěrových pracovníků je specifickým druhem drobného podvodu zamlčení negativní informace o klientovi. Takováto praxe zřejmě není v prostředí soukromých i firemních úvěrů zcela výjimečná. Souvisí s podstatou práce těchto bankéřů, kteří jsou na jednu stranu tlačeni ke splňování obrovských (někdy až nereálných) obchodních výsledků a na druhou stranu k předávání veškerých informací dalším článkům úvěrového schvalovacího procesu.

Banky by v tomto ohledu měly zmenšit tlak na obchodní výsledky zaměstnance (který je obecně větší než tlak na stejně placené zaměstnance v jiných odvětvích), zpřísnit postihy, pokud by se přišlo na to, že bankéř zamlčel nějakou důležitou negativní skutečnost o klientovi, ale také by měly nastavit systém pozitivní motivace (ať už finanční nebo

nefinanční – např. drobný dárek) v případě, že bankéř v první linii odhalí pokus o podvod (např. zvětšení příjmů) ze strany klienta. Takováto pozitivní motivace v bankách dle rozhovorů s bankéři zcela chybí, jelikož je odhalování podvodů bráno jako bankéřova povinnost.

5.4. Doporučení jednotlivým bankovním ústavům

Dotazníkové šetření velice dobře ukázalo, kde mají jednotlivé zúčastněné bankovní ústavy slabá místa co se týče preventivních opatření proti úvěrovým podvodům. Budou následovat doporučení jednotlivým bankovním ústavům, na jaké oblasti by se měly konkrétně zaměřit, pokud chtějí svůj systém ochrany proti úvěrovým podvodům zlepšit.

5.4.1.

5.4.1.1. Prevence externích úvěrových podvodů

by se měla v oblasti prevence externích úvěrových podvodů zaměřit:

- Na důkladné ověřování kontaktní adresy a kontaktního telefonního čísla klienta (a to hlavně u poskytovatelů malých soukromých úvěrů),
- na ověřování údajů z registru dlužníků ze strany poskytovatelů soukromých úvěrů,
- na ověřování, zda nemá zástupce firmy jako fyzická osoba záznam v registru dlužníků u poskytovatelů středních a velkých firemních úvěrů,
- na telefonické ověřování, zda klient ve firmě uvedený jako zaměstnavatel skutečně pracuje,
- na zpětnou kontrolu částky u platby na FÚ u osobních i firemních bankéřů,
- na ověřování existence a dalších údajů o firmách z obchodního rejstříku (hlavně u firemních bankéřů poskytujících střední a velké úvěry),
- ověřování minulosti zástupce firmy ze strany firemních bankéřů,
- u korporátních bankéřů na ověřování nedávné exekuce na účtu firmy,
- u všech firemních bankéřů na kontrolu, zda neměl zástupce firmy jako fyzická osoba v nedávné době exekuci na účtu,

- na ověřování pověsti firmy (dva firemní bankéři odpověděli, že ji nikdy neověřují)
- a na důkladné ověřování fotografie a věku na osobním dokladu zástupce firmy u poskytovatelů středních a velkých firemních úvěrů.

5.4.1.2. Prevence interních úvěrových podvodů

■ by se měla v oblasti prevence interních úvěrových podvodů zaměřit:

- Na zvýšení finančního ohodnocení bankéřů (osobních i firemních),
- na důrazné uplatňování a propagování politiky nulové tolerance vůči podvodům zaměstnanců
- a na motivaci úvěrových pracovníků v první linii k předávání veškerých negativních informací o klientech schvalovacím pracovníkům (jak u osobních tak u firemních bankéřů).

■ by se měla skutečně zamyslet nad finančním ohodnocením hlavně firemních bankéřů, jelikož u nich jsou teoreticky splněny všechny tři podmínky spáchání podvodu – mají motiv, což je potřeba více finančních prostředků, mají odůvodnění, což je pocit, že pokud by banku okradl, bere si jen to na co má nárok, a mají i příležitost, jelikož vzhledem individuálnímu přístupu hlavně k větším firemním klientům, nemohou být bankéři stoprocentně kontrolováni a do jejich rukou je vložena obrovská zodpovědnost.

5.4.2. ■

5.4.2.1. Prevence externích úvěrových podvodů

■ by se měla v oblasti prevence externích úvěrových podvodů zaměřit:

- Na ověřování nedávné exekuce na klientově účtu u osobních bankéřů,
- u firemních bankéřů na ověřování nedávné exekuce na účtu firmy i na účtu jejího zástupce jako fyzické osoby,
- na důkladné ověřování fotografie a věku na osobním dokladu (jak u poskytovatelů soukromých, tak i firemních úvěrů – někteří bankéři neověřují nikdy),

- na zpětnou kontrolu částky u platby na FÚ u osobních i firemních bankéřů,
- u poskytovatelů malých firemních úvěrů na to, aby vždy před poskytnutím úvěru fyzicky navštívili provozovnu firmy
- a u poskytovatelů středně velkých firemních úvěrů na ověřování, zda není zástupce firmy jako fyzická osoba uveden v registru dlužníků.

5.4.2.2. Prevence interních úvěrových podvodů

■ by se měla v oblasti prevence interních úvěrových podvodů zaměřit:

- Na zvýšení finančního ohodnocení osobních bankéřů (obzvláště s přihlédnutím k tomu, že u osobních bankéřů poskytujících středně velké úvěry není ani přílišná spokojenost s prací),
- na důrazné uplatňování a propagování politiky nulové tolerance vůči podvodům zaměstnanců
- a na motivaci úvěrových pracovníků v první linii k předávání veškerých negativních informací o klientech schvalovacím pracovníkům (jak u osobních tak u firemních bankéřů).

5.4.3. ■■■■■■■■■■

5.4.3.1. Prevence externích úvěrových podvodů

■ by se měla v oblasti prevence externích úvěrových podvodů zaměřit:

- Na důkladné ověřování kontaktní adresy a kontaktního telefonního čísla klienta u osobních i firemních bankéřů,
- u poskytovatelů středně velkých soukromých úvěrů na ověřování nedávné exekuce na klientově účtu,
- u poskytovatelů firemních úvěrů na ověřování nedávné exekuce na účtu firmy,
- u poskytovatelů firemních úvěrů na to, aby vždy před poskytnutím úvěru fyzicky navštívili provozovnu firmy,
- u firemních bankéřů dále na ověřování pověsti firmy

- a na zpětnou kontrolu částky u platby na FÚ u firemních bankéřů.

5.4.3.2. Prevence interních úvěrových podvodů

■ by se měla v oblasti prevence interních úvěrových podvodů zaměřit:

- Na zvýšení finančního ohodnocení osobních i firemních bankéřů (obzvláště s přihlédnutím k nepříliš vysoké spokojenosti s prací u firemních bankéřů),
- na důrazné propagování politiky nulové tolerance vůči podvodům zaměstnanců (hlavně u osobních bankéřů)
- a na motivaci úvěrových pracovníků poskytujících soukromé úvěry v první linii k předávání veškerých negativních informací o klientech schvalovacím pracovníkům.

5.4.4. ■

Z dotazníkového šetření vyplývá, že má ■ systém prevence externích i interních podvodů na velmi vysoké úrovni. U odpovědí bankéřů na většinu klíčových otázek dopadla ■ většinou nejlépe ze všech čtyř zapojených bankovních ústavů. Neznaменá to však, že by byl její systém prevence úvěrových podvodů úplně dokonalý. ■ by měla začít používat seznamy údajů, které je nutné ověřit, pro osobní a firemní bankéře, které byly představeny v kapitolách 5.2.1.1. a 5.2.2.1. Prevence úvěrových podvodů by se poté mohla natolik zlepšit, že by při opětovném vyplnění dotazníku již žádný z bankéřů ■ u klíčových otázek neodpověděl ani „téměř vždy“, ale byly by zastoupeny pouze odpovědi „vždy“.

5.4.4.1. Prevence externích úvěrových podvodů

■ by se měla v oblasti prevence externích úvěrových podvodů zaměřit na ověřování nedávné exekuce na účtu zástupce firmy jako fyzické osoby u poskytovatelů firemních úvěrů.

5.4.4.2. Prevence interních úvěrových podvodů

V oblasti prevence interních úvěrových podvodů je dle dotazníkového šetření v ■■■ vše v pořádku.

5.5. Shrnutí

Tato kapitola se zabývala návrhy na zlepšení preventivních opatření českých bankovních institucí proti úvěrovým podvodům. Nejprve bylo definováno, na který typ zaměstnanců by se měla preventivní opatření proti úvěrovým podvodům zaměřit. Byly podány návrhy na zlepšení preventivních opatření proti externím úvěrovým podvodům se zaměřením na soukromé a firemní úvěry a dále byly podány návrhy na zlepšení preventivních opatření proti interním úvěrovým podvodům. Na závěr bylo jednotlivým bankovním institucím, které byly zastoupeny v dotazníkovém šetření, doporučeno, na jaké oblasti prevence externích a interních úvěrových podvodů by se měly konkrétně zaměřit, pokud se chtějí lépe bránit úvěrovým podvodům.

Závěr

Tato práce se věnovala úvěrovým podvodům na českém bankovním trhu s důrazem na preventivní opatření českých bankovních ústavů. V první kapitole byly jako teoretická základna charakterizovány a rozčleněny úvěrové produkty, kterých se úvěrové podvody týkají. Druhá kapitola charakterizovala úvěrové podvody, definovala jejich právní úpravu a rozdělila je na dvě základní skupiny – interní podvody, při kterých pochází pachatel z řad zaměstnanců banky, a externí podvody, kdy pachatel pochází z vnějšku. Úvěrový podvod může být spáchán také jako kombinace interního a externího podvodu. Byly popsány nejčastější formy úvěrových podvodů u soukromých a firemních úvěrů, jednoduchým podvodem s falešným potvrzením o výši příjmů počínaje a složitými úvěrovými podvody typu „Potěmkinova vesnice“ nebo „bílý kůň“ konče, včetně nejznámějších úvěrových podvodů, které se staly od začátku 90.let minulého století v České republice.

Třetí kapitola se zabývala charakteristikou preventivních opatření bankovních institucí proti úvěrovým podvodům. Byly popsány tři podmínky spáchání podvodu – tzv. trojúhelník podvodu. Dále se kapitola věnovala dvěma oblastem, se kterými prevence úvěrových podvodů úzce souvisí – úvěrovému procesu a pracovnímu prostředí v bance. Byl popsán rozdíl mezi preventivními opatřeními proti bankovním podvodům v České republice a v zahraničí. Ukázalo se, že není příliš velký rozdíl mezi ochrannými opatřeními bank proti podvodům v České republice a v jiných evropských státech, ale je poměrně výrazný rozdíl mezi preventivními opatřeními v Evropě a ve Spojených státech amerických vzhledem k odlišnému bankovnímu systému.

Praktická část diplomové práce byla založena na dotazníkovém šetření, které bylo provedeno u 79 pracovníků poskytujících soukromé nebo firemní úvěry ve třech největších českých bankovních institucích a v jedné menší bance. Dotazník zjišťoval, do jaké míry jsou v jednotlivých bankách ověřovány údaje o klientech před poskytnutím úvěru (aby byla zjištěna míra prevence externích úvěrových podvodů) a dále jaká jsou pracovní prostředí a pracovní postupy v jednotlivých bankách (tato druhá část se vztahuje k prevenci interních podvodů páchaných samotnými zaměstnanci). Odpovědi na dotazník byly vyhodnoceny a to tak, že byla porovnána preventivní opatření jednotlivých bank proti úvěrovým

podvodům mezi sebou navzájem, ale byly navzájem porovnány i jednotlivé kategorie bankéřů (rozdělené dle výše poskytovaných úvěrů) v rámci jedné banky. Výsledky byly velice zajímavé. Ukázalo se, že některá z bank má slabé místo např. v oblasti ověřování fotografie na předloženém osobním dokladu klienta, jiná třeba v tom, že její firemní bankéři před poskytnutím úvěru nenavštíví fyzicky provozovnu firmy.

Na základě výsledků dotazníkového šetření byly provedeny návrhy zlepšení preventivních opatření proti úvěrovým podvodům a to jak pro všechny banky obecně, tak dále konkrétně pro jednotlivé banky na základě odpovědí jejich bankéřů. Ukázalo se, že existuje několik velmi účinných opatření proti úvěrovým podvodům, která jsou pro banku téměř zdarma, ale bankéři je „ať z důvodu neznalosti, lenosti či zapomnětlivosti, často neprovádějí, přestože by jim zabraly pouze několik minut času. Dále byla bankám navržena další opatření, která jsou sice už finančně náročnější, ale některým bankám by mohla hodně pomoci. Např. [REDACTED] by se měla zaměřit na zvýšení finančního ohodnocení firemních bankéřů, jelikož ti se cítí neadekvátně finančně ohodnoceni, jednají s klienty o milionových částkách a zároveň nejsou stoprocentně kontrolovatelní, což je několik rizikových faktorů pro spáchání zaměstnaneckého podvodu najednou. Každá z bank, jejíž pracovníci byli zastoupeni v dotazníku, získala náměty, jakým způsobem zlepšit svá ochranná opatření proti externím i interním úvěrovým podvodům a práce může být zároveň inspirací i pro ostatní české bankovní ústavy. Úvěrovým podvodům nelze zcela zabránit, ale lze minimalizovat jejich riziko.

Seznam použité literatury

- [1] Adastra Czech. *Bankovní kriminalita spotřebitelských úvěrů* [online]. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: <http://www.adastra.cz/190_bankovni-kriminalita-spotrebitelskych-uveru.aspx>
- [2] Association of Certified Fraud Examiners. *About the ACFE* [online]. [cit. 2010-05-01]. Dostupné z: <<http://www.acfe.com/about/about.asp>>
- [3] Česká televize. *Rozsáhlý úvěrový podvod odhalila pražská policie* [online]. [cit. 2010-04-29]. Dostupné z: <<http://www.ct24.cz/domaci/45283-rozsahly-uverovy-podvod-odhalila-prazska-policie/>>
- [4] Ekonom. *Pohyblivé nemovitosti* [online]. [cit. 2010-04-24]. Dostupné z: <<http://ekonom.ihned.cz/c1-12786580-pohyblive-nemovitosti>>
- [5] iDNES.cz. *Bankéři uniknou trestu* [online]. [cit. 2010-04-24]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/bankeri-uniknou-trestu-0vq-/domaci.asp?c=A011210_213644_domaci_was>
- [6] iDNES.cz. *Bankovní úředník se odvolal a dostal rok navíc* [online]. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/bankovni-urednik-se-odvolal-a-dostal-rok-navic-f4j-/krimi.asp?c=A040909_170605_krimi_jpl>
- [7] iDNES.cz. *Podvody s drahými kameny připravily banky o dvacet miliard korun* [online]. [cit. 2010-04-27]. Dostupné z: <http://ekonomika.idnes.cz/podvody-s-drahyimi-kameny-pripravily-banky-o-dvacet-miliard-korun-pyf-/ekonomika.asp?c=991111_232446_domaci_ond>
- [8] iDNES.cz. *Policie řeší stále víc úvěrových podvodů mezi členy rodiny* [online]. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: <http://finance.idnes.cz/policie-resi-stale-vic-uverovych-podvodu-mezi-cleny-rodiny-p4o-/uver.asp?c=A100226_1342115_uver_hru>

- [9] iDNES.cz. *Prodělané miliardy jdou k soudu* [online]. [cit. 2010-04-29]. Dostupné z: <http://ekonomika.idnes.cz/prodelane-miliardy-jdou-k-soudu-dni-/ekonomika.asp?c=A021126_152212_ekonomika_klu>
- [10] iDNES.cz. *Severočeši drží rekord v úvěrových podvodech* [online]. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: <<http://ekonomika.idnes.cz/severocesni-drzi-rekord-v-uverovych-podvodech-fon-/ekonomika.asp?c=410545>>
- [11] iDNES.cz. *Soud oprášil podvody s drahokamy* [online]. [cit. 2010-04-27]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/soud-oprasil-podvody-s-drahokamy-dqd-/krimi.asp?c=A040126_183831_krimi_kot>
- [12] Interní materiály XXXXXXXXXX
- [13] Price Waterhouse Coopers. *Tři úhly pohledu na úvěrový podvod* [online]. [cit. 2010-02-17]. Dostupné z: <<http://www.pwc.com/cz/cs/clanky-2008/tri-uhly-pohledu-na-uverovy-podvod.jhtml>>
- [14] PŮLPÁN, K. aj. *Slovník bankovníctví, pojišťovnictví a kapitálových trhů*. 1.vyd. Praha: Public History, 2001. ISBN: 80-902193-2-2.
- [15] REVENDA, Z., aj. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3.vyd. Praha: Management Press, 2000. ISBN 80-7261-031-7.
- [16] SALINGER, L.M. *Encyclopedia of white-collar and corporate crime*. Thousand Oaks: Sage Publications, 2005. ISBN: 0-7619-3004-3.
- [17] Zákon č. 40/2009 Sb. *Trestní zákon*.
- [1] CHMELÍK J. Vysoká škola Karlovy Vary. *Problematika úvěrových podvodů* [online]. [cit. 2010-05-06]. Dostupné z: <http://www.vskv.cz/KPR/archiv/2007/kpr2_2007.pdf>

[2] iHNed.cz. *Banky zpřísnily kontrolu dlužníků* [online]. [cit. 2010-05-06]. Dostupné z: <<http://finweb.ihned.cz/c1-42748630-banky-zprisnily-kontrolu-dluzniku>>

[3] MUSÍLEK, P. *Finanční trhy: instrumenty, instituce a management*. 2.vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1996. ISBN 80-7079-726-6.

[4] POLOUČEK, S., aj. *Bankovníctví*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-462-7.

[5] Úvěrové podvody [online]. [cit. 2010-05-06]. Dostupné z: <<http://www.podvody.estranky.cz/stranka/EDBUSY>>

[6] VENCOVSKÝ F., aj. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*. 1.vyd. Praha: Bankovní institut, 1999. ISBN 80-7265-030-0.

[7] Wikipedia, the free encyclopedia. *Sarbanes-Oxley Act* [online]. [cit. 2010-05-06]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Sarbanes_oxley>

[8] zpravodajstvi.olomouc.cz. *Úvěrový podvod* [online]. [cit. 2010-05-06]. Dostupné z: <<http://zpravodajstvi.olomouc.cz/view.php?cisloclanku=2007022108>>

Seznam příloh

Příloha A Dotazník pro zaměstnance bank poskytující soukromé úvěry

Příloha B Dotazník pro zaměstnance bank poskytující firemní úvěry

Diplomová práce - dotazník

ÚVĚROVÉ PODVODY Z HLEDISKA ZAMĚSTNANCE BANKY

SOUKROMÉ ÚVĚRY

Dobrý den, chtěla bych Vás požádat o pomoc při vyplnění dotazníku pro účely mé diplomové práce na téma „Úvěrové podvody na českém bankovním trhu“. Ráda bych zmapovala, jaká jsou ochranná opatření českých bank proti úvěrovým podvodům. Budu ráda, pokud vyplníte dotazník podle toho, jak pracujete Vy osobně, nebo jaký je Váš osobní pocit, bez ohledu na to, jaké jsou ve Vaší bance interní předpisy. Dotazník je samozřejmě zcela anonymní a bude sloužit pouze k účelům mé diplomové práce. Děkuji za spolupráci.

Zuzana Týčová – Ekonomická fakulta, Technická univerzita v Liberci

Ověřování údajů o klientovi před poskytnutím úvěru

Ověřujete ještě před poskytnutím úvěru, zda klientem uvedená kontaktní adresa existuje?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Ověřujete ještě před poskytnutím úvěru, zda klientem uvedené kontaktní telefonní číslo existuje a patří skutečně jemu?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Je Vámi nebo počítačovým systémem před poskytnutím úvěru ověřeno, zda neměl klient v nedávné době exekuci na účtu?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Jsou Vámi nebo počítačovým systémem před poskytnutím úvěru ověřeny údaje z registru dlužníků (SOLUS, BRKI, NRKI)?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Doklad totožnosti

Předložení kolika dokladů totožnosti požadujete po novém klientovi?

- a) 1 b) 2

Studujete pečlivě, zda odpovídá fotografie?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Studujete, zda osoba, která doklad předkládá, je zhruba stejného věku, jako je na dokladu uvedeno?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Ověřujete pečlivě platnost dokladu?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Potvrzení o výši příjmů

Když klient při žádosti o úvěr předloží potvrzení o výši příjmů, ověřujete si v elektronickém výpisu z obchodního rejstříku (www.justice.cz) nebo jiným způsobem, zda firma uvedená jako zaměstnavatel skutečně existuje?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Ověřujete si telefonicky nebo jiným způsobem, zda klient ve firmě skutečně pracuje?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Následná kontrola

Můžete si v případě účelových úvěrů být jist(a), že jsou finanční prostředky využity na dohodnutý účel?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Když Vám klient předloží daňové přiznání s vyměřenou daňovou povinností, ověřujete si potom zpětně, zda z jeho účtu odešla na FÚ přesně tato částka?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Sledujete vývoj obratu klienta na účtech?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Pracovní prostředí a postupy

Cítíte se adekvátně finančně ohodnocen(a) (např. v poměru k Vaším schopnostem nebo v porovnání s ostatními)?

- a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Je ve Vaší kompetenci dát klientovi úvěr sám(a) bez asistence jiné osoby (např. pouze s pomocí počítačového schvalovacího systému)?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Můžete do určité míry ovlivnit výši a podmínky poskytovaného úvěru?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Pokud byste se dopustil drobného podvodu nebo nečestného jednání (např. škoda v řádu tisícikorun), myslíte si, že:

vyvázl byste s finančním nebo jiným postihem, ale v zaměstnání byste mohl zůstat, byl byste okamžitě propuštěn a předán k trestnímu stíhání.

Myslíte si, že se pohybujete v prostředí, kde se daří podvodnému jednání?

- a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Pokud byste se často zdržoval(a) sám(a) na pracovišti (např. o polední pauze či po pracovní době), myslíte, že by to někomu přišlo podezřelé?

- a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Myslíte si, že když byste chtěl(a) Vy nebo některý z Vašich kolegů jako zaměstnanec klientovi pomoci spáchat úvěrový podvod, dokázal(a) byste to (nebo dokázal by to) udělat tak, aby se na to nepřišlo?

- a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Pokud by na Vás chtěl klient (zkušený pachatel) spáchat úvěrový podvod, myslíte si, že by se mu to podařilo?

- a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Předáváte bance veškeré negativní informace, které se o klientovi dozvíte?

- a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Myslíte si, že by některý z Vašich kolegů byl ochoten zamlčet nějakou negativní skutečnost o klientovi, pokud by věděl, že by to mohlo vést k zamítnutí klientova úvěru, což by negativně ovlivnilo jeho finanční ohodnocení?

- a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Máte pocit, že pokud by se přišlo na to, že jste v procesu schvalování úvěru zamlčel(a) nějakou negativní skutečnost o klientovi, byl(a) byste tvrdě potrestán??

- a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Jste v práci spokojen(a)?

- a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Osobní údaje

Jste a) muž b) žena.

Do jaké věkové kategorie patříte?

- a) 18-30 let b) 31-40 let c) 41-50 let d) 51-60 let e) 61-70 let

Jak dlouho jste již zaměstnancem banky (myšleno této)?

- a) méně než 1 rok b) 1-5 let c) 6-10 let d) 11-20 let e) více než 20 let

V jaké výši poskytujete nejčastěji klientům úvěry?

- a) méně než 100 000 Kč b) 100 000 Kč – 500 000 Kč c) více než 500 000 Kč

Děkuji za vyplnění ☺

Diplomová práce - dotazník

ÚVĚROVÉ PODVODY Z HLEDISKA ZAMĚSTNANCE BANKY

FIREMNÍ ÚVĚRY

Dobrý den, chtěla bych Vás požádat o pomoc při vyplnění dotazníku pro účely mé diplomové práce na téma „Úvěrové podvody na českém bankovním trhu“. Ráda bych zmapovala, jaká jsou ochranná opatření českých bank proti úvěrovým podvodům. Budu ráda, pokud vyplníte dotazník podle toho, jak pracujete Vy osobně, nebo jaký je Váš osobní pocit, bez ohledu na to, jaké jsou ve Vaší bance interní předpisy. Dotazník je samozřejmě zcela anonymní a bude sloužit pouze k účelům mé diplomové práce. Děkuji za spolupráci.

Zuzana Týčová – Ekonomická fakulta, Technická univerzita v Liberci

Ověřování údajů o klientovi před poskytnutím úvěru

Ověřujete ještě před poskytnutím úvěru, zda klientem uvedená kontaktní adresa existuje?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Ověřujete ještě před poskytnutím úvěru, zda klientem uvedené kontaktní telefonní číslo existuje a patří skutečně jemu?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Navštívíte před poskytnutím úvěru fyzicky provozovnu firmy?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Pokud ano, jedná se o předem ohlášenou návštěvu?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Provádíte před poskytnutím úvěru namátkovou kontrolu správnosti údajů ve finančních výkazech (např. objem určitého druhu materiálu na skladě – zevrubné zkontrolování skutečného stavu)?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Ověřujete před poskytnutím úvěru v elektronickém výpisu z obchodního rejstříku (www.justice.cz) existenci firmy, popř. další údaje?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Ověřujete před poskytnutím úvěru klientovu bezdlužnost vůči FÚ a ČSSZ?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Ověřujete, zda zástupce firmy, která žádá o úvěr, má jako fyzická osoba bezproblémovou minulost (např. zda v minulosti nepůsobil v jiných firmách, které se třeba dostaly do konkurzu apod.)?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Kontrolujete v registru výši úvěrů, které má firma u jiných peněžních ústavů, popř. zda nemá nějaké částky po splatnosti?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Ověřujete před poskytnutím úvěru, zda zástupce firmy nemá jako fyzická osoba negativní záznam v registru dlužníků (SOLUS, BRKI, NRKI)?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Je Vámi nebo počítačovým systémem před poskytnutím úvěru ověřeno, zda neměla firma v nedávné době exekuci na účtu?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Ověřujete před poskytnutím úvěru, zda neměl zástupce firmy jako fyzická osoba v nedávné době exekuci na účtu?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Zjišťujete si pověst firmy, která žádá o úvěr (např. na internetu nebo u obchodních partnerů firmy, pokud je znáte)?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Doklad totožnosti

Předložení kolika dokladů totožnosti požadujete po novém klientovi?

- a) 1 b) 2

Studujete pečlivě, zda odpovídá fotografie?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Studujete, zda osoba, která doklad předkládá, je zhruba stejného věku, jako je na dokladu uvedeno?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Ověřujete pečlivě platnost dokladu?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Následná kontrola

Můžete si v případě účelových úvěrů být jist(a), že jsou finanční prostředky využity na dohodnutý účel?

- a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Když Vám klient předloží daňové přiznání s vyměřenou daňovou povinností, ověřujete si potom zpětně, zda z jeho účtu odešla na FÚ přesně tato částka?

a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Pokud klient při žádosti o úvěr předložil seznam pohledávek, ověřujete si zpětně na jeho účtu, zda mu byly proplaceny a od jakého plátce?

a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Sledujete vývoj obrátu klienta na účtech?

a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Pracovní prostředí a postupy

Cítíte se adekvátně finančně ohodnocen(a) (např. v poměru k Vaším schopnostem nebo v porovnání s ostatními)?

a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Je ve Vaší kompetenci dát klientovi úvěr sám(a) bez asistence jiné osoby (např. pouze s pomocí počítačového schvalovacího systému)?

a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Můžete do určité míry ovlivnit výši a podmínky poskytovaného úvěru?

a) nikdy b) téměř nikdy c) někdy d) téměř vždy e) vždy

Pokud byste se dopustil drobného podvodu nebo nečestného jednání (např. škoda v řádu tisícikorun), myslíte si že:

vyvázl byste s finančním nebo jiným postihem, ale v zaměstnání byste mohl zůstat, byl byste okamžitě propuštěn a předán k trestnímu stíhání.

Myslíte si, že se pohybujete v prostředí, kde se daří podvodnému jednání?

a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Pokud byste se často zdržoval(a) sám(a) na pracovišti (např. o polední pauze či po pracovní době), myslíte, že by to někomu přišlo podezřelé?

a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Myslíte si, že když byste chtěl(a) Vy nebo některý z Vašich kolegů jako zaměstnanec klientovi pomoci spáchat úvěrový podvod, dokázal(a) byste to (nebo dokázal by to) udělat tak, aby se na to nepřišlo?

a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Pokud by na Vás chtěl klient (zkušený pachatel) spáchat úvěrový podvod, myslíte si, že by se mu to podařilo?

a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Předáváte bance veškeré negativní informace, které se o klientovi dozvíte?

a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Myslíte si, že by některý z Vašich kolegů byl ochoten zamlčet nějakou negativní skutečnost o klientovi, pokud by věděl, že by to mohlo vést k zamítnutí klientova úvěru, což by negativně ovlivnilo jeho finanční ohodnocení?

a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Máte pocit, že pokud by se přišlo na to, že jste v procesu schvalování úvěru zamlčel(a) nějakou negativní skutečnost o klientovi, byl(a) byste tvrdě potrestán?

a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Jste v práci spokojen(a)?

a) ne b) spíše ne c) možná d) spíše ano e) ano

Osobní údaje

Jste a) muž b) žena.

Do jaké věkové kategorie patříte?

a) 18-30 let b) 31-40 let c) 41-50 let d) 51-60 let e) 61-70 let

Jak dlouho jste již zaměstnancem banky (myšleno této)?

a) méně než 1 rok b) 1-5 let c) 6-10 let d) 11-20 let e) více než 20 let

V jaké výši poskytujete nejčastěji klientům úvěry?

a) méně než 5 000 000 Kč b) 5 000 000 Kč – 50 000 000 Kč c) více než 50 000 000 Kč

Děkuji za vyplnění ☺